ΠΑΝΔΩΡΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

ΑΠΟ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1871 ΜΕΧΡΙΣ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1872.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΞΟΝ ΑΡΙΘ.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
2213
ΚΥΡ. Γ. ΜΠΟΥΚΛΑΔΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΠΑΝΔΩΡΑΣ ΛΑΖ. Α. ΒΙΛΛΑΡΑ.

1872.

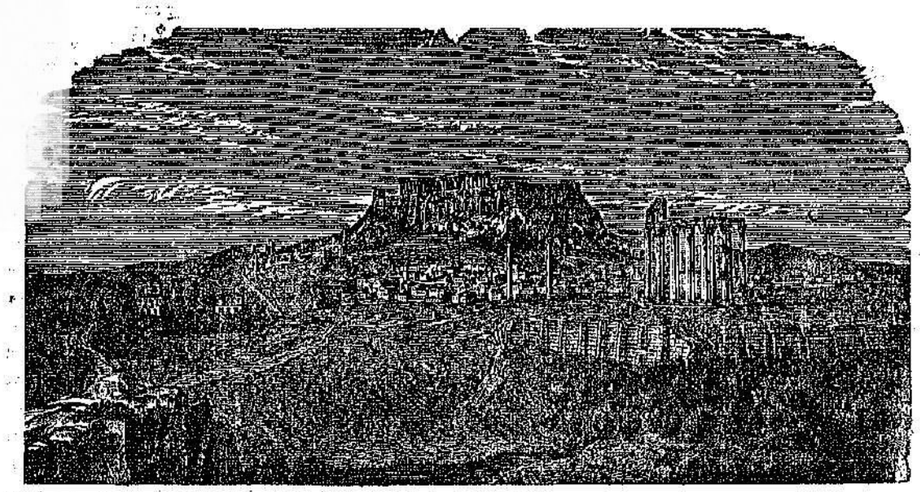

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ, 1871. ΤΟΜΟΣ ΚΒ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 516

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ.

ΚΑΙ ΤΡΙΤΟΝ Η ΤΗΣ ΔΕΡΡΙΟΠΟΥ ΕΠΙΓΡΑΦΗ.

Εἰ καὶ δὶς μέχρι τοῦδε ἡ προκειμένη ἐπιγραφή, πρῶτον μὲν ὑπὸ τοῦ κ. Κουμανούδου ἐκδοθεῖσα, ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ *Ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν* (ἀρ. 536. Σεπτεμ. 4. 1864), ἀρτίως δὲ ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Παππαδοπούλου ἐν τῇ *Πανδώρᾳ* (ἀρ. 489, Λόγ. 15. 1870), οὐχ ἧττον ὅμως τὸ μὲν εἰς τὴν ἐν πολλοῖς διαφωνίαν καὶ διάφορον ἑρμηνείαν τῶν ἐκδοτῶν ἀποβλέπων, τὸ δὲ ὅσον οἷόν τε πιστότατον καὶ ἀκριβέστατον ἔχων ἀπόγραφον αὐτῆς, διὰ φωτογραφίας εἰλημμένον, σκόπιμον ὑπολαμβάνω νὰ ὑποβάλω καὶ εἰς τρίτην βάσανον, προτάσσων μὲν ἐν συντόμῳ ὅσα τὴν ἀνακάλυψιν καὶ σωτηρίαν αὐτῆς ἀφορῶσιν, ἐπιτάσσων δὲ καὶ τινα κριτικὰ τῶν διαφόρων γραφῶν, ἑρμηνευτικά τε καὶ γεωγραφικὰ πρὸς πλείονα διασάφησιν αὐτῆς.

Ἐπανειλημμένως περιελθὼν πρό τινων ἐτῶν τὴν Παλαγονικὴν καὶ Παιονικὴν πεδιάδα τοῦ Ἐριγῶνος ποταμοῦ πρὸς ζήτησιν καὶ εὕρεσιν ἀρχαίων προγονικῶν μνημείων, πολλὴν μέν, ὡς εἰκός, ἐκ πρώτης ὄψεως ἠσθανόμην χαρὰν εὑρίσκων τοιαῦτα ἐν τοῖς χριστιανικοῖς ναοῖς πάντων σχεδὸν τῶν χωρίων διατηρούμενα, ἐν οἷς οἱ νέοι κάτοικοι ἐκ τῶν ἀρχικῶν θέσεων ἀρχαίων παρακειμένων πόλεων συλλέξαντες, μετὰ πολλῆς διαφυλάττουσιν εὐλαβείας, ὑποδεικνύοντες καὶ τὰ μέρη, ἐξ ὧν ποτε μετήνεγκον αὐτά, πλείων ὅμως κατελάμβανέ με λύπη, ὅτε μετὰ μικρὰν ἔρευναν ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἐβεβαιούμην ὅτι πάντα σχεδὸν ἦσαν ἔργα τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν αἱ πλείους τῶν πόλεων κατεστράφησαν κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀρχαίων [1]).

Ἐν τούτοις δὶς ἐπισκεφθεὶς καὶ τὸ μικρὸν χωρίον, ἐν ᾧ, ἕνεκα τῆς μικρότητος στερουμένω ἐκκλησίας, κεκρυμμένη ὑπῆρχεν ἐν-τινι οἰκίᾳ ἡ τὴν ἐπιγραφὴν περιέχουσα πλάξ, δὲν ἠδυνήθην νὰ ἴδω αὐτήν. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ κτιζομένου ναοῦ ἐν τῇ βορρειανατολικῇ ἄκρᾳ τῆς πόλεως Βιτωλίων, πέριξ τῆς ὁποίας πολλὰ ὑπάρχουσι χωρία εἰς μικρὰν ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν κείμενα καὶ ἐκκλησιῶν στερούμενα, οἱ κάτοικοι τούτων καὶ τῶν πορρωτέρω ὑπὸ θρησκευτικῆς ἐμφορούμενοι εὐλαβείας, προθύμως συνεισέφερον πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ λίθους, κεράμους, ξύλα καὶ παντὸς εἴδους ὑλικόν, ὅτε παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν ἡμέραν τινὰ ἀναγγελθέντος μοι ὅτι καὶ πλάξ τις

[1]) Στραβ. 7, 326, καὶ 327. «Πρότερον μὲν καὶ πόλεις ἦσαν ἐν τοῖς ἔθνεσι τούτοις.»

μετ' ἐπιγραφῆς ἐκομίσθη, πάραυτα ἔσπευσα νὰ ἴδω αὐτὴν, καὶ τοῦτο ποιήσας, προεῖδον ὅτι ἔμελλεν ὑπὸ τῆς ἀμαθείας ἢ νὰ θραυσθῇ ἢ νὰ ἐντοιχισθῇ ἢ καὶ νὰ ὑπεξαιρεθῇ ὑπὸ τῶν ἀλλογενῶν, πρὸς σωτηρίαν τῆς ὁποίας παρεκάλεσα τὸν τότε Ἀρχιερέα κ. Βενέδικτον νὰ μεταχομισθῇ εἰς τὴν μητρόπολιν, ὅπερ εὐτυχῶς ἄνευ τινὸς ἀναβολῆς αὐθημερὸν καὶ ἐγένετο, καὶ οὕτω περισωθεῖσα σώα τε καὶ ἀβλαβὴς, διατηρεῖται καὶ νῦν ἔτι ἐν τῷ κήπῳ τῆς μητροπόλεως μετ' ἄλλων πολλῶν μνημείων, ἡ συλλογὴ τῶν ὁποίων ὀφείλεται τῷ πρὸς τὰ ἀρχαῖα σεβασμῷ τοῦ προμνησθέντος ἀρχιερέως, τῷ διαδόχῳ τοῦ ὁποίου ἀπόκειται ἡ ἐπαύξησις αὐτῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων διαπρέπει ἡ προκειμένη κατὰ τὴν σπουδαιότητα τοῦ περιεχομένου· διότι αἱ πλείους τῶν λοιπῶν ἐπιτύμβιαί εἰσιν.

Ἐν ταύτῃ τοίνυν τῇ ἀσφαλεῖ θέσει κατ' ἐπανάληψιν πιστῶς ἀντιγράψας αὐτὴν, ἐφύλασσον σὺν ἄλλαις πολλαῖς ἵνα ἐν καιρῷ καὶ τόπῳ εὐθέτῳ δημοσιεύσω. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ τότε ἑλληνικὸς πρόξενος ἐν Βιτωλίοις κ. Γ. Βελλιάνος, νῦν βουλευτὴς Θήρας, ζήλῳ ὁρμώμενος ἀρχαιολογικῷ, ἔσπευδε πρὸς δημοσίευσιν αὐτῆς, ἀνταποκρινόμενος τῇ φιλοτιμίᾳ αὐτοῦ καὶ τῇ ἐπιμόνῳ ὑπείκων αἰτήσει, ἔδωκα ἀντίγραφον αὐτῆς, ἐξ οὗ, ἢ ἄλλου ἰδίου ἀντιγράφου, προσενεχθέντος τῷ κ. Κουμανούδῃ, ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ἐν τῇ *Ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν*, ὅπερ ὅμως ἀρτίως ἔγνων ἐκ τῆς παρὰ τοῦ Γ. Παππαδοπούλου γενομένης δευτέρας ἐκδόσεως ἐπὶ τῇ βάσει ἄλλου ἀντιγράφου, πεμφθέντος ἐκ Μακεδονίας.

Ἐπειδὴ δὲ ἀμφότεροι ἐκ διαφόρων ἀντιγράφων ἐξέδωκαν αὐτὴν μικροῖς μόνον γράμμασι, καὶ ἐπειδὴ κατά τινα καὶ ἐν τῇ γραφῇ καὶ ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ διαφωνοῦσιν, ἀναγκαῖον ὑπολαμβάνω νὰ δημοσιεύσω καὶ τρίτον ἐν κεφαλαίοις καὶ πρωτοτύποις καὶ ἐν μικροῖς ἐκ πιστοτέρου, ὡς προείρηται, καὶ ἀκριβεστέρου ἀντιγράφου, ἵνα οὕτως εὐχερέστερον δυνηθῇ καὶ πᾶς ἄλλος φιλάρχαιος ἀναγνώστης νὰ κρίνῃ καὶ περὶ τῆς ὀρθότητος τοῦ κειμένου καὶ περὶ τῆς γενομένης ἑρμηνείας μερῶν τινων αὐτῆς, καὶ ἐντεῦθεν τὸ ἐνδόσιμον λαμβάνων νὰ ἐπιφέρῃ τὴν προσήκουσαν διόρθωσιν τῶν μὴ τυχὸν καλῶς ἐχόντων. Διότι οὕτω καὶ μόνον νομίζω ὅτι ἔσται δυνατὸν τὰ μὲν ἐλλιπῆ νὰ συμπληρωθῶσι, τὰ δὲ ἡμαρτημένα νὰ διορθωθῶσιν, ἐξ ὧν πάντως προκύπτει σημαντική τις ὠφέλεια τῇ ἱστορίᾳ καὶ γεωγραφίᾳ τῆς χώρας, περὶ ἧς ὁ λόγος γίνεται.

ΠΑΡΑΦΙΛΙΠΠΟΥΤΟΥΠΟΣΙΔΙΠΠΟΥΟΡΕΣΤΟΥ
ΤΟΥΟΡΕΣΤΟΥΠΡΑΜΟΘΟΥΤΟΥΔΙΚΝΟΥΤΩΝΑΠΟΚΛΗ
ΡΩΘΕΝΤΩΝΠΡΟΕΔΡΩΝΔΟΓΜΤΟΣΑΝΓΡΑΦΗΤΙΑ
ΤΟΥΔΑΙΣΙΟΥΜΗΝΟΣΤΟΥΓΜΕΕΤΟΥΣΤΩΝ
5 ΠΕΡΙΒΑΡΟΛΡΟΝΦΙΛΙΠΠΟΥΕΝΛΕΡΡΙΟΠΩΠΟΛΙ
ΤΑΡΧΩΝΣΥΝΑΓΑΓΟΝΤΩΝΤΟΒΟΥΛΕΥΤΗΡΙΟΝ
ΚΦΙΛΩΝΟΣΤΟΥΚΩΝΩΝΟΣΠΟΙΗΣΑΜΕΝΟΥΛΟ
ΓΟΥΣΠΕΡΙΟΥΕΤΤΙΟΥΦΙΛΩΝΟΣΤΟΥΘΕΙΟΥ
ΚΠΡΟΣΑΝΕΙΛΑΝΟΣΟΤΙΚΤΡΩΗΛΕΑΥΤΟΥΠΑ
10 ΔΑΛΕΤΕΙΜΗΣΕΜΕΓΑΛΩΣΚΤΕΛΕΥΤΩΝΟΥΔΕΤΗΣ
ΚΑΤΑΤΗΝΒΟΥΛΗΝΤΕΜΗΣΗΜΕΛΗΣΕΜΑΛΛΑΦΗΚΕΝ
ΑΥΤΗΚΑΤΑΔΙΑΘΗΚΗΝΑ'. ΑΦ: ΕΦΩΕΚΤΩΝΚΑΤΕ
ΝΙΑΥΤΟΝΕΞΑΥΤΩΝΓΕΙΝΟΜΕΝΩΝ ΤΟΚΩΝ
ΗΜΕΡΑΝΑΓΟΥΣΑΟΥΕΤΤΙΟΥΒΩΛΑΝΟΥΕΟΡΤΑ
15 ΣΙΜΟΝΕΥΤΟΧΗΤΑΙΤΗΠΡΟΔΕΚΑΤΕΣΣΑΡΩΝ
ΚΑΛΑΝΔΩΝΝΟΕΜΒΡΙΩΝΕΔΟΞΕΝΤΗΒΟΥΛΗ
ΤΗΝΤΟΥΑΝΔΡΟΣΣΕΜΝΟΤΗΤΑΚΒΟΥΛΗΣΙΝ
ΑΠΟΔΕΞΑΣΘΑΙΕΠΙΤΕΤΑΙΣΥΠΑΥΤΟΥΚΑΤΑ
ΤΗΜΔΙΑΘΗΚΗΝΓΕΓΡΑΜΜΕΝΑΙΣΑΙΡΕΣΕΣΙΝ
20 ΤΟΤΑΡΓΥΡΙΟΝΛΑΒΕΙΝΚΑΙΚΑΤΕΝΙΑΥΤΟΝΑΓΕΙΝ
ΤΗΝΤΟΥΟΥΕΤΤΙΟΥΒΩΛΑΝΟΥΕΟΡΤΑΣΙΜΟΝΕΚ
ΤΩΝΤΟΚΩΝΗΜΕΡΑΝΚΑΙΜΗΤΕΤΟΥΠΡΟΓΕΓΡΑΜΜΕ
ΝΟΥΚΕΦΑΛΑΙΟΥΑΠΑΝΑΛΙΣΚΕΙΝΤΙΕΙΣΕΤΕΡΑΝ
ΧΡΕΙΑΝΜΗΤΕΤΟΥΚΑΤΕΝΙΑΥΤΟΝΓΙΝΟΜΕΝΟΥΤΟ
25 ΚΟΥΛΑΛΩΣΟΛΟΥΣΦΙΛΩΝΗΘΕΛΗΣΕΝΤΟΤΑΡ
ΓΥΡΙΟΝΗΡΙΘΜΗΣΑΤΟΚΑΙΠΑΡΕΛΑΒΕΝΟΕΠΙΜΕΛΗ
ΤΗΣ.ΤΩΝΤΗΣΒΟΥΛΗΣΔΗΝΑΡΙΩΝΛΟΥΚΙΟΣ
ΛΟΥΚΡΗΤΙΟΣΠΟΥΔΗΣ.

Παρὰ Φιλίππου τοῦ Ποσιδίππου Ὀρέστου
τοῦ Ὀρέστου Πράνθου τοῦ Δικ(ί)νου, τῶν ἀποκληρωθέντων προέδρων δόγμ(α)τος ἀναγραφῆ τῇ ιά
τοῦ Δαισίου μηνὸς τοῦ γμσ ἔτους τῶν
περὶ Βάρολρον Φιλίππου ἐν Λερρίοπῳ πολιταρχῶν συναγαγόντων τὸ βουλευτήριον.
κ(αὶ) Φίλωνος τοῦ Κόνωνος ποιησαμένου λόγους περ(ὶ) Μ. Οὐεττίου Φίλωνος τοῦ Θείου
κ(αὶ) προσαγγείλαντος ὅτι κ(αὶ) πρό(η)ν τὴν ἑαυτοῦ πατρ(ί)δα ἐτείμησε μεγάλως κ(αὶ) τελευτῶν οὐδὲ τῆς
κατὰ τὴν βουλὴν τε(ί)μῆς ἠμέλησεν, ἀλλ' ἀφῆκεν
αὐτῇ κατὰ διαθήκην α': Ἀφ: ἐφ' ᾧ ἐκ τῶν κατ' ἐνιαυτὸν ἐξ' αὐτῶν γεινομένων τόκων
ἡμέραν ἄγουσα Οὐεττίου Βωλανοῦ ἑορτάσιμον εὐωχῆται τῇ πρὸ δεκατεσσάρων
καλανδῶν Νοεμβρίων ἔδοξεν τῇ βουλῇ
τὴν τοῦ ἀνδρὸς σεμνότητα κ(αὶ) βούλησιν
ἀποδέξασθαι ἐπί τε ταῖς ὑπ' αὐτοῦ κατὰ
τὴν διαθήκην γεγραμμέναις αἱρέσεσιν
τὸ ταργύριον λαβεῖν καὶ κατ' ἐνιαυτὸν ἄγειν
τὴν τοῦ Οὐεττίου Βωλανοῦ ἑορτάσιμον ἐκ
τῶν τόκων ἡμέραν καὶ μήτε τοῦ προγεγραμμένου κεφαλαίου ἀπαναλίσκειν τι εἰς ἑτέραν
χρείαν μήτε τοῦ κατ' ἐνιαυτὸν γινομένου τόκου, ἀλλ' ὡς ὁ δοὺς Φίλων ἠθέλησεν τὸ ταργύριον ἠριθμήσατο καὶ παρέλαβεν ὁ ἐπιμελητὴς τῶν τῆς Βουλῆς δηναρίων Λούκιος
Λουκρήτιος Πούδης.

ΚΡΙΤΙΚΑ.

Στιχ. 2. Ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ δυσκολίας παρέσχε τοῖς ἐκδόταις ἡ τῆς Θ' λέξεως γραφὴ, συγκειμένης κατὰ τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον ἐκ τῶν ἀκολούθων γραμμάτων ΤΡΑΜΘΟΥ (ὁρᾶ ταῦτα ἐν Θ' στίχῳ) καὶ ἀναγνωσθείσης ὑπὸ μὲν τοῦ κ. Κουμανούδου ΓΡΑΜΟου, ὑπὸ δὲ τοῦ κ. Παππαδοπούλου Πρα μόνου. Ἐμοὶ δὲ οὐδετέρα τῶν γραφῶν τούτων φαίνεται ὀρθὴ καὶ ἀληθής. Διότι ὁ μὲν πρῶτος τὰ δύο πρῶτα γράμματα τῆς λέξεως ἡνωμένα ὄντα ΓΡ ἐχώρισε, καὶ τὸ ά αὐτῶν, ἔχον τὴν πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἐπέκτασιν τῆς ὁριζοντίου ἐξέλαβεν ὡς Γ ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ Π, συνήθως τοιαύτην ἔχοντος ἐπέκτασιν καὶ οὐχὶ τοῦ Γ, ὡς πρόδηλον γίνεται ἐκ τῆς προτελευταίας λέξεως τοῦ γ' στίχου F [1]). Δεύτερον δὲ τὸ δ' γράμμα Μ καθ' ὃ εἶχεν ἀντίγραφον ἀνέγνω Μ κοινόν· ἐν ᾧ τὸ τοῦ πρωτοτύπου Μ, διαφέρον τοῦ κοινοῦ, πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ κατ' ἐμὲ Ν κατὰ πλεονασμὸν τῆς δ' καθέτου γραμμῆς, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ γ' ἀπαραλλάκτου γράματος τοῦ θ' στίχου ΤΗΜ, ἔνθα οὐδεμία πλέον ἀμφιβολία ὑπάρχει ὅτι ἀντὶ τοῦ ἁπλοῦ Ν κεῖται τὸ τοιουτόσχημον σπάνιον γράμμα, καὶ ἐκ τοῦ τελευταίου γράμματος Μ τῆς πρωτελευταίας λέξεως ΗΜΕΛΗΣΕΜ, ἔνθα ἀναμφισβητήτως τὸ τελευταῖον γράμμα Μ κεῖται ἀντὶ τοῦ Ν [2]). Τρίτον δὲ τὸ ε γράμμα τῆς αὐτῆς λέξεως Θ [3]) ὅπερ ἀνέγνω καθαρὸν Ο, εἶναι ἀναμφισβήτητον Θ καὶ οὐχὶ Ο καὶ μετὰ τοῦτο ἕπεται ἡ συνεπτυγμένη δίφθογγος ΘΥ ἥτις σπανίως ἀπαντᾷ [4]) καὶ τὴν ὁποίαν ὀρθῶς ἀνέγνω. Καὶ οὕτω ἀντὶ τῆς ἀγνώστου λέξεως ΓΡΑΜΟου ἔχομεν τὴν ἐκ τῶν γραμμάτων τοῦ πρωτοτύπου ἐξαγομένην ΠΡΑΜΘΟΥ ἤτοι Πράνθου ἐπίσης ἄγνωστον. Ἂν δ' αὕτη ἐλλιπὴς φαίνεται καὶ συμπληρώσεως ἢ τροποποιήσεώς τινος χρῄζει, τοῦτο ἀπόκειται ἄλλοις ἐμπειροτέροις μου περὶ τὰ τοιαῦτα. Ὁ δὲ κ. Παππαδόπουλος εἴτε κατὰ τὸ ἀντίγραφόν του, εἴτε πρὸς ἀπαρτισμὸν γνωστῆς λέξεως τὸ δ' γράμμα τῆς λέξεως ὡσαύτως μ' ἐκλαβὼν, ἀφεῖλε μὲν τὸ Θ προσέθηκε δ' αὐτῷ μόνον ν καὶ οὕτως ἀπήρτισε τὴν λέξιν Πραμόνου, συνήθως ἀπαντῶσαν, ἀντὶ τῆς Πράνθου σπανίας.

Οὐχ ἧττονα δὲ μεταβολὴν ἔπαθε καὶ ἡ ἑπομένη γ' λέξις τοῦ αὐτοῦ στίχου, τὴν ὁποίαν ὁ μὲν κ. Κουμανούδης, συνενώσας τὸ ἄρθρον μετὰ τοῦ ὀνόματος, ἀνέγνω ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ, ὁ δὲ κ. Παππαδόπουλος ΔΙΚΙΝΟΥ προσθεὶς Ι μεταξὺ τοῦ Κ καὶ Ν, ἐν ᾧ τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον ἔχε ΤΟΥΛΙΚΝΟΥ, ἔνθα παρενέθηκα μεταξὺ τοῦ Κ καὶ Ν ἓν Ι ὑποθέτων ὅτι ὑπάρχει συγκοπὴ αὐτοῦ, ὡς καὶ ἐν ἄλλαις πολλαῖς λέξεσι τῆς ἐπιγραφῆς παρατηροῦνται τοιαῦται συγκοπαί, περὶ ὧν κατωτέρω. Καὶ τῆς τελευταίας δὲ λέξεως ὁ μὲν κ. Κουμανούδης, ὀρθῶς ποιῶν παρέλαβε τὰς τρεῖς συλλαβὰς ἀποκλὴν ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ ὁ δὲ κ. Παππαδόπουλος μόνον τὰς δύο ἀπο καὶ τὴν γ' κλὴ μετέθεσενεἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἑπομένου στίχου.

Στιχ. 3. Ἐν τούτῳ παρατηρητέα πρῶτον μὲν ὁ συνδυασμὸς τοῦ ΝΤ, ΠΡ καὶ ΓΡ, εἶτα ἡ συγκοπὴ τοῦ α ἐν τῇ Θ' συλλαβῇ τῆς λέξεως ΔΟΓΜΤΟΣ καὶ ἐν τῇ γ' συλλαβῇ τῆς λέξεως ΑΝΓΡΑΦΗ εἶτα δὲ ὅτι αἱ δύο τελευταῖαι λέξεις ΤΗ ΤΑ ὑπὸ μὲν τοῦ κ. Κουμανούδου ἀνεγνώσθησαν ἀντὶ μιᾶς ΤΗ, καθ' ἣν ἄγνωστος μένει ἡ ἡμέρα τοῦ ἀμέσως ἀναφερομένου Δαισίου μηνὸς, ὁ δὲ κ. Παππαδόπουλος ἀνέγνω ΤΗ Π ἤτοι τῇ Θ', ἐν ᾧ τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον ἔχει τὴν μνησθεῖσαν γραφὴν ΤΗ ΤΑ καθ' ἣν ἀνέγνων τῇ ιά τοῦ ἐπιφερομένου μηνός. ὅπερ καὶ ὀρθότερον φαίνεταί μοι [1]), καίπερ τοῦ Ι ἔχοντος μικρὰν ὁριζόντιον ἐπὶ τῆς καθέτου.

Στιχ. 4. Ἐνταῦθα ὁ μὲν κ. Κουμανούδης οὐκ ὀρθῶς ἀναγνοὺς ΕΝΕΣ τὸν ἀριθμὸν τῆς χρονολογίας ΓΜΣ, ἐσφαλμένως συνεπλήρωσε διὰ τοῦ τῶτος [2]) τὴν λέξιν, ἥτις οὐδὲν ὡρισμένον σημαίνει ἐν τῇ θέσει ταύτῃ, ὁ δὲ κ. Παππαδόπουλος ἀποφυγὼν τὴν ἀπάτην ταύτην ὡρισμένως ἔγραψε ΓΜΣ.

Στιχ. 5. Καὶ ἐν τούτῳ τῷ στίχῳ ἡ Θ' λέξις, ἥτις κατὰ τὸ ἀντίγραφόν μου σύγκειται ἐκ τῶν ἀκολούθων γραμμάτων ΒΑΡΟΛΡΟΝ, ὑπὸ μὲν τοῦ κ.

[1]) J. Franz Element. Epigraph. Graec. p. 328. «Unicuique mensi praeest prytanis; sic enim signum TP intelligendum esse arbitramur,» καὶ σελ. 263. 370.

[2]) Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ Μ καὶ Ν ἴδε τὸν αὐτὸν ἐν σελ. 244—46

[3]) Περίεργος εἶναι ὁ σχηματισμὸς τοῦ Θ διὰ καμπύλης ἐν μέσῳ ἀντὶ ὁριζοντίου καὶ σχεδὸν μοναδικὸς φαίνεταί μοι· διότι τὰ συνήθη σχήματα τοῦ γράμματος τούτου οὐδὲν τοιοῦτον ἔχουσι. Ταῦτα δ' εἰσὶ τὰ ἑξῆς ⊖⊖⊖⊖◇◎□□□◇. Franz p. 244. Ὁμοίως δ' ἐννοεῖται ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τῶν διαφόρων σχημάτων, ἅπερ ἐν χρήσει ἦσαν κατὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐποχήν.

[4]) Franz αὐτόθι σελ. 248. «Diphtongus OY per compendium scripta 8 (Ross. Inscr. inedd. 1, n. 10) unde forma 88 in titulis inde a Septimi Severi et Caracallae temporibus hinc inde comparet C. I. n. 1320. 1353. 1357. 2154. Nec remotiorem oi antiquitatem nummi adsignant. Eckhel. D. N. CI. IV. p. 233. Cf. Ossann. Sylll. p. 576.» Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐξελέγχεται ἐσφαλμένον ἐκ τοῦ παραδείγματος τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης, ἀνηκούσης εἰς τὸν ἐ. μ. Χ. αἰῶνα, ἐν ᾧ ὁ μὲν Σεβῆρος, ὡς γνωστὸν, ἦρξεν ἀπὸ τοῦ 193—211, ὁ δὲ Καρακάλλας ἀπὸ τοῦ 211—217.

[1]) Ὁ αὐτὸς ἐν σελ. 264 καὶ 350.

[2]) Κουμανουδ. ἐν τῇ ἐφημ. τῶν Φιλομαθῶν (ἀριθ. 836) λέγει· «Ἐν τῷ δ' στίχῳ ἀνεπληρώσαμεν τὰ τῶτος ἂν καὶ τὸ ἐν κεφαλαίοις γράμμασιν ἀντίγραφον δὲν ἔχει ἐκεῖ οὐδεμίαν κενότητα χώρου. Φαίνεται ὅτι κατ' ἀποκοπὴν ἐγράφη ὑπὸ τοῦ παλαιοῦ χαράκτου ἡ λέξις, ὡς καὶ πάντε ἄλλαι.» Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ ἀντιγράφῳ μου καθαρῶς διακρίνονται τὰ τρία γράμματα ΓΜΣ, τὰ ὁποῖα προφανῶς δηλοῦσι τὸ ἔτος, πᾶσα ἄλλη ἀναπλήρωσις ἢ τροποποίησις ὅλως περιττὴ φαίνεταί μοι.

Κουμανούδου ἀνεγνώσθη Βάριδρον, ὁ δὲ κ. Παππαδόπουλος ἀποτροπιαζόμενος φαίνεται τὸ κακόηχον καὶ βαρβαρικὸν τοῦτο ὄνομα μετέβαλεν εἰς τὸ προσφιλὲς τοῖς πᾶσιν ὄνομα ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΝ, ὅπερ ἀντιβαίνει εἰς τὴν γραφὴν τοῦ ἀντιγράφου μου.

Στιχ. 7. Τούτου τοῦ στίχου ἡ ἄ λέξις ἔχουσα ἓν μόνον γράμμα Κ, ὀρθῶς συνεπληρώθη ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν ἐκδοτῶν Κ(ΑΙ), ὅπως καὶ ἐν τοῖς στίχοις θ' (καὶ ιζ', ἐν οἷς ἀντὶ τοῦ ΚΑΙ συνδέσμου ἁπλῶς Κ μόνον ἔχει τὸ πρωτότυπον. Ταὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐν τῇ ά συλλαβῇ τῆς 6' λέξεως τοῦ ή στίχου, ἔνθα συγκόπτεται τὸ φωνῆεν τῆς προθέσεως ΠΕΡ(Ι).

Στιχ. 9. Ἐν τούτῳ τὴν προτελευταίαν λέξιν ὁ μὲν κ. Κουμανούδης συμπληρώσας ἔγραψε Πρότ(ερον) ὁ δὲ κ. Παππαδόπουλος ἀνέγνω πρῶην, προσθεὶς τὸ η, ὅπερ ἐν τῷ πρωτοτύπῳ, ἔχοντι τὴν λέξιν συνημμένην μετὰ τοῦ ἑπομένου ἄρθρου τὴν ΠΡΩΗΝ δὲν ὑπάρχει.

Στιχ. 10. Καὶ ἐνταῦθα τῆς μὲν ά λέξεως συγκόπτεται τὸ ι καὶ συνενοῦται τὸ Τ καὶ Ρ οὕτω ΤΡΑΑ ὅπερ οὐδέτερος τῶν ἐκδοτῶν παρετήρησεν. Τὴν δὲ 6' λέξιν ὁ μὲν κ. Κουμανούδης ἔγραψε κοινῶς διὰ τοῦ Ι ἐτίμησε, ὁ δὲ κ. Παππαδόπουλος συμφώνως τῷ ἀντιγράφῳ μου ἐτείμησε καθὼς καὶ τὴν γ' λέξιν τοῦ ἑπομένου ιά στίχου τειμῆς, ἔνθα τὸ ἀντίγραφόν μου ἔχει καὶ συγκοπὴν τοῦ Ι,ἕνωσιν τοῦ Τ μετὰ τοῦ προηγουμένου Ν καὶ τοῦ Μ μετὰ τοῦ Η ΤΕΜΗΣ Καὶ τὴν τελευταίαν λέξιν ὁ μὲν πρῶτος ὀρθῶς ἀνέγνω «ἀφῆκεν,» ὁ δὲ δεύτερος αὐτογνωμόνως ἀναπληρώσας ἔγραψεν ἀφίησιν. Προσέτι δὲ παρατηρητέον ἐν τῇ λέξει ΗΜΕΛΗΣΕΜ τὸ τελευταῖον γράμμα, ὅπερ ἀναμφιβόλως ἀντὶ τοῦ ἁπλοῦ Ν κεῖται ὡς ἀνωτέρω εἶπον·

Στιχ. 12. Τὸν ἀριθμὸν τῶν δηναρίων ὁ μὲν κ. Κουμανούδης ἡμιτελῶς ἔγραψε Φ, ὁ δὲ κ. Παππαδόπουλος πλήρη ΑΦ [1]).

Στιχ. 14. Ἐν ἀρχῇ τούτου ὁ μὲν κ. Κουμανούδης προέταξε τὸ θηλ. ἄρθρον τὴν, ὅπερ λείπει ἐν τῷ ἀντιγράφῳ μου, ὡς ὀρθῶς ἀνέγνω ὁ κ. Παππαδόπουλος ἄνευ αὐτοῦ θεὶς εἰς τὴν ἑπομένην λέξιν ἡμέραν καὶ οὐχὶ τὴν ἡμέραν.

Στιχ. 28. Καὶ ἐν τούτῳ τῷ στίχῳ τὴν 6 λέξιν ὁ μὲν κ. Κουμανούδης συνεπλήρωσεν ἀναγνοὺς ΔΑΠΑΝ(Δ)ΙΣΚΕΙΝ [2]) ἀντὶ τῆς ἐν τῷ πρωτοτύπῳ φερομένης ΑΠΑΝΑΔΙΣΚΕΙΝ, ἣν ἔγραψε καὶ ὁ κ. Παππαδόπουλος.

[1]) Τοῦτο τετραχῶς δύναται νὰ γραφῇ ΑΦ, ,ΑΦ ΧΑΦ καὶ Χ,ΑΦ σημαῖνον τὴν ἀριθμὸν 1500. Ὅρα Franz Element. Epigraph, p. 351—352.

[2]) «Ἐν τῷ ιγ' στίχῳ περιέκλεισα ἐν παρενθέσει ἓν Δ, ὅπερ εἶχε τὸ ὑπ' ὄψιν μου ἀντίγραφον, νομίσας αὐτὸ περιττὸν, ὥστε νὰ ἔχωμεν ῥῆμα δαπανίσκειν κατ' ἀναλογίαν ἄλλων τοιούτων, πρώτην φορὰν ἐμφανιζόμενον.» Κουμανουδ. ἐν ἐφημ. τῶν Φιλομαθῶν (ἀριθ. 836.)

Στιχ. 28. Καὶ ἐν τῷ τελευταίῳ ἡμιστίχῳ ὁ μὲν κ. Κουμανούδης ἀνέγνω τὴν τελευταίαν λέξιν Προύδης, ὁ δὲ κ. Παππαδόπουλος Πρύδης, ὡς ἔχει τὸ ἀντίγραφόν μου, ἐν ᾧ τὸ ρ δὲν ὑπάρχει.

Ἐκτὸς δὲ τρύτων τῶν διαφορῶν τοῦ κειμένου παρατηρῶ πρῶτον μὲν ὅτι ὀρθοτέρα φαίνεταί μοι ἡ ἐν τῷ γ' στίχῳ γραφὴ τῆς λέξεως «ἀναγραφὴ» κατὰ δοτικὴν πτῶσιν «ἀναγραφῇ» ἀντὶ τῆς ὀνομαστικῆς. Ἡ δὲ παραμέλησις τῆς προσγραφῆς τοῦ Ι ἤρξατο κατὰ τὴν ῥητὴν μαρτυρίαν τῶν ἀρχαίων [1]) καὶ κατὰ τὴν ἐπιβεβαίωσιν τῶν νεωτέρων [2]) ἀπὸ τοῦ ά π. Χ. αἰῶνος, ἂν καὶ εὑρίσκονται παραδείγματα καὶ μεταγενεστέρας ἐποχῆς φέροντα τὸ Ι προσγεγραμμένον [3]). Δεύτερον δὲ ὅτι ἡ ἐν τῷ θ' στίχῳ 6' λέξις ΠΡοΣΑΝΓΕΙΛΑΝΤΟΣ φυλάττουσα τὸ ν πρὸ τοῦ γ ἄτρεπτον ἀρχαιοτέρας ἐποχῆς γραφὴν ἔχει [4]). Τρίτον δὲ ὅτι ἡ ἐκτὸς τῆς ἐν τῷ Κ(ΑΙ) συνδέσμῳ γενομένης συγκοπῆς τῆς διφθόγγου αι, ὑπάρχει συγκοπὴ καὶ τοῦ Ι ἐν τῇ προμνησθείσῃ λέξει ΠΑΤΡΔΑ καὶ τοῦ α ἐν τῇ λέξει ΔΟΓΜΤΟΣ, ἔνθα οὐδεμία κενότης χώρου ὑπάρχει ἵνα ὑπεννοηθῇ τὸ ι καὶ α. Τέταρτον δὲ ὅτι αἱ ἐν τῷ ί καὶ ιά στίχῳ λέξεις ΕΤΕΜΗΣΕ καὶ ΤΕΜΗΣ γράφονται διὰ τῆς διφθόγγου ει καὶ τοῦ φωνήεντος ε ἀντὶ τοῦ Ι ἐτίμησε καὶ τιμῆς, ὅπερ συμβαίνει καὶ ἐν τῇ ιγ' στίχου ΓΕΙΝοΜΕΝΩΝ ἀντὶ γινομένων, ὅπως φέρεται ἐν τῇ τοῦ κδ' στίχου λέξει □ΝΟΜΕΝΟΥ, ἐν ᾗ μοναδικὸν φαίνεταί μοι καὶ τὸ πρῶτον γράμμα □ ἀντὶ τοῦ συνήθους ΓΙ [5]).

Κατὰ ταῦτα τοίνυν τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον διαφέρει τῶν τοῦ Κουμανούδου καὶ Παππαδοπούλου κατὰ τὰς ἀκολούθους γραφάς·

[1]) Στραβ. 14, 648. «Πολλοὶ γὰρ χωρὶς τοῦ Ι γράφουσι τὰς δοτικάς, καὶ ἐκβάλλουσι δὲ τὸ ἔθος φυσικὴν αἰτίαν οὐκ ἔχον.» Ὡσαύτως καὶ παρὰ Ῥωμαίοις senatu ἀντὶ senatui. Quintilian, 1, 7. Gell. IV, 16.

[2]) Franz, Elem. epigraph. p. 233. «Postremo Iota, quod primo fere ante Christum sæculo omitti cœptum, quo propinquiores tituli sunt extremæ reipublic. Romanæ, eo frequentius omittitur.»

[3]) Ὁ αὐτὸς ἐν σελ. 304. N. 146, ἔχει ΜΕΔΟΥΣΗΙ μετὰ προσγεγραμμένου Ι ἐν ἐπιγραφῇ μεταγενεστέρας ἐποχῆς, ἣν αὐτὸς ἀρίζει. «Itaque titulis in a. p. Chr. 243 incidit.»

[4]) Ὁ αὐτὸς ἐν σελ. 232. «In orthographia memorabilis est... Deinde I longum crebrius diphtongo EI scribitur, in titulis certe non atticis (nam de Atticis hujus ætatis non licet judicare), n. 94. Καλλινείκου, ὑμεῖν, τειμῆς, πολείτης. Denique mutatio litteræ N ante Γ Κ Χ Π Φ haud raro negligitur, ut ἀνγελίας, ἐπηνγέλη, ἐνκυκλίου, τυνχάνει . . . ex ætate Pompeii et Antonii triumviri» ἐν ᾧ ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφὴ μεταγενεστέρα εἶναι κατὰ μίαν ἑκατονταετηρίδα καὶ πλέον.

[5]) Τὸ γράμμα τοῦτο □ ἀντὶ τοῦ ἁπλοῦ Γ μετὰ τοῦ Ι κείμενον, ἐσφαλμένως φαίνεταί μοι ὅτι ἐχαράχθη ὑπὸ τοῦ χαράκτου τῆς ἐπιγραφῆς· διότι οὐδαμοῦ ἠδυνήθην νὰ εὕρω ἀντὶ τοῦ Γ,ἀλλὰ πολλαχοῦ ἀντὶ τοῦ Ο, τοῦ ὁποίου διάφοροι σχηματισμοὶ ἀπαντῶσιν οἱ ἑξῆς ○○◇□. Ὅρα Franz p. 244.

	Κουμανούδου	Παππαδοπούλου	Ἐμὸν ἀντίγραφον
Στιχ. 2	ΓΡΑΜΟου	ΠΡΑΜΟΝΟΥ	ΤΡΑΜΘΣ
»	» ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ	ΤΟΥΛΙΚΙΝΟΥ	ΤΟΥΛΙΚΝΟΥ
»	3 ΑΝΑΓΡΑΦΗ	ΑΝΑΓΡΑΦΗ	ΑΝ ΑΦΗ
»	» ΔΟΓΜΑΤΟΣ	ΔΟΓΜΑΤΟΣ	ΔΟΓΜΤΟΣ
»	» ΤΗι	ΤΗι ΙΙ	ΤΗ ΙΑ
»	4 ΕΝΕΣΤΩΤΟΣ	ΓΜΕ	ΓΜΕ
»	5 ΒΑΡΙΔΡΟΝ	ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΝ	ΒΑΡοΔΡΟΝ
»	9 ΠΡΟΣΑΝΓΕΙΛΑΝΤΟΣ	ΠΡΟΣΑΓΓΕΙΛΑΝΤΟΣ	ΠΡΟΣΑΝΓΕΙΛΑΝΤΟΣ
»	» ΠΡΟΤΕΡΟΝ	ΠΡΩΗΝ	ΤΡΩΝΤ
9-10	ΠΑΤΡΙΔΑ	ΠΑΤΡΙΔΑ	ΠΑΤΡΔΑ
»	» ΕΤΕΙΜΗΣΕΝ	ΕΤΕΙΜΗΣΕΝ	ΕΤΕΙΜΗΣΕΝ
»	11 ΤΙΜΗΣ	ΤΕΙΜΗΣ	ΤΕΜΗΣ
»	» ΗΜΕΛΗΣΕΝ	ΗΜΕΛΗΣΕΝ	ΗΜΕΛΗΣΕΜ
»	» ΑΦΗΚΕΝ	ΑΦΙΗΣΙΝ	ΑΦΗΚΕΝ
»	12 Φ	ΑΦ	,ΑΦ:
»	14 ΤΗΝΗΜΕΡΑΝ	ΗΜΕΡΑΝ	ΗΜΕΡΑΝ
»	19 ΤΗΝ	ΤΗΝ	ΤΗΜ
»	28 ΔΑΠΑΝ(Δ)ΙΣΚΕΙΝ	ΑΠΑΝΔΑΙΣΚΕΙΝ	ΑΠΑΝΑΔΙΣΚΕΙΝ
»	24 ΓΙΝΟΜΕΝΟΥ	ΓΙΝΟΜΕΝΟΥ	ΠΝοΜΕΝοΥ
»	28 ΠΡΟΥΔΗΣ	ΠΟΥΔΗΣ	ΠοΥΔΗΣ.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ.

Γνωστῆς οὔσης τοῖς ἀρχαιολόγοῦσι τῆς ἐννοίας τοῦ περιεχομένου τῆς ἐπιγραφῆς, περίληψις αὐτῆς παρατίθεται ἐνταῦθα χάριν τῶν μὴ τοιούτων φιλομούσων καὶ ἐνδιαφερομένων εἰς τὴν γνῶσιν παντὸς ὅ,τι ἀφορᾷ ἂν οἰκοῦσι τόπον.

Ἀνήρ τις Μακεδὼν κάτοικος τῆς Δερριόπου (ἀρχικῶς μὲν Παιονικῆς, εἶτα δὲ Πελαγονικῆς) Φίλων καλούμενος πολλά τε ἄλλα καλὰ τῇ πατρίδι κατὰ τὸν βίον ἔπραξε καὶ ἀποθνήσκων διὰ διαθήκης ἀφῆκε τῇ Βουλῇ κεφάλαιον δηναρίων 2500,ἵνα ἐκ τῶν τόκων τελῆται ἑορτὴ κατ' ἔτος ὑπὸ τῆς Βουλῆς πρὸς τιμὴν καὶ ἀνάμνησιν αὐτοῦ. Τούτου δὲ γενομένου καὶ τῶν Πολιταρχῶν τῆς Δερριόπου συγκαλεσάντων τὸ βουλευτήριον, ἕτερος Φίλων υἱὸς τοῦ Κόνωνος καὶ ἀνεψιὸς τοῦ ἀποθανόντος Φίλωνος προὔτεινε τῇ Βουλῇ ὅπως ἀποδεχθῇ τὸ δώρημα καὶ κατὰ τὴν διαθήκην τοῦ θείου τελῇ ἐνιαυσίως τὴν ἑορτήν. Ἡ δὲ Βουλὴ ἀσμένως παραδεχθεῖσα τὴν γενομένην πρότασιν καὶ ἀποφασίσασα νὰ τελῇ τὴν ἐνιαύσιον ἑορτὴν κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ δωρητοῦ τῇ 18 Ὀκτωβρίου, ἔλαβε τὸ ἀργύριον καὶ παρέδωκεν αὐτὸ τῷ ἐπιμελητῇ τῶν δηναρίων Λουκίῳ Λουκρητίῳ Πούδῃ. Ἂν δὲ ὁ Φίλων ἐγένετο Ῥωμαῖος πολίτης, ὡς διατείνεται ὁ κ. Κουμανούδης καὶ ὑποστηρίζει ὁ κ. Παππαδόπουλος, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ῥωμαίου Οὐεττίου Βωλανοῦ, τοῦ ὁποίου φέρει τὸ ὄνομα, τοῦτο οὔτε νὰ βεβαιώσω, οὔτε νὰ ἀρνηθῶ δύναμαι, καθ' ὅσον ῥητῶς τοιοῦτόν τι δὲν λέγεται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ. Περίεργον δὲ φαίνεταί μοι πρῶτον ὅτι ἡ τῆς ἀποκληρώσεως τῶν προέδρων χρονολογία Μακεδονική εἶναι, ἡ δὲ τῆς τελετῆς τῆς ἑορτῆς Ῥωμαϊκή. Διότι ἡ μὲν πρώτη ἐγένετο τῇ ιά τοῦ Μακεδονικοῦ μηνὸς Δαισίου, ἀντιστοιχοῦντος πρὸς τὸν Ἰούνιον, ἡ δὲ δευτέρα ὡρίσθη νὰ τελῆται τῇ πρὸ δεκατεσσάρων Καλανδῶν Νοεμβρίων, ἤτοι τῇ 19 Ὀκτωβρίου. Δεύτερον δὲ ὅτι, ἐν ᾧ ὑπάρχουσι παραδείγματα τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, καθ' ἃ προτάσσονται οἱ μεγαλείτεροι καὶ ἐπιτάσσονται οἱ μικρότεροι ἀριθμοί [1]), ἐνταῦθα συμβαίνει τἀνάπαλιν, ὡς καὶ ἐν ἄλλαις τῆς αὐτῆς ἐποχῆς ἐπιγραφαῖς, ἔνθα ὑπεμφαίνεται κλίσις πρὸς ἀπομίμησιν ἀρχαιοτέρας ἐποχῆς, καθ' ἣν ἐπικράτει τὸ ἔθος τῆς ἐκ δεξιῶν πρὸς ἀριστερὰ γραφῆς κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀρχαίων [2]). Ταύτης δὲ τῆς γραφῆς ἀντιστρόφως γίνεται ἡ τοῦ ἀριθμοῦ ΑΦ κατὰ τὸ σύνηθες, ἐν ᾧ ὑπάρχουσι παραδείγματα, καθ' ἃ προτάσσεται ὁ μικρότερος καὶ ἐπιτάσσεται ὁ μεγαλείτερος ἀριθμός [3]).

Ἐκτὸς δὲ τούτου δυσκολίαν παρέχει καὶ ὁ ἀκριβὴς ὁρισμὸς τῆς βάσεως τῆς χρονολογίας, ἐφ' ἧς στηρίζεται ὁ μνημονευόμενος ἀριθμὸς ΓΜΣ=213· ὁ κ. Παππαδόπουλος ἀδιστάκτως μὲν πιστεύει, ἄνευ ὅμως ἀποδείξεώς τινος, ὅτι βάσις τῆς ἡμετέρας χρονολογίας ὑπόκειται τὸ ἔτος 148 π. Χ. ὅτε ἐπὶ Ἀνδρίσκου, τοῦ καὶ Ψευδοφιλίππου ἐπικληθέντος καὶ ὡς υἱοῦ τοῦ Περσέως κηρυχθέντος, ἡ Μακεδονία ἀποστᾶσα καὶ μετὰ πολλῶν κόπων καταβληθεῖσα ὑπὸ Μετέλλου ἐκηρύχθη Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία, καὶ κατὰ τοῦτον τὸν ὑπολογισμὸν ἀντιστοιχεῖ ἡ χρονολογία τῆς ἐπιγραφῆς πρὸς τὸ 98 ἔτος μ. Χ. ἐπὶ τοῦ προτελευταίου ἔτους τοῦ αὐτοκράτορος Δομετιανοῦ. Ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη νομίζω ὅτι δὲν εἶναι ὀρθὴ καὶ ἀληθὴς διὰ δύο λόγους τοὺς ἑξῆς· Πρῶτον μὲν διότι ἡ Ῥωμαῖοι πολλὰς ὑποστάντες θυσίας πρὸς καταστολὴν τῆς ἀποστασίας τοῦ Ἀνδρίσκου, δυσκόλως ἤθελον ἐπιτρέψει τοῖς Μακεδόσι νὰ ἔχωσιν ὡς βάσιν τῆς χρονολογίας ἐν δημοσίοις μάλιστα μνημείοις ἀποτρόπαιον αὐτοῖς γεγονός· δεύτερον δὲ, ὅπερ καὶ κυριώτατον, διότι, πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ἀληθείας συντόνως ἐρευνήσας πάσας τὰς ὑπὸ Βοικχίου ἐκδοθείσας Μακεδονικὰς ἐπιγραφὰς, οὐδὲν ἄλλο παράδειγμα εὗρον, βάσιν ἔχον τὴν ἀπὸ Ἀνδρίσκου χρονολογίαν ἀλλὰ τῶν μὲν πλείστων ἐπιγραφῶν ἡ χρονολογία ἀναφέρεται εἰς τὴν

[1]) Franz, p. 280, στιχ. 24. «ΥΑΕ, καὶ στιχ. 26 ΥΑ, καὶ 28 ΣΑ. Titulus a. p. Chr. 118, IX. Kal. Nov. Chæroneæ scriptus est, καὶ ἐν σελ. 276. 'Ολυμπιάδι σιζ.»

[2]) Ἡροδοτ. 7, 186. «Τῶν μὲν . . . δισχίλιοι ἑπτὰ καὶ διακόσιοι χιλίοι.» Franz p. 350. «Constat numeros interdum a dextera ad sinistram scribi . . . Isque cum denario vulgo ita componantur numeri, ut minorem major antecedat: IA (11), IB (12), . . non inusitate altera ratio est, qua minor numerus præmitur, ut: AI (11). BI (12). Similiter numeros majores compositos præbent tituli Thracicæ, ut C. I. 1970. ΣΠΡ (a. 186), n. 1971 ϛΘΡ (a. 196), n. 1968. ZC (a. 207). n. A. Boeckh corp. Græcar. Inscripl. n. 1970—71.

[3]) Ὅρα τὴν προηγουμένην σημείωσιν.

ἐποχήν, καθ' ἣν ἡ Μακεδονία ἐπαρχία Ῥωμαϊκὴ καταστᾶσα συνηνώθη μετὰ τῆς Θετταλίας καὶ Ἰλλυρίας κατὰ τὸ 146—45 π. Χ. [1]), τινῶν δὲ ἀνάγεται εἰς αὐτοκράτορας, πρὸς τιμὴν τῶν ὁποίων ἐγένοντο αἱ ἐπιγραφαί [2]). Ὥστε κατὰ ταῦτα ὁ ἀριθμὸς τῆς χρονολογίας ΓΜΣ=243 ἀντιστοιχεῖ οὐχὶ πρὸς τὸ 95, ἀλλὰ πρὸς τὸ 97 ἔτος μ. Χ. ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Νερούα.

Μετὰ δὲ τὰς παρατηρήσεις ταύτας περὶ τῆς ὑποθέσεως καὶ τῆς χρονολογίας τῆς ἐπιγραφῆς χρήσιμον νομίζω νὰ ἐπισυνάψω λέξεις τινὰς καὶ περὶ τοῦ δωρηθέντος κεφαλαίου, ὅπερ τὴν οὐσίαν τοῦ γενομένου δόγματος ἀποτελεῖ. Ἀλλὰ τοῦτο ὁ μὲν κ. Κουμανούδης κατὰ τὸ ὑπ' ὄψιν ἀντίγραφον ὑπέλαβεν ὅτι εἶναι Φ=500 δηνάρια, ποσὸν μικρὸν καὶ ἀσήμαντον. Ὁ δὲ κ. Παππαδόπουλος ΑΦ=1500, ὅπερ ὀρθότερον καὶ πειστικώτερον φαίνεταί μοι ὅτι εἶναι κατὰ τὸ πρὸ ὀφθαλμῶν ἀντίγραφον. Ἂν δὲ θελήσῃ τις νὰ ἐξηγήσῃ τί ἐστι δηνάριον καὶ ὁποία ἡ ἀνάλογος αὐτοῦ ἀξία πρὸς τὰ ἡμέτερα νομίσματα, εὐκόλως δύναται νὰ ἐννοήσῃ καὶ τὴν σημασίαν τοῦ δωρήματος καὶ τὴν ποσότητα τὴν ἐκ τῶν ἐνιαυσίων τόκων αὐτοῦ προκύπτουσαν πρὸς εὐωχίαν τῆς Βουλῆς.

Τὸ δηνάριον εἶδος Ῥωμαϊκοῦ νομίσματος ὃν κατὰ μὲν τὴν ἐτυμολογίαν τῶν ἀρχαίων [3]) ἐσήμαινε τὸ παρέχον τὴν τῶν δεινῶν ἄρσιν, κατὰ δὲ τοὺς ἀκριβεῖς τῶν νεωτέρων [4]) ὑπολογισμοὺς εἶχεν ἀξίαν μιᾶς ὡς ἔγγιστα δραχμῆς. Ὥστε τὸ μὲν κεφάλαιον 1500 δηναρίων ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἰσαρίθμους σχεδὸν δραχμάς, ὁ δὲ ἐνιαύσιος τόκος αὐτῶν πρὸς 150 δραχμάς, αἵτινες ἐδαπανῶντο κατ' ἔτος πρὸς εὐωχίαν τῆς Βουλῆς ἄνευ τῆς ἐλαχίστης βλάβης τοῦ κεφαλαίου κατὰ τὴν ῥητὴν ἐντολὴν καὶ αὐστηρὰν ἀπαγόρευσιν τοῦ δωρητοῦ.

[1]) Forbiger Geograph. t. 3, p. 1051. «Als die Römer später im Jahre 146. v. chr. Maced. ihrem Reiche einverleibten, wurde es mit Illyrien u. Thessalien zu einer Provinz vereinigt, der Strich östlich vom Nestus aber wieder zu Thracien geschlagen (Strab. 7, 320 mit. 327. 17. 840. Ptolem. 3, 13.» A. Bœckh. Inscr. Graec. n. 1970. 6τ. major numerus (302) computatur a Macedonia una cum Graecia in provinciam redacta a. u. c. 608=146—45. [2]) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι.

[3]) Θησαυρ. Ἑῤῥικ. Στεφ. ἐν λ. Δηνάριον, genus numismatis Romani, valens tres obolos et semmissem' δηνάριον εἶδος ἀργυρίου ὀλοκοτίνου ἴσην ἔχον ἰσχύν. Πλουταρχ. τὸ δεκάχαλκον οὕτως ἐκαλεῖτο δηνάριον.» Ἐτυμολ. Γουδ. σ. 142, 38. «Τί ἐστι δηνάριον; τὸ τὰ δεινὰ αἴρειν παρεχόμενον.»

[4]) A. Bœck Staatshaush. t. 1, p. 18. 22. «So pflegte man Denar und Drachme für einerlei zu nehmen und das eine Wort durch das andere zu übersetzen; was auch für die Folgezeit fordauerte.» 87. Polybios (11, 15) hat die Römische Münze auf griechische zurückgeführt, indem er den Denar der Drachme gleichgeschätzt.» Metrologisch. Untersuchungen S. 418.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ

Περὶ Δεῤῥιόπου [1]).

Ἐπειδὴ τὸ σπουδαιότερον ἐξαγόμενον ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης εἶναι ὁ ἀκριβὴς προσδιορισμὸς τῆς θέσεως ὁλοκλήρου χώρας καὶ ἡ ἀνακάλυψις μιᾶς πόλεως αὐτῆς, περὶ ὧν καὶ οἱ ἀρχαῖοι οὐδὲν θετικὸν καὶ ὁριστικὸν γινώσκουσι καὶ οἱ νεώτεροι συνεπείᾳ τούτου διαφωνοῦντες διατελοῦσι, καὶ ἐπειδὴ ὁ ἀκριβὴς ὁρισμὸς τούτων τὰ μάλιστα ἐνδιαφέρει τῇ γεωγραφικῇ ἐπιστήμῃ, καταλληλότατον θεωρῶ νὰ προσαρτήσω ἐνταῦθα ὅσα πρὸς ἐξέλεγξιν τῆς τῶν ἀρχαίων ἀγνοίας καὶ διάλυσιν τῆς τῶν νεωτέρων ἀμφιλογίας καὶ διαφωνίας ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα ὑπολαμβάνω.

Ἡ μὲν πλὰξ ἔχει μῆκος μὲν δύο περίπου μέτρων, πλάτος δ' ἑνός. Τὸ δὲ χωρίον, ἐν ᾧ αὕτη ἐπὶ ἑπτακαίδεκα περίπου αἰῶνας διατηρηθεῖσα εὑρέθη, καλεῖται Τσεπίχοβον καὶ Τσεπίλοβον κείμενον ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ ἄκρου ἐπιμήκους καὶ ὑψηλοῦ γηλόφου, ἀνυψουμένου ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἐριγῶνος ποταμοῦ, καὶ ἀπέχον 4—5 ὥρας πρὸς βοῤῥᾶν τῶν Βιτωλίων καὶ δυσμὰς τοῦ Πριλάπου, ἔνθα λέγεται ὅτι μετηνέχθη ποτὲ ἐκ τοῦ ἀπέναντι κειμένου ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης χαμηλοτέρου καὶ μεμονωμένου λόφου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου κοινῶς πιστεύεται παρὰ τῶν περιοικούντων χωρικῶν ὅτι ὑπῆρχεν ἀρχαία πόλις, περὶ τῆς ὁποίας μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφὴ καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἐπὶ μεγάλων πλακῶν τοιχισθεισῶν ἐπὶ τῆς παρακειμένης ἐκκλησίας Μπέλα Τσάρκβα [2]), ἐν μιᾷ τῶν ὁποίων ὑπάρχει καὶ ἡ δευτέρα ἐπιγραφὴ τῶν ὑπὸ τοῦ Κ. Παππαδοπούλου ἐκδοθεισῶν.

Ἀλλὰ τίς ἡ πόλις αὕτη; Ἐν μὲν τῷ ϛ. στίχῳ τῆς ἐπιγραφῆς ὑπάρχει τὸ ὄνομα Δεῤῥίοπος, ὅπερ ὁ Κ. Παππαδόπουλος εἰς Στράβωνα, Λίβιον καὶ Στέφανον Βυζάντιον παραπέμπων ἀνενδοιάστως ἐκλαμβάνει ὡς ὄνομα πόλεως κειμένης ἐν Πελαγονίᾳ [1]). Ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη ὁλοσχερῶς ὀρθὴ θὰ ἦτο, εἰ μὴ ἐκ πρώτης ὄψεως ἐφαίνετο ἀντιβαίνουσα εἰς ῥητὰς μαρτυρίας δύο ἀρχαίων συγγραφέων, ὧν τὴν μαρτυρίαν ἐπικαλεῖται καὶ οἵτινες ὁμοφώνως ἱστοροῦσιν ὅτι ἡ Δευρίοπος ἦν χώρα ἀνήκουσα τῇ Παιονίᾳ καὶ οὐχὶ τῇ Πελαγονίᾳ καὶ περιέχουσα πόλεις τινὰς κειμένας ἐπὶ τοῦ Ἐριγῶνος, καὶ οὐχὶ πόλις, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν Λίβιος (39,53) ἱστορεῖ «Oppidum in Deuriopo condere instituit. Pæoniæ ea regio est prope Erigonum fluvium» ὅτι Φίλιππος γ' ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ἔκτισε (183 π. Χ.) πόλιν ἐν τῇ Δευριόπῳ χώρᾳ καὶ πρὸς τιμὴν τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ Περσέως ἐκάλεσεν αὐτὴν Περσηΐδα. Ὁ δὲ Στράβων (7, 388) περιστατικώτερον ἱστορῶν τὰ περὶ Δευριόπου ὁριστικῶς ἀναφέρει καὶ πόλεις τινὰς αὐτῆς ἐν οἷς λέγει «Πρότερον μὲν καὶ πόλεις ἦσαν ἐν τοῖς ἔθνεσι τούτοις. Τρίπολις γοῦν ἡ Πελαγονία ἐλέγετο, ἧς καὶ Ἄζωρος ἦν, καὶ ἐπὶ τῷ Ἐριγῶνι πᾶσαι αἱ τῶν Δευριόπων πόλεις ᾤκηντο, ὧν τὸ Βρυάνιον καὶ Ἀλαλκομεναὶ καὶ Στύμβαρα» αἷς προσθετέα καὶ ἡ Λιβίου Περσηΐς. Ἐκ τῆς μαρτυρίας τούτων ἀναμφισβήτητον καθίσταται ὅτι ἡ Δευρίοπος ἀκριβῶς ἐξεταζομένη ἦν χώρα τῆς Παιονίας καὶ οὐχὶ πόλις τῆς Πελαγονίας, ὅπερ βεβαιοῦσι καὶ οἱ τούτοις ἑπόμενοι νεώτεροι [2]). Τούτου δὲ τεθέντος, δυσκολίαν παρέχουσιν αἱ ἐν τῷ ἑπομένῳ ϛ' στίχῳ τῆς ἐπιγραφῆς μετὰ τὴν λέξιν ΔΕΡΡΙΟΠΩ ἑπόμεναι λέξεις ΠΟΛΙΤΑΡΧΩΝ ΣΥΝΑΓΑΓΟΝΤΩΝ ΤΟ ΒΟΥΛΕΥΤΗΡΙΟΝ, ἐκ τῶν ὁποίων πρέπει νὰ εἰκάσῃ τις ἐναντίον τῆς τοῦ Στράβωνος καὶ Λιβίου ῥητῆς μαρτυρίας ὅτι ἡ Δεῤῥίοπος ἦν πόλις καὶ οὐχὶ χώρα, ἢ ὅτι χώρα μὲν ἦν περιέχουσα καὶ τινὰς πόλεις, μία ὅμως τούτων καὶ ἴσως ἡ πρωτεύουσα ἐκαλεῖτο ὁμωνύμως τῇ χώρᾳ Δεῤῥίοπος· διότι ἡ λέξις Πολιτάρχαι [1]) σημαίνουσα τὴν ὑπερτάτην ἀρχὴν μιᾶς πόλεως, ἔχουσαν δικαίωμα νὰ συγκαλῇ τοὺς βουλευτὰς εἰς τὸ βουλευτήριον, ἀπαγορεύει νὰ ἐκδεχθῶμεν τὴν Δεῤῥίοπον ὡς χώραν, ἐκτὸς ἂν ὑποτεθῇ ὅτι, τῶν Δεῤῥιόπων ὁμοσπονδικῶς πως κυβερνωμένων, ἐγράφετο ἐν δημοσίοις μνημείοις τὸ τῆς χώρας ὄνομα καὶ οὐχὶ πόλεώς τινος, ὅπερ δι' ἔλλειψιν ἀποδείξεώς τινος λίαν ἀμφίβολον φαίνεταί μοι.

Ὅθεν πρὸς ἄρσιν πάσης ἀμφιβολίας καὶ ὑποθέσεως ἐρειδόμενος τῇ ἐπιτοπίως εὑρεθείσῃ ἐπιγραφῇ μᾶλλον ἢ τῇ ἀσαφεῖ καὶ ἀορίστῳ μαρτυρίᾳ τοῦ Στράβωνος καὶ Λιβίου, νομίζω ὅτι ἡ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀναφερομένη λέξις Δεῤῥίοπος σημαίνει πόλιν πρωτεύουσαν τῆς ὁμωνύμου χώρας καὶ οὐχὶ ὅλην τὴν χώραν. Ἡ δὲ γνώμη τοῦ πολὺ μεταγενεστέρου Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου [2]) καίπερ συμφωνοῦσα πρὸς τὴν μαρτυρίαν τῆς ἐπιγραφῆς, οὐδεμίαν ὅμως σημασίαν δύναται νὰ ἔχῃ καθ' ὅσον στηρίζεται ἐπὶ τῆς μαρτυρίας τοῦ μηδὲν τοιοῦτον ἀναφέροντος Στράβωνος [3]), ἐκτὸς ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ἄλλο κείμενον αὐτοῦ εἶχεν ὑπ' ὄψιν ὁ Στέφανος ἢ ὁ ἐπιτομεὺς αὐτοῦ, ὅπερ ἀμφίβολον φαίνεταί μοι.

Ἀλλ' ὅτι ὁ Στράβων καὶ Λίβιος ἀκριβῶς δὲν ἐγίνωσκον ταύτην τὴν πορρωτάτω κειμένην χώραν, ἐξάγεται ἐκ τῆς ἀσαφείας, μεθ' ἧς ὁμιλοῦσι περὶ αὐτῆς καὶ τῶν πόλεων αὐτῆς. Διότι ὁ μὲν Λίβιος ἁπλῶς λέγει ὅτι ἡ Δευρίοπος χώρα κεῖται πλησίον τοῦ Ἐριγῶνος, ὁ δὲ Στράβων ὅτι αἱ πόλεις τῆς Δευριόπου ᾤκηντο ἐπὶ τοῦ Ἐριγῶνος, ἐν ᾧ ἀκριβολογοῦντες ὤφειλον νὰ ὁρίσωσιν εἰς ποῖον μέρος τοῦ Ἐριγῶνος ἔκειντο, ὅστις πηγάζων ἐκ τοῦ Σκάρδου καὶ διατρέχων δρόμον πεντεκαίδεκα περίπου ὡρῶν ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἀξιόν. Οἱ δὲ νεώτεροι ἐκ τῆς ἀοριστίας ταύτης τῶν ἀρχαίων ἀναγκαζόμενοι καταφεύγουσιν εἰς εἰκασίας περὶ τῆς θέσεως τῶν Δευριόπων καὶ τῆς χώρας αὐτῶν. Καὶ οἱ μὲν αὐτῶν ἐπιμόνως διατείνονται ὅτι ἡ Δευρίοπος ἦν πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Ἐριγῶνος [4]), οἱ δὲ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ

[1]) Περὶ τῆς γραφῆς ταύτης οἱονεὶ ἐνδοιάζων ὁ κ. Κουμανούδης λέγει ταῦτα «Τὴν ἐν τῷ ϛ στίχῳ γραφὴν Δεῤῥιόπῳ βεβαιοῖ ὁ πρῶτος ἀντιγραφεύς, καὶ νομίζει ὅτι ἡ ἐν παλαιοῖς βιβλίοις φερομένη γραφὴ Δευρίοπος πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἐσφαλμένη.» Πραγματικῶς ὡς τοιαύτην ἐθεώρησα ἀπ' ἀρχῆς τὴν νέαν γραφὴν καὶ προὐτίμησα τῆς παρὰ Στράβωνι, Λιβίῳ καὶ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ φερομένης Δευρίοπος καὶ Δουρίοπος, ἐρειδόμενος ἐπὶ τῆς ἀλανθάστου ἀρχῆς ὅτι οἱ κάτοικοι πάσης χώρας καὶ πόλεως γράφουσι τὸ ὄνομα αὐτῶν ὀρθότερον τῶν πόῤῥωθεν καὶ ἐξ ἀκοῆς γραφόντων αὐτὰ ἀρχαίων συγγραφέων. Ταὐτὸ συμβαίνει ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις καὶ τοῖς νέοις περιηγηταῖς καὶ γεωγράφοις, οἵτινες πολλῶν πόλεων ὀνόματα διαστρέφοντες ἄλλως γράφουσιν ἢ οἱ κάτοικοι αὐτῶν· οὕτω π. χ. οἱ Hadschi chalfa Rumel. et Bosn. p. 36. Tafel πολλαχοῦ ἐν Egnat. Fragm. Strab. p. 15, Symbol. Graec. p. 30—40. Ami Boué Itiner. t. 1, 257. Kiepert ἐν τῷ χάρτῃ καὶ ἄλλοι ἀντὶ τοῦ ὀνόματος Βιτώλια καὶ Μόναστηρ τουρκιστὶ, συνθέσαντες τὰς δύο μέσας συλλαβὰς τοῦ πρώτου μετὰ τοῦ δευτέρου ὀνόματος εἰς μίαν λέξιν παρήγαγον τὸν τραγέλαφον Toli-Monastir ὅπερ παρὰ μηδενὸς τῶν κατοίκων λέγεται· παραπλήσια τούτου παραδείγματα καὶ πολλὰ ἄλλα δύναταί τις νὰ ἀναφέρῃ.

[2]) Ὁ κ. Παππαδόπουλος ἀναφέρων τὸ ὄνομα τοῦτο λέγει «Εὕρηται ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν τῷ χωρίῳ Μπιέλο Τσέρκβα ἑπτὰ περίπου ὥρας πρὸς Δ. τῶν Βιτωλίων κειμένῳ» ὅπερ οὐκ ἀληθές· διότι ἡ Μπέλα Τσάρκβα ὀλίγα βήματα ἀπέχει τοῦ χωρίου Τσεπιχόβου καὶ δὲν κεῖται πρὸς δυσμὰς τῶν Βιτωλίων εἰς ἀπόστασιν 7 ὡρῶν, ὅπου εἶναι ἡ κωμόπολις Ρέσνα, ἀλλὰ πρὸς ἄρκτον τῶν Βιτωλίων καὶ δυσμὰς τοῦ Πριλάπου εἰς ἀπόστασιν 4—5 ὡρῶν. Ἡ Μπέλα Τσάρκβα, ἧς τὸ ὄνομα Βουλγαρικὸν φαίνεταί μοι, δηλοῦν λευκὴν ἐκκλησίαν, εἶναι μικρὸς ναὸς παρὰ τὸν Ἐριγῶνα κείμενος καὶ ἀσβέστῳ κακονιφμένος, τοῦ ὁποίου οἱ τοῖχοι ἐκτίσθησάν ποτε ἐκ πλακῶν ἐνεπιγράφων, καὶ ἀναγλύφων καὶ μεγάλων λίθων ληφθέντων ἐκ τῆς παρακειμένης θέσεως τῆς ὑποτιθεμένης πόλεως.

[1]) Παππαδοπουλ. Δεῤῥιόπῳ Δευρίοπος (διαφορ. γρ. Δουρίοπος) Στραβ. Στεφ. Βυζ. Λιβ. 93, 53 (ἀντὶ 39, 53). Οἱ Δευρίοπες ἢ ἴσως ὀρθότερον Δεῤῥίοπες κατῴκουν ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Πριλάπου ἔνθα ἔκειτο καὶ ἡ πόλις Δεῤῥίοπος» Πανδωρ. φυλλ. 480, σ. 200.

[2]) Müller Makedon. p. 18. «Deuriopos (ἡ Δευρίοπος) hiess eine Strecke Landes am Erigon, die schon zu Pæonien gerechnet wurde.» Forbiger Geograph. t. 3, p. 1050. O. Abel Maced. p. 34. «Bestriion ist nur die von Deuriopos mit den Städten Bryanion, Alalkamenä und Stymbara.

[1]) Θησαυρ. Ἑῤῥικ. Στεφ. ἐν λ. Πολιτάρχης, Magister civium s. praefectus urbis. Πραξ. Ἀποστολ. 17, 6. «Μὴ εὑρόντες δὲ αὐτούς, ἔσυρον τὸν Ἰάσονα καί τινας ἀδελφοὺς ἐπὶ τοὺς πολιτάρχας.» Muratori nov. thess. inscript. p. 605, 2. Bœck inscript. Graec. n. 1967. Tafel Thess. p. XXX. Tittman, Darstellung der griech. Staatsverfass.

[2]) Στεφ. Βυζ. ἐν λ. Δουρίοπος πόλις Μακεδονίας. Στράβων ἑβδόμῃ, οὕτω καὶ ἡ χώρα.

[3]) Desdevises-du-dezert p. 316. «Etienne de Byzance cite Dourlopus comme ville d'après Strabon, mais Strabon ne dit rien de pareil et il faut croire qu'il s'est trompé.»

[4]) O. Abel Maced. p. 34. «Die militairische Bewegungen des Konsuls Sulpicius weisen deutlich auf eine südlichere Lage

μεσημβρινοῦ μέρους αὐτοῦ [1]), οἱ δὲ ἑκατέρωθεν τοῦ μεταξὺ Ἀξιοῦ καὶ Ἐριγῶνος καθήκοντος ὄρους Βάβουνα [2]), καὶ ἄλλος ἀλλαχοῦ. Ἀλλὰ πάσας ταύτας τὰς εἰκασίας ἡμαρτημένας ὑπολαμβάνων, ἀδιστάκτως πιστεύω ὅτι ὁ ψυχρὸς καὶ ἄψυχος οὗτος λίθος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐγκεχαραγμένη ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφὴ μετὰ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως, εἶναι πολὺ σοφώτερος καὶ ἀξιοπιστότερος καὶ τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν νεωτέρων.

Κατὰ τοῦτον τοίνυν τὸν σοφὸν μάρτυρα τὸν εὑρεθέντα ἐν τῷ προμνησθέντι χωρίῳ αἴρεται ἐκ τοῦ μέσου πᾶσα ἀμφιβολία καὶ λύεται ὁριστικῶς τὸ Δερρίοπικὸν ζήτημα, ἐκ τῆς λύσεως τοῦ ὁποίου ἀναμφισβήτητος καθίσταται καὶ ἡ θέσις τῶν Πελαγόνων καὶ Λυγκηστῶν· τούτου δὲ οὕτως ἔχοντος, τοῦ μεγάλου καὶ εὐφορωτάτου λεκανοπεδίου τοῦ Ἐριγῶνος τὸ μὲν βόρρειον μέρος ἤτοι τὴν πεδιάδα τοῦ Πριλάπου καὶ Κριτσόβου (Γραικοχωρίου κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς) ἀρχικῶς κατεῖχεν ἐν τῶν πολλῶν φύλλων τοῦ μεγάλου Παιονικοῦ ἔθνους, ὅπερ ἐνταῦθα ἐκαλεῖτο Δευρίοπος, τὸ δὲ μέσον οἱ Πελαγόνες, καὶ τὸ νότιον οἱ Λυγκησταὶ μέχρι τῆς νῦν Φλωρίνης (Μελιτῶνος) πρὸς μεσημβρίαν ἐκτεινόμενοι.

Τὸ δὲ χωρίον, ἔνθα εὑρέθη ἡ πλάξ, κεῖται εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς εἰρημένης πεδιάδος παρὰ τῶν Ἐργιῶνα. Οὕτω δὲ ὁρισθείσης τῆς θέσεως τῶν Δευριόπων Παιόνων καὶ τῆς χώρας αὐτῶν, ζητεῖται νὰ ἐξακριβωθῇ ἂν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπιγραφῆς ἤτοι τὸν ἁ μετὰ Χριστὸν αἰῶνα ὑπῆρχον ἔτι Παίονες ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ τοῦ Ἐριγῶνος καὶ ἰδίως ἐν τῇ περὶ ἧς πρόκειται θέσει. Αἴβιος μὲν καὶ Στράβων ὀλίγον προγενέστεροι τῆς ἐπιγραφῆς μαρτυροῦσι τοῦτο ἐν τοῖς προμνησθεῖσι χωρίοις, συμφώνως τῶν ὁποίων ἔπρεπε νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἡ ἑλληνικὴ αὕτη ἐπιγραφὴ εἶναι Παιονική, ὅπερ βεβαίως λίαν ἄτοπον εἶναι νὰ παραδεχθῶμεν, καὶ οὕτω νὰ ταυτίσωμεν τοὺς Δωριεῖς Μακεδόνας μετὰ τῶν Ἀσιανῶν Παιόνων, οἵτινες καίπερ μέγα μέρος τῆς Μακεδονίας κατασχόντες, οὐχ' ἧττον ὅμως πάντοτε ξένοι ἔμειναν πρὸς τὸν ἐν Μακεδονίᾳ ἑλληνισμὸν καὶ ἀβλαβεῖς φύλακες αὐτοῦ κατὰ τῶν ἐξ ἄρκτου ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων [1]).

Ἂν δὲ πιστεύσῃ τις τοῖς Βυζαντινοῖς, ὧν τινες παραμορφοῦσιν ἐνιαχοῦ καὶ τὰ ὀνόματα καὶ τὰ πράγματα, περιπίπτει εἰς μείζονα ἀτοπήματα. Διότι ὁ Τσέτσης τοὺς παναρχαίους Παίονας, οἵτινες κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον ἔτι ἐκ τοῦ Ἀξιοῦ ἦλθον ἐπίκουροι τῶν ὁμογενῶν Τρώων κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ὁμήρου [2]), ὡς διὰ μαγικῆς ῥάβδου μεταβάλλει εἰς Βουλγάρους, οἵτινες μόλις κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἐπιδραμόντες εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐγκατεστάθησαν, ἐν οἷς λέγει «Παίονες δὲ οἱ Βούλγαροι. Μὴ πείθου τοῖς βουβάλοις» (Τσετσ. χιλ. 10. ἱστορ. 316,187.).

Καὶ ἂν τὴν ἐπισφλῆ ταύτην γνώμην ἐκλάβωσιν ὡς ἀξιόπιστον μαρτυρίαν οἱ νῦν τὴν βόρρειον ταράττοντες Μακεδονίαν Βουλγαρισταί, ἔξαλλοι μὲν ὑπὸ τῆς χαρᾶς γενήσονται ταυτιζόμενοι ὑπὸ τοῦ Τσέτσου πρὸς τοὺς παναρχαίους Παίονας, ὑπερβαλλόντως ὅμως δυσφορήσουσιν ἐπὶ τῷ ἀπευκταίῳ χαρακτηρισμῷ αὐτῶν, ὅστις ἀποδοτέος μᾶλλον τῇ ἰδιαζούσῃ εὐτραπελίᾳ τοῦ ποιητοῦ ἢ τῇ κακῇ προθέσει αὐτοῦ. Ἀλλὰ περὶ τῆς ἐθνογραφίας ἰδίως ἀλλαχοῦ προτιθέμενος ἐν ἐκτάσει νὰ πραγματευθῶ, ἐνταῦθα ἀναγκάζομαι νὰ παραδράμω τὰ κατ' αὐτήν. Καὶ δὴ ἐπανερχόμενος εἰς τὸ περὶ τῆς Δερρίοπου ζήτημα, νομίζω ὅτι τῶν Δερρίοπων Παιόνων πολὺν χρόνον πρὸ τοῦ Στράβωνος καὶ Αἰβίου, πιθανώτατα δὲ ἐπὶ Φιλίππου [3]) ἔτι καὶ Ἀλεξάνδρου ἀναγκασθέντων νὰ ἀποχωρήσωσιν ἐκ τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Ἐριγῶνος πρὸς βορρᾶν καὶ ἀνατολάς, κατελήφθη ἡ χώρα αὐτῶν ὑπὸ τῶν πρὸς μεσημβρίαν οἰκούντων Πελαγόνων, οἵτινες βραδύτερον καὶ πρὸς νότον ἐπικρατέστεραι γενόμενοι τῶν Λυγκηστῶν, κατέλαβον καὶ τὴν χώραν αὐτῶν καὶ οὕτω κατὰ τὴν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ γενομένην διαίρεσιν τοῦ κράτους, ἑνωθείσης τῆς Παιονίας μετὰ τῆς Πελαγονίας εἰς μίαν ἐπαρχίαν κληθεῖσαν Μακεδονίαν δευτέραν ἢ ἐλευθέραν [1]), ἡ Πελαγονία ἐξετάθη εἰς ὅλον τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Ἐριγῶνος, ὅτε καὶ τὸ ὄνομα αὐτὸ τῆς Παιονίας καὶ Λυγκηστίδος ἐντελῶς σχεδὸν ἐξέλιπεν ἐκ τῶν διπτύχων τῆς ἱστορίας καὶ γεωγραφίας.

Ἐν Ἀθήναις, 27 Δεκεμβρίου 1870

ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ Γ. ΔΗΜΙΤΣΑΣ.

ΠΕΡΙ ΧΟΡΟΥ.

(Συνέχεια καὶ τέλος. Ἴδε φυλλ. 315).

ΑΘΗΝ. Πρῶτον δὴ τοῦτο ἀποδεξώμεθα; θῶμεν παιδείαν εἶναι πρώτην διὰ Μουσῶν τε καὶ Ἀπόλλωνος, ἢ πῶς;

ΚΛΙΝ. Οὕτως.

ΑΘΗΝ. Οὐκοῦν ὁ μὲν ἀπαίδευτος ἀχόρευτος ἡμῖν ἔσται, τὸν δὲ πεπαιδευμένον ἱκανῶς κεχορευκότα θετέον;

ΚΛΙΝ. Καὶ μάλ';

ΑΘΗΝ. Χορεία γε μὴν ὄρχησίς τε καὶ ᾠδὴ τὸ ξύνολον ἐστίν;

ΚΛΙΝ. Ἀναγκαῖον.

ΑΘΗΝ. Ὁ καλὸς ἄρα πεπαιδευμένος ἄδειν τε καὶ ὀρχεῖσθαι δυνατὸς ἂν εἴη καλῶς.

ΚΛΙΝ. Ἔοικεν.

Ἐλθωμεν ἤδη εἰς τὸν Ὅμηρον καὶ ἴδωμεν τί ὁ ἀθάνατος ἐκεῖνος τῆς ποιήσεως πατὴρ περὶ χοροῦ ἐφρόνει. Τὸν μέγιστον ἀπονέμει τῶν ἐπαίνων καὶ ἐξαιρετικὴν ὅλως τιμὴν εἴς τε τὸν χορὸν καὶ τὴν μουσικήν. Τέσσαρα πράγματα θεωρεῖ ὡς τὰ ἥδιστα καὶ κάλλιστα ἐν τῷ κόσμῳ ὁ Ὅμηρος, ὕπνον, φιλότητα, μολπὴν καὶ ὄρχησιν. Τὴν τελευταίαν δὲ ταύτην ἐξαιρετικῶς καὶ ἀμύμονα ἀποκαλεῖ, λέγων «ᾠδὴ γλυκερὰ καὶ ὀρχηθμὸς ἀμύμων» (δηλ. ἄμεμπτος, ἐκλεκτός, τέλειος). Ἀκούετε Κύριοι ἀχόρευτοι! τὸν χορὸν ἄμεμπτον καὶ τέλειον ὁ Ὅμηρος ἀποκαλεῖ. Διαιρῶν δὲ κατὰ τὰς ἑαυτοῦ καὶ τὰς τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ ἰδέας ἅπαντα τὰ τοῦ κόσμου πράγματα εἰς δύο κατηγορίας μόνον, τουτέστιν εἰς πόλεμον καὶ εἰρήνην, ἐπιφέρει· «Ἄλλῳ μὲν ἔδωκε θεὸς πολεμήϊα ἔργα, ἄλλῳ δὲ ὀρχηστύν τε καὶ ἱμερόεσσαν ἀοιδήν.»

Ἀλλαχοῦ δὲ θέλων νὰ ἐγκωμιάσῃ τὸν Μηριόνην, πολεμιστὴν Κρῆτα, ἀπελθόντα εἰς τὸν κατὰ τῆς Τροάδος πόλεμον μετὰ τοῦ Ἰδομενέως βασιλέως τότε τῆς Κρήτης, ὡς ἔξοχον ἀνδρεῖον καὶ εὐχίνητον πολεμιστήν, τὸν ἀποκαλεῖ ὀρχηστήν. Τὸ πλεονέκτημα δὲ τοῦτο τοῦ Μηριόνη οὐ μόνον οἱ Ἕλληνες ἀλλὰ καὶ οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν Τρῶες ἐγίνωσκον, διότι ὅτε κατὰ τὴν μάχην συνηντήθη μετὰ τοῦ Αἰνείου ὅστις ἔρριψε κατ' αὐτοῦ τὸ φοβερὸν σιδηροῦν δόρυ του, ὁ Μηριόνης ἐξησκημένος μεγάλως εἰς τὴν χορευτικὴν, διὰ ταχυτάτης καὶ ἐπιτηδείας κάμψεως τοῦ σώματός του ἀπέφυγε τὴν βολὴν τοῦ Αἰνείου, τὸ δὲ δόρυ τούτου ἀστοχῆσαν ἔπεσε κατὰ γῆς. Τότε ὁ Αἰνείας προσφωνεῖ αὐτῷ τάδε·

«Μηριόνη, τάχα κέν σε, καὶ ὀρχηστὴν περ ἐόντα
ἔγχος ἐμὸν κατέπασσε διαμπερὲς, εἰσ' ἔβαλόν περ.»

Ἡγεμονεύοντος τοῦ Αὐγούστου Καίσαρος πρώτου τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων, περὶ τὰ τέλη τῆς τελευταίας π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ἡ χορευτικὴ τέχνη ἔκαμε τὰς μεγάλας αὐτῆς προόδους, ἕνεκα τῆς ἐνθέρμου ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου χορηγουμένης προστασίας εἰς τὰς ὡραίας ἐν γένει τέχνας· ἐπὶ δὲ τῆς ἐποχῆς τοῦ Λουκιανοῦ, ἤτοι περὶ τὴν β' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα φαίνεται ὅτι ἀφίκετο ἡ τέχνη αὕτη εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν τῆς τελειοποιήσεως, διότι ἰδοὺ πῶς περὶ αὐτῆς ἐκφράζεται ὁ Λουκιανός· «καὶ τὸ μὲν κεφάλαιον τῆς ὑποθέσεως (δηλ. τῆς ὀρχήσεως) μιμητικὴ ἐστιν ἐπιστήμη καὶ δεικτικὴ καὶ τῶν ἐννοηθέντων ἐξαγορευτικὴ, καὶ τῶν ἀφανῶν σαφηνιστικὴ, καὶ ὅπερ ὁ Θουκυδίδης περὶ Περικλέους ἔφη ἐκείνων τὸν ἄνδρα, τοῦτο καὶ τοῦ χορευτοῦ ἀκρότατον ἐγκώμιον ἂν εἴη, γνῶναί τε τὰ δέοντα καὶ ἑρμηνεῦσαι αὐτά.»

Ἀπαριθμῶν ὁ ἔξοχος οὗτος συγγραφεὺς τὰ ἀπαιτούμενα εἰς τὸν καλὸν χορευτὴν προσόντα, εἰς μὲν τὰ πνευματικὰ καταλέγει τὴν γνῶσιν μουσικῆς, μετρικῆς, ῥυθμικῆς, ἱστορίας, ῥητορικῆς, ζωγραφικῆς καὶ γλυπτικῆς, εἰς δὲ τὰ σωματικὰ, μέτριον, εὔκαμπτον, καλῶς καὶ συμμέτρως διαπεπλασμένον σῶμα, οὔτε λίαν μέγα, οὔτε λίαν μικρὸν, οὔτε λίαν παχὺ, οὔτε ὑπὲρ τὸ δέον ἰσχνόν. Ἐπὶ τοσοῦτον, λέγει ὁ Λουκιανὸς, τελειότητος ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἀφίκετο ἡ χορευτική, ὥστε δικαίως οἱ Ἰταλοὶ ἐπωνόμασαν τὸν χορευτὴν παντόμιμον (δηλ. τὰ πάντα μιμούμενον).

Πρὸς ἐπικύρωσιν τούτου ἀναφέρει δύο ἀξιοσημείωτα ἀνέκδοτα, τὰ ἑξῆς·

Δημήτριος ὁ κυνικὸς φιλόσοφος κατηγόρει μεγάλως τοῦ χοροῦ ὡς πράγματος ἀλόγου καὶ ματαίου· ἔξοχός τις ὅμως χορευτὴς ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Νέρωνος, ἀκούσας τοῦτο παρεκάλεσε τὸν Δημήτριον νὰ λάβῃ τὴν καλοσύνην νὰ ὑπομείνῃ νὰ τὸν ἴδῃ χορεύοντα·

---

der Landschaft hin.» Ταῦτα διατείνεται Ἀβέλιος στηριζόμενος τῷ Αἰβίῳ (31, 39), ὅστις ἱστορεῖ ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἀπὸ τοῦ Ἐριγῶνος μετέβησαν εἰς τὴν Ἐορδαίαν, ὅπερ δὴν εἶναι ἀληθές· διότι μεταξὺ Ἐριγῶνος καὶ Ἐορδαίας ἔκειτο ἡ Λυγκηστὶς καὶ οὐχὶ ἡ Ἐορδαία· εἰς τὸ αὐτὸ σφάλμα περιπίπτει Αἰβιος καὶ κακοτέρω (40). «Et in Eordeam porvenerum; ubi pervastatis passim agris, in Elimeam se recepit. Inde impetum in Orestidem fecit,» ἔνθα μετὰ τὴν Ἐορδαίαν θέτει τὴν Ἐλίμειαν καὶ πρὸς νότον ταύτης τὴν Ὀρεστίδα, ἐν ᾧ μετὰ τῆς Ἐορδαίας συνέχεται ἡ Ὀρεστὶς καὶ μετὰ ταύτην ἕπεται ἡ Ἐλίμεια.

[1]) O. Müller Makad. p. 18. «Und wahrscheinlich östlich von Lynkestis, nördlich von Eordaea gelegen, war.» Οὕτω καὶ ἐν τῇ χάρτῃ τοποθετεῖ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἐριγῶνος.

[2]) Pauly ἐν Real encyclop. t. 2, p. 986. «Einer gobirgigen Landschaft zwischen den Axius und Erigonus.» Forbiger Geogr. t. 3, p. 1058. Not. 49. «Die in der Gebirgsgegend zwischen dem Axius u. Erigon wohnten.» Desdevises-du-dezert p. 315—316 λίαν συγχεχυμένα καὶ ἀντιφατικὰ ἱστορεῖ· τὴν δὲ ἀληθῆ θέσιν τῆς χώρας ἐννόησε Leak t. 3, p. 322, καὶ Κείπερτος ὀρθῶς τοποθετεῖ αὐτὴν ἐν τῷ χάρτῃ εἰς τὸ βόρρειον μέρος τοῦ Ἐριγῶνος ποταμοῦ.

[1]) O. Abel p. 60. «Die Aufgabe der Päoner war es, die äussersten Hüter Hellenischer Bildung und der jungen Makedonischen Macht zu sein, ohne zu wissen welchen Schatz sie hüteten . . . Kriegerisch genug . . . Zeigten sie doch da durch ihre Phrygische Natur, dass sie seit ihrer Einwanderung auf die Nahen Makedonier einen Angriff machten, sonder immer friedliche Nachbarn blieben und eine Schutzmauer gegen die Stämme des Nordens bildeten.» Bord. Makedon. Geschicht. p. 6.

[2]) Ὁμ. ἰλ. 2. 848. «Αὐτὰρ Πυραίχμης ἄγε Παίονας ἀγκυλο-
[τόξους
Τηλόθεν ἐξ Ἀμυδῶνος, ἀπ' Ἀξιοῦ εὐρυ-
[ρέοντος
» ἰλ. 16. 287. Καὶ βάλε Πυραίχμην, ὃς Παίονας ἱππο-
[κορυστὰς
Ἤγαγον ἐξ Ἀμυδῶνος, ἀπ' Ἀξιοῦ εὐρυ-
[ρέοντος.»
» Ἰλ. 17. 350. «Ὃς ῥ' ἐκ Παιονίης ἠριδώλακος εἰλόβοτε
Καὶ δὴ μετ' Ἀστεροπαῖον ἀριστεύεσκε μάχεσθαι.»

[3]) Διόδωρ. 16, 2—4.

[1]) Not. Imper. Orient. 1, 3. Ἱεροκλ. Συνέκδ. σελ. 639.

πρότερον, καὶ ἔπειτα ἠδύνατο ἂν ἤθελε νὰ ἐξακολουθῇ καπηγορῶν τοῦ χοροῦ· ὑπεσχέθη δὲ νὰ χορεύσῃ ἄνευ μουσικῆς καὶ ῥημάτων· οὕτω καὶ ἐγένετο, καὶ ἐχόρευσεν ἐκώπιον τοῦ Δημητρίου, παραστήσας διὰ τοῦ χοροῦ του ὁλόκληρον ὑπόθεσιν τῆς μυθολογίας τοσοῦτον ἐπιτυχῶς, ὥστε ὁ Δημήτριος ἐννοήσας κάλλιστα τὴν ὑπόθεσιν τῆς παραστάσεως καὶ καταληφθεὶς ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ ἀνέκραξε· «ἀκούω, ἄνθρωπε, ἃ ποιεῖς οὐχ ὁρῶ μόνον· ἀλλά μοι δοκεῖς ταῖς χερσὶν αὐταῖς λαλεῖν!» ὅπερ βεβαίως ἦν ὁ μέγιστος τῶν ἐπαίνων διὰ τὸν χορευτήν. Τὸ δεύτερον παράδειγμα εἶναι αὐλικοῦ τινος ἐκ τῶν βαρβάρων ἐθνῶν, ἀποσταλέντος διά τινα ὑπόθεσιν παρὰ τοῦ βασιλέως του πρὸς τὸν Νέρωνα, ἔνθα ἰδὼν μίαν τῶν ἡμερῶν τὸν ἔξοχον ἐκεῖνον χορευτὴν χορεύοντα, καί, ἂν καὶ μὴ ἐννοῶν τὴν γλῶσσαν, ἐννοήσας ὅμως εὐκρινῶς ἅπασαν τὴν παρασταθεῖσαν παρὰ τοῦ χορευτοῦ ὑπόθεσιν, εἶπεν εἰς τὸν Νέρωνα κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεώς του, ὅτε οὗτος τὸν ἠρώτησε τί ἐπεθύμει νὰ τῷ χαρίσῃ ὡς ἐνθύμημα, «τὸν χορευτὴν ἐπιθυμῶ.»

Πολλὰ καὶ ἄλλα τοιαῦτα παραδείγματα τῆς ἐξόχου κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην χορευτικῆς ἱκανότητος ἠδύνατό τις νὰ ἀναφέρῃ, συντομίας ὅμως χάριν παραλείπτέα. «Τὸ γὰρ τὰ πάντα ἐπεξιόντα ψυχρὸν εἶναι τὸν λόγον ἀπειρόκαλον.»

Καὶ παρὰ τοῖς νεωτέροις οὐχ ἧττον καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ὁμολογητέον ὅτι πολλὰ εἴδη νέων χαριεστάτων ἅμα δὲ καὶ σεμνοπροσώπων χορῶν ἐπενοήθησαν παρὰ τῶν Εὐρωπαίων, ἐπιφανεῖς δὲ χορευτριαὶ καὶ χορευταὶ κατὰ τὴν δυτικὴν Εὐρώπην πολλοὶ ἀνεδείχθησαν. Τὰ ὀνόματα λ. χ. τῆς περιωνύμου χορευτρίας Φανῆς Ἔσλερ κατὰ πρῶτον, τῆς Λόλα Μόντὲς καὶ ἄλλων ἐγένοντο εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον γνωστά, καθὼς καὶ πολλῶν ἑτέρων δευτερεύοντων κατὰ τὴν τέχνην ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ἅτινα παρὰ τῶν ἰδόντων αὐτοὺς νὰ ἀναφέρωνται ἤκουσα. Ἐπειδὴ δὲ πάντα τὰ ἔθνη, ὡς βλέπομεν, ὁσημέραι σύρονται αὐτομάτως καὶ ἀκατασχέτως πρὸς τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν ὡς ὑπὸ μαγνητικῆς ἰσχύος τινὸς ἕλξεως, καὶ οἱ εὐρωπαϊκοὶ χοροὶ εἰσήχθησαν παρ' ἡμῖν πάντες, πεσόντων σχεδὸν ἢ πιπτόντων ὁσημέραι εἰς τελείαν λήθην τῶν ἐθνικῶν χορῶν μας.

Ἐν τούτοις ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς Ἑλλάδος ὁ κατώτερος λαός, καὶ εἰς τὰ χωρία οἱ χωρικοὶ διατηροῦσι τοὺς ἐθνικοὺς χοροὺς ἀμφοτέρους, χορεύοντες αὐτοὺς μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ κατὰ κόρον εἰς πᾶσαν ἑορτήν, πανηγύρεις, συμπόσια κτλ. Καὶ τοῦτο διότι ἡ πόλις καὶ τὸ βάλς δὲν εἰσήχθησαν εἰσέτι παρ' αὐτοῖς ἢ δὲν δύνανται νὰ εἰσαχθῶσιν ἕνεκα τῆς ἀνωμαλίας τοῦ ἐπὶ τοῦ ὁποίου χορεύουσιν ἐδάφους. Καὶ ὁ μὲν συρτὸς χορός, ἂν καὶ μονότονος ὀλίγον, χαρίεις ὅμως καὶ χαριέστατα χορευόμενος ἰδίως παρὰ τῶν γυναικῶν, εἶνε συνηθέστερος εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὁ δὲ τσάμικος, ἀνδρικώτερος καὶ πολεμικώτερος χορεύεται πρὸ πάντων εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα· οὐχ ἧττον ὅμως ἀμφότεροι εἶνε γνωστοὶ καὶ χορεύονται παρ' ἑκατέρων τῶν τὰ δύο ῥηθέντα τῆς Ἑλλάδος μέρη κατοικούντων.

Εἴπομεν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ λόγου ἡμῶν ὅτι ἐκ τοῦ εἴδους τοῦ χοροῦ δύναταί τις νὰ κρίνῃ περί τε τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως, τῆς ἠθικῆς μορφώσεως καὶ τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος ἑνὸς λαοῦ. Τοῦτο οὐδεμιᾶς χρήζει ἀναπτύξεως καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως τοῖς πᾶσι γίνεται δῆλον.

Εἰσέλθετε, παρακαλῶ, πρὸς στιγμὴν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς διανοίας ἐντὸς εὐρείας καὶ λαμπρᾶς αἰθούσης ἐν ᾗ δίδεται μεγαλοπρεπὴς εὐρωπαϊκὸς χορός, καθ' ἣν στιγμὴν μουσικὴ ἐκ δύο δωδεκάδων ποικίλων ὀργάνων παιανίζει, κυρίαι δὲ καὶ κύριοι ἐνδεδυμένοι μετὰ τῆς ἀκροτάτης παρισιανῆς φιλοκαλίας χορεύουσι τοὺς χαριεστάτους, σεμνοπρεπεῖς καὶ πολυποικίλους Lanciers, ἐκεῖθεν δὲ κατ' εὐθείαν μετάβητε ἐντὸς οἰκίας χριστιανοῦ, Γραικοῦ, Βουλγάρου ἢ Ἀρμενίου, καταίκου τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, κατὰ τὰς παραμονὰς γάμου τινός, ὅτε γέραι καὶ νέοι χορεύουσιν ἐπὶ νύκτας ὁλοκλήρους τὸν κόσμιον μὲν πλὴν μονότονον ἐγχώριον χορόν των, καὶ ἐκεῖθεν πηδήσατε ὡς ὁ χωλὸς τοῦ Βολταίρου διάβολος ἐντὸς τῆς ἀρωματώδους αἰθούσης Ἀσιανοῦ μεγιστᾶνος ἐν ἑσπέρᾳ συμποσίου, καθ' ἣν ὥραν ὁ οἰκοδεσπότης μετὰ τῶν συνδαιτυμόνων αὐτοῦ, ἐξηπλωμένοι νωχελῶς ἐπὶ παχέων ἀνακλίντρων μετὰ δεῖπνον πολυποίκιλον καὶ ἄφθονον ποτόν, θεῶνται ἡδυπαθῶς καπνίζοντες τὰς φιλοκαπνοσύριγγάς των, τὰς πρὸ αὐτῶν ὀρχουμένας ἀθιγγανίδας, αἵτινες μὲ τὴν κόμην λυτὴν καὶ τὰ κρόταλα εἰς τὰς χεῖρας χορεύουσι τὸ παραίνιον ἐκεῖνο τοῦ χοροῦ εἶδος, καὶ θέλετε πάραυτα σχηματίσει τριπλῆν τινα καὶ ὅλως διάφορον ἰδέαν περὶ τῆς διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς ἀναπτύξεως τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἐν γένει τοῦ ἐθνικοῦ καὶ ἀτομικοῦ χαρακτῆρος τῶν τριῶν αὐτῶν λαῶν.

Συγκεφαλαιῶν τοίνυν καὶ συμπεραίνων τὸν λόγον μου λέγω ὅτι ὁ χορὸς εἶνε ἔμφυτος καὶ συγγενὴς ὅλῃ συμφυΐᾳ τῷ ἀνθρώπῳ· ὅτι εἶνε ἀνάγκη αὐτοῦ φυσικὴ τε καὶ ἠθική, καὶ τούτου ἀπόδειξις ἡ παγκόσμιος καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων αὐτῶν χρόνων ἕως σήμερον τοῦ χοροῦ ἐξάσκησις· ὅτι εἶναι τέρψις ἀθῴα, σεμνοπρεπὴς καὶ ὠφέλιμος εἴς τε τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, ἅτινα ἀμφότερα τελειοποιεῖ καὶ ἀναπτύσσει, καὶ κατὰ συνέπειαν πάντων τούτων αὐτοῦ τῶν πλεονεκτημάτων καὶ πλείστων ἄλλων συντομίας χάριν παραλειφθέντων, προτείνω τὴν μετὰ πάσης τῆς ἐφικτῆς ζωηρότητος ἐπιμέλειαν καὶ ἐπιμονὴν ἐξάσκησίν του ἔν τε τῷ παρόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, ἔνεκα ταῖς ἰδιωτικαῖς οἰκίαις καὶ πρὸ πάντων ἐν τῷ κοινωφελεῖ τούτῳ τῆς λέσχης καταστήματι, ἐντὸς τῆς εὐρείας καὶ χωρητικωτάτης ταύτης αἰθούσης· πρόστιμον δὲ μέγα καὶ βαρὺν ἀφορισμὸν εἰς ὃν τινα ἤθελε τολμήσει νὰ προτείνῃ τὸ ἐναντίον.

Η ΝΕΑ ΑΜΕΡΙΚΗ.

(Συνέχεια· ἴδε φυλλάδ. 318.)

Τὸ ταξείδιον.

Οἱ Cheyennes καὶ οἱ σύντροφοί των, καλῶς ὡπλισμένοι καὶ καλοὺς ἵππους ἀναβαίνοντες, διατρέχουσιν ἀνὰ δεκαπέντε ἕως τεσσαράκοντα τὴν αὐτὴν μὲ ἡμᾶς ὁδὸν, καὶ διαρπάζοντες τοὺς σταθμοὺς ἀπειλοῦσι νὰ καύσωσι καὶ νὰ φονεύσωσι τοὺς ἡνιόχους καὶ τοὺς ταχυδρομικοὺς ὑπαλλήλους. Ὁ πρὸς τοὺς Ἐρυθροδέρμους πόλεμος οὐδέποτε γίνεται ἀπροσδοκήτως· πρέπει νὰ καταπαισθῶσι πολλαὶ φυλαὶ καὶ ἔθνη ἵνα μετάσχωσιν αὐτοῦ, διὸ ἀπαιτοῦνται συνεχεῖς μεταβάσεις ἀπὸ ἑνὸς εἰς ἄλλον τόπον, μεγίστη κατανάλωσις καπνοῦ καὶ ἀτελεύτητοι λόγοι. Ὁσάκις ὁ Ἐρυθρόδερμος ἐπιθυμῇ πόλεμον, πρέπει πρῶτον μὲν νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὸν ἀρχηγὸν καὶ τὴν φυλήν του τὸ θάρρος νὰ τὸν ἐπιχειρισθῶσιν, εἶτα δὲ ν' ἀναβῇ τὸν ἵππον του καὶ ἐπισκεπτόμενος τὰς γειτονικὰς φυλὰς νὰ κολακεύσῃ καὶ διὰ λόγων νὰ ἐρεθίσῃ ἕως ἀναβράσῃ τὸ αἷμα τῶν νέων· πρέπει νὰ συνέλθωσι καὶ νὰ συσκεφθῶσιν οἱ σύμμαχοι, νὰ σταθμισθῶσιν αἱ γνῶμαι καὶ νὰ διατυπωθῇ ἡ ἀπόφασις. Ἐὰν δὲ τὰ εἴδη ταῦτα τῶν βαυλῶν, εἰς ἃς διαπρέπουσι κατ' ἐξοχὴν οἱ πρεσβύτεροι, οἱ δειλότεροι παρατείνουσι τὰς συζητήσεις, νεώτεροί τινες ἥρωες γινώσκοντες ὅτι οἱ λευκοὶ προκαλούμενοι θέλουσι λάβει τὰ ὅπλα, εἰσβάλλουσιν εἰς τὴν χώραν τοῦ ἐχθροῦ, λεηλατοῦσιν οἰκίας, κλέπτουσιν ἡμιόνους καὶ ἁρπάζουσι γυναῖκας. Ἔχουσι δὲ καὶ τὴν βεβαιότητα ὅτι ἐὰν πέσωσι δύο ἢ τρεῖς Ἰνδοὶ, οἱ συμπολῖται τῶν παθόντων θέλουσιν ἀπαιτήσει ἐκδίκησιν.

Ἐν γένει οἱ λευκοὶ ὄντες ὀλιγάριθμοι καὶ μὴ ἐλπίζοντες εἰς τὴν συνδρομὴν τῆς κυβερνήσεως αὐτῶν, ἀνέχονται τὰς προσβολὰς ταύτας τῶν Ἰνδῶν, ἐκτὸς μόνον ἂν ἥρπασαν τὰς γυναῖκας ἢ ἐφόνευσάν τινας ἐξ αὐτῶν. Ἐὰν ὅμως τοιοῦτό τι δὲν ἔγεινε, τὰ ὠχρὰ πρόσωπα φρονοῦσι προτιμότερον νὰ θρέψωσι τοὺς Ἐρυθροδέρμους ἢ νὰ πολεμήσωσι πρὸς αὐτούς. Ὁ λευκὸς δὲν τολμᾷ νὰ πυροβολήσῃ κατὰ συμμορίας Κομαγχῶν, καὶ ἂν εἶναι βέβαιος ὅτι σκοπὸν ἔχουσι νὰ τὸν θανατώσωσι· διότι ἂν φονεύσῃ Ἰνδὸν θὰ καταδιωχθῇ ὡς δολοφόνος. Οἱ Ἐρυθρόδερμοι ἄρα ἔχουσι τὸ προνόμιον νὰ ἐκλέγωσι τὴν ὥραν καὶ τὸν τόπον τῆς ἐφόδου καὶ τὸ μέγα πλεονέκτημα νὰ πυροβολῶσι πρῶτοι κατὰ θέλησιν. Οἱ δὲ λευκοὶ μόνον ἀφοῦ ἴδωσι πεσόντα τινὰ ἐξ αὐτῶν ἀντιπυροβολοῦσι. Διὸ ὅταν συμμορίαι Ἰνδῶν εἰσβάλωσι κατὰ τὰς πεδιάδας εἰς χωρία ἢ εἰς μεμονωμένον σταθμὸν, οἱ λευκοὶ ἀναγκάζονται νὰ σφάξωσι τὴν παχεῖαν δάμαλιν, νὰ ἐκθέσωσι τὸ κρέας, τὸ λίπος, τὰς καπνιστὰς γλῶσσας, τοὺς φασήλους καὶ πάντα ἑνὶ λόγῳ τὰ ἐφόδιά των, νὰ βάλλωσιν εἰς τὸ πῦρ πάσας τὰς χύτρας ἵνα θρέψωσι τοὺς ἐχθροὺς καὶ νὰ θυσιάσωσι καὶ τὸ τελευταῖον τεμάχιον τοῦ ἄρτου, μακαρίζοντες ἑαυτοὺς ἐὰν οἱ ἀχρεῖοι ἐκεῖνοι ξένοι ἀναχωρήσωσι χωρὶς νὰ λάβωσι μεθ' ἑαυτῶν γυναῖκας ἢ κόμας. Ἕνεκα τούτου πολλὰ ὀλίγαι γυναῖκες κατοίκοῦσιν εἰς τὰ ἐπικίνδυνα ταῦτα μέρη, καὶ κατ' ἐμὲ οὔτε δώδεκα εὑρίσκονται μεταξὺ Οὐαμέγο καὶ Δέμβερ.

Αἱ ἀπειλοῦσαι ἡμᾶς μικραὶ συμμορίαι τῶν Cheyennes καὶ Arappahoes ἔρχονται ἐκ τοῦ μεγάλου στρατοπέδου τῶν Ἓξ Ἐθνῶν, τοῦ καταλύσαντος πλησίον τοῦ ὀχυροῦ Ἐλσουόρθ ὑπὸ τὰς ὀδηγίας τῆς Ῥωμαίας Ῥινὸς, ἔχουσαι παρεγγελίαν νὰ κατασκοπεύσωσι καὶ νὰ ἐρεθίσωσι τοὺς ἐναντίους· προπορεύονται δὲ ἡμῶν οὐχὶ πολλὰ μακράν, ὑβρίζοντες τοὺς λευκοὺς καὶ κλέπτοντες τὰ ἐφόδιά των. Ὑπερβάντες τὸ φρούριον Ῥίλεϋ, παρατηροῦμεν κατὰ πάντα σταθμὸν τὰ ἴχνη τῆς παρουσίας καὶ τῶν ἁρπαγῶν αὐτῶν. Καὶ ὅμως οἱ Ἐρυθρόδερμοι δὲν φαίνονται εἰμὴ ὁσάκις ἔχωσι καλοὺς σκοποὺς καὶ θέλωσι νὰ ζητήσωσί τι. Ἐνῷ δὲ ἀναβαίνομέν τινα τῶν χθαμαλωτέρων κορυφῶν τοῦ Smoky-Hill, παρατηροῦμεν συνοδίαν Cheyennes ἐφίππων συρόντων ἵππους πρὸς ἀλλαγὴν, διευθυνομένων πρὸς παρακείμενον ὕψωμα. Ἰδόντες δὲ λάμποντα τὰ ὅπλα αὐτῶν, ἐνοήσαμεν ὅτι ἦσαν καλῶς ὡπλισμένοι. Ἕκαστος Ἐρυθρόδερμος φέρει πολύκαννον, τινὲς δὲ καὶ δύο ἢ τρία, εἰς τὴν ζώνην, σχεδὸν δὲ πάντες τηλεβόλον, τὸ ὁποῖον οἱ ἱππεῖς θέτουσι πλαγίως εἰς τὰ ἐφίππεια. Ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους βλέπομεν φαίνονται εὐδιάθετοι νὰ κόψωσι τὸν δρόμον ἡμῶν, ἠρώτησα τὸν ἀμαζηλάτην πλησίον τοῦ ὁποίου ἐκαθήμην·

— Ποῖοι εἶναι ἐκεῖνοι οἱ Ἰνδοί;

— Μὰ τὴν πίστιν μου, ἀπεκρίθη μὲ τὸ ἔντονον ὕφος τῶν κατοίκων τῆς δύσεως, ὑποθέτω ὅτι εἶναι κακοὶ σύντροφοι.

Καὶ μετά τινα σκέψιν προσέθετο·

— Νομίζω ὅτι δὲν εἶναι εὔκολον νὰ μαντεύσωμεν τί θέλουν. Ἐὰν εἶχαν σκοπὸν νὰ μᾶς φονεύσουν, θὰ ἐπλησίαζαν διὰ νὰ ζητήσουν ἐλεημοσύνην· ἐὰν πάλιν εἶναι ἁπλοῖ κλέπται θὰ ἐκρύπτοντο εἰς τρό-

πον ὥστε νὰ μὴ τοὺς ἰδῶμεν. Ἔχω τὴν ἰδέαν ὅτι θὰ εὑρίσκωνται εἰς πόλεμον.

Ἐν τοσούτῳ τοὺς βλέπομεν συναθροιζομένους, τοὺς μετροῦμεν μάλιστα· εἶναι πέντε ἀναβάται καὶ σύρουσιν ἵππους. Πέντε Ἰνδοὶ δὲν θὰ τολμήσωσί ποτε νὰ προσβάλωσι τὴν ἅμαξαν περιέχουσαν ἴσως δώδεκα ἄνδρας ὡπλισμένους, καθόσον μάλιστα δὲν δύνανται νὰ ἴδωσι πόσος ὁ ἐν αὐτῇ ἀριθμὸς τῶν ὁδοιπόρων. Κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν Ἰνδῶν πρέπει πρῶτον νὰ γνωρίσωσι καλῶς τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, διότι ἐπαίρονται μᾶλλον διὰ τὴν ἐπιτυχίαν ἢ διὰ τὴν ἀνδρίαν αὐτῶν. Ἐμπειρότατοι περὶ τὸ ἐπινοεῖν στρατηγήματα, φοβοῦνται τὰς ἐνέδρας καὶ σπανίως τολμῶσι νὰ καταφρονήσωσι τὸν ἐχθρὸν, ὅταν εἴτε σκότος εἴτε ἄλλος τις λόγος ἐμποδίζουσιν αὐτοὺς νὰ προϊδωσι καὶ νὰ σταθμίσωσι τὰς ἐνδεχομένας περιστάσεις. Τὴν ὥραν δὲ ταύτην ἡ φρόνησις τῶν Ἐρυθροδέρμων ἀποβαίνει εἰς ἡμᾶς ὠφελιμωτάτη· ἀλλ' ὁπωσδήποτε, καταβιβάζομεν ἐπιμελῶς τὰ παραπετάσματα τῶν παραθύρων, ὅπως ὁ ἐχθρὸς, ὅστις βλέπει δύο μόνον ἀνθρώπους, τὸν ἁμαξηλάτην καὶ ἐμὲ, μὴ μαντεύσῃ πόσα πολύκαννα ἑτοιμάζονται ἐντὸς τῆς ἁμάξης κατ' αὐτοῦ. Γινώσκει ὅτι ἐν γένει ὁ ὁδοιπόρος δὲν ῥιψοκινδυνεῦ μεταξὺ τοῦ πνιγηροῦ καύσωνος τῶν μερῶν ἐκείνων, ἂν ἡ ἅμαξα δὲν εἶναι καλῶς κατηρτισμένη. Καὶ τοῦτο μὲν δι' ἡμᾶς δὲν ἀληθεύει, διότι τὸ ὄχημα εἶναι μέστον οὐχὶ ἀνδρῶν ἀλλὰ σάκκων, οἱ Ἰνδοὶ ὅμως ἀγνοοῦσι ταῦτα. Πέντε Ἐρυθροδέρμοι προσβάλλουσι προθύμως ἕνα μόνον ἢ καὶ δύο ἀνθρώπους, ἐπὶ τῷ ὅρῳ ὅμως νὰ μὴ εἶναι οὗτοι κάλλιον ἐκείνων ὡπλισμένοι, καὶ νὰ πυροβολήσωσι πρῶτοι οἱ ἄγριοι. Δὲν ἠπορήσαμεν ἄρα ὅτε εἴδομεν αὐτοὺς μακρυνομένους κατὰ στίχον ἀφοῦ συνεσκέφθησαν.

Ἐλθόντες εἰς τὸν σταθμὸν ἐμάθομεν ὅτι ἡ αὐτὴ συμμορία τῶν Ἰνδῶν συρόντων καὶ ἵππους, τοὺς ὁποίους βεβαίως θὰ ἔκλεψαν, προηγήθη ἡμῶν. Ὡμίλησαν αὐθαδῶς ὡς δεσπόται ἅμα δὲ καὶ ἠπείλησαν, ἁρπάσαντες καὶ πάντα τὰ ἐφόδια, οἷον κρέας ἐλάφειον ἀπεξηραμμένον, γλώσσας βουβάλων, στέαρ καὶ γλυκύσματα· ἠνάγκασαν τοὺς ὑπηρέτας νὰ ἐψήσωσι δι' αὐτοὺς καφὲν, νὰ φέρωσι δροσερὸν ὕδωρ, νὰ πεταλώσωσι τοὺς ἵππους καὶ μετὰ ταῦτα ἀνεχώρησαν διατάξαντες τὸν σταθμάρχην νὰ καταργήσῃ τὸ ταχυδρομεῖον, νὰ καύσῃ τὸν σταθμὸν καὶ νὰ ἐξαφανίσῃ τὰ πάντα.

Πιόντες ὀλίγον ἁλμυρὸν ὕδωρ ἀφοῦ συνεκεράσαμεν αὐτὸ μετά τινων σταγόνων ῥουμίου, τὸ ὁποῖον ἠγοράσαμεν εὐτυχῶς ἐν Νεοεβοράκῳ, ἀφήκαμεν τὸν σταθμὸν κατόπιν τῶν ἀγρίων ἐκείνων. Διέβημεν σπεύδοντες κοιλάδας, ὅπου, κατὰ τὸν ἁμαξηλάτην, ὁ ἐχθρὸς θὰ ἐνέδρευε, καὶ παρηλλάξαμεν πολλοὺς σωροὺς περιεσκυθισμένων κρανίων λευκῶν, πεσόντων κατὰ τὰς τελευταίας συμπλοκὰς καὶ μόλις ψυχρανθέντων. Ἡ μακρὰ πρασίνη γραμμὴ τοῦ Καπνώδους Ὄρους φαίνεται ἀριστερά, ἥμισυ σχεδὸν μίλιον ἀπὸ τοῦ δρόμου ἡμῶν, εἰς τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ παρακολουθήσωμεν νυχθημερὸν ἐπὶ τριάκοντα ἕξ ἢ τεσσαράκοντα ὥρας περὶ τὸν ποταμὸν Smoky. Ἐλθόντες εἰς Low Creek εὕρομεν τοὺς ἐν τῷ σταθμῷ κατατρυχομένους ὑπὸ μεγίστου φόβου, ἂν καὶ τὸ φρούριον Ἐλσουὸρθ ἀπέχει ὀλίγα μόνον μίλια. Συμμορία Ἰνδῶν ἐλθοῦσα κατέφαγε πάντα τὰ ἐφόδια, ἥρπασε πᾶν πρᾶγμα χρήσιμον εἰς αὐτὴν, καὶ διεβεβαίωσεν ὅτι θὰ ἐπανήρχετο μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας νὰ καύσῃ τὴν καλύβην καὶ νὰ σφάξῃ τοὺς κατοίκους. Οἱ ἐν τῷ σταθμῷ φρονοῦσιν ὅτι οἱ Ἰνδοὶ θὰ ἐπανέλθωσι πρὸ τῆς ταχθείσης προθεσμίας· συμπτώματά τινα, τὰ ὁποῖα ἡμεῖς δὲν βλέπομεν, προαναγγέλλουσιν εἰς αὐτοὺς ἐχθροπραξίας. Ὁ σιδηρουργὸς ἐξελθὼν τὸ πρωὶ εἶδε σημεῖα τόσον ἐπίφοβα, ὥστε ἐπανῆλθεν ἐντὸς μιᾶς ὥρας· ἐνοικιαστής τις κατοικῶν ἐκεῖ πλησίον, μετεκάλεσε τὸν ὑπηρέτην καὶ τοὺς ἵππους αὐτοῦ ἐργαζομένους εἰς τὴν πεδιάδα· πάντες εἶναι ἕτοιμοι πρὸς πόλεμον, καὶ οἱ πάντες οὗτοι εἶναι πέντε πρὸς πέντε χιλιάδας Ἰνδῶν. Ἐμάθομεν δὲ εὐχαρίστως ὅτι ἑπτὰ στρατιῶται ἐκ τῶν τοῦ φρουρίου περιφέρονται ἔφιπποι πρὸ ἡμῶν εἰς ἀναζήτησιν Ἰνδῶν καὶ βουβάλων. Ἔζευξαν τὰς ἡμιόνους εἰς τὴν ἅμαξαν, κενόνομεν καὶ γεμίζομεν ἐκ νέου τὰ πολύκαννα, ῥοφοῦμεν ὀλίγον ἀηδὲς ὕδωρ, ἀνάπτομεν τὰ σιγάρα ἡμῶν καὶ ἀναβαίνομεν εἰς τὸ ὄχημα. Ἐνῷ δὲ ἀναχωροῦμεν ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ, ἵππος ἄνευ ἀναβάτου ὁρμᾷ εἰς τὴν αὐλὴν ἀσθμαίνων, τὸν ὁποῖον ἀνεγνώρισαν ἀνήκοντα εἰς ἕνα τῶν στρατιωτῶν οἵ τινες διέβησαν ἐκεῖθεν τὴν πρωΐαν· φαίνεται ὅτι τὸ ταλαίπωρον ζῶον ἀπήντησέν ἢ Ἰνδὸν ἢ βούβαλον. Ὁ ἁμαξηλάτης ἀναχαιτίζει τὰς ἡμιόνους, ἀμηχανῶν ἂν πρέπει νὰ κινδυνεύσῃ· μετὰ μικρὰν ὅμως σκέψιν, συνοδευομένην ὑπὸ διαστροφῆς τῆς σιαγόνος καὶ ἰσχυρᾶς συνοφρυώσεως, κατέφερε διὰ τῆς μάστιγος δεινὴν πληγὴν εἰς τὰ ὑποζύγια, ἃ τινα παρευθὺς ὥρμησαν ἀκάθεκτα πρὸς τὴν πεδιάδα.

Ἥμισυ μίλιον μακρὰν τοῦ σταθμοῦ ἀπαντῶμεν ἵππον βαθὺ ἔχοντα τραῦμα εἰς τὸ πλευρὸν καὶ ἀγωνιῶντα κατὰ γῆς, ἀνήκοντα δὲ κατὰ τὸν ἁμαξηλάτην εἰς ἕνα τῶν προηγηθέντων στρατιωτῶν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐσπεύδομεν μετὰ πολλῆς ταχύτητος, δὲν παρετηρήσαμεν ἂν τὸ τραῦμα προήρχετο ἐκ κέρατος βουβάλου ἢ μαχαίρας Ἰνδοῦ. Δὲν εἶχε δὲ οὔτε ἐφίππειόν οὔτε ἄλλην σκευήν· τί ἄρα ἔγειναν;

Τὸν δάκτυλον ἔχοντες εἰς τὸν λύκον τῶν πολυκάννων, καὶ τὰ βλέμματα περιφέροντες πανταχοῦ ἄγρυπνοι, ἐξακολουθοῦμεν προχωροῦντες. Εἰς Chalk-Bluff εὑρίσκομεν τοὺς δύο φύλακας τοῦ σταθμοῦ τρέμοντας ὑπὸ φόβου. Ὁ μὲν εἷς Ἰρλανδὸς στρεβόνει τὸ πρόσωπόν του ὁμιλῶν περὶ «τῆς βρωμερᾶς ἀκρίδος» τῆς ὁποίας ἐδείχθη τὴν ἐπίσκεψιν· ἀλλ' ὁ ἕτερος Ἀμερικανὸς, ὅς τις ὑπηρέτησεν ἐπὶ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου εἶναι κάτωχρος καὶ καταβεβλημένος· ἀμφότεροι δὲ δὲν ἀμφιβάλλουσι περὶ τῶν ἐχθρικῶν σκοπῶν τῶν Ἰνδῶν. Δίδομεν ὀλίγον ῥακίον εἰς τοὺς καλοὺς ἐκείνους ἀνθρώπους, τοὺς ἐνθαρρύνομεν ὅσον τὸ δυνατὸν καὶ ἀναχωροῦμεν ἔκδρομοι. Πρέπει δὲ νὰ προσθέσω μετὰ μεγίστης λύπης, ὅτι μετὰ τρεῖς ἑβδομάδας ἐσφάγησαν ὑπὸ τῶν Cheyennes, οἵ τινες εἰσβαλόντες εἰς τὸν σταθμὸν ἐζήτησαν, ὡς ἔθος, τροφὴν καὶ καπνόν. Ὁ Ἰρλανδὸς ἡτοίμασεν εὐθὺς δεῖπνον, τὸν ὁποῖον κατεβρόχθισαν ἐν ἀκαρεῖ. Ἀλλὰ πῶς παρεδόθησαν ἄνευ προφυλάξεων εἰς τοὺς ἀγρίους; ἀγνοῶ. Ἔμαθον μόνον ὅτι προσεβλήθησαν ἀπροσδοκήτως, καὶ ὅτι τούτου μὲν τὸ στῆθος διεπεράσθη ὑπὸ λόγχης, ὁ δὲ Ἀμερικανὸς ἐφονεύθη διὰ πυροβόλου. Καὶ ὁ πρῶτος ἐξέψυξεν ἐν τῷ ἅμα, ὁ δὲ ἄλλος ἐπιζήσας ὥρας τινὰς διηγήθη τὰ συμβάντα εἰς τινα συμπατριώτην του διαβάντα ἐκεῖθεν μετ' ἄλλων.

Ἡ μὲν ὁδὸς εἶναι ἀνοικτὴ καὶ ὅλως ἀπροστάτευτος, τὰ δὲ δύο φρούρια Ἐλσουὸρθ καὶ Οὐαλὰς, ὧν ἕκαστον ἔχει δισχιλίους φρουρὰν ἀλλ' ἀσθενεστάτην, ἀπέχουσι διακόσια εἴκοσι μίλια ἀπ' ἀλλήλων· μόλις δὲ δύνανται νὰ ὑπερασπίσωσιν ἑαυτὰ, τὸ ὁποῖον ἄλλως τε καὶ νομίζουσιν ἀρκετόν. Τὸ Pound-Creek κεῖται ἓν μίλιον μακρὰν τοῦ Οὐαλὰς, ἐν ᾧ κατοικοῦσι δύο γυναῖκες, ἡ Κ. Βαρθολομαίου καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτῆς. Τὴν προτεραίαν συμμορία Ἰνδῶν εἰσβαλοῦσα ἐκεῖ καὶ καταβροχθίσασα πάντα τὰ τρόφιμα ἠπείλησε νὰ ἐμπρήσῃ τὴν οἰκίαν· ἡ δὲ μήτηρ στείλασα ἐζήτησε παρὰ τῆς φρουρᾶς, ἐξ ἑκατὸν ἀνδρῶν καὶ δύο καννονίων συγκειμένης, συνδρομήν. Ἀλλ' ὁ φρούραρχος ἀπεκρίθη ὅτι ἐὰν εἶχεν ἀνάγκην προστασίας ἔπρεπε νὰ καταφύγῃ μετὰ τῆς θυγατρός της εἰς τὸ φρούριον, ὅτι ἦτο ἀδύνατον ν' ἀποσπάσῃ ἕνα τῶν ἀνδρῶν ὅπως ἀγρυπνῇ εἰς τὴν ἀσφάλειαν τῆς ὁδοῦ, ἐκτὸς ἐκείνης δι' ἧς διηρχόμεθα, ὡς ἔχων ἐντολὴν νὰ ὑπερασπίσῃ τὸ ταχυδρομεῖον τῆς κυβερνήσεως! Ταῦτα ἀκούσασα ἡ ταλαίπωρος ἔθετό τινα πράγματα ἐντὸς μανδυλίου καὶ μετὰ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς ἀνεχώρησαν, ἐνῷ καὶ ἡμεῖς ἀνεχωροῦμεν, ἵνα ὑπάγῃ εἰς τὸ φρούριον.

Εἰς Βίγ-Τίμβερ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν εὐφρανε σωρὸς χλωερῶν δένδρων. Πρὸ μικροῦ ἀνεχώρησαν ἐκεῖθεν εἰκοσιοκτὼ Ἐρυθροδέρμοι, διατρίψαντες τρεῖς ἡμέρας ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ Μικροῦ Σκεπάσματος. Ἔφαγον τὸ στέαρ καὶ ἔπιον τὸν καφὲν μεταχειρισθέντες τοὺς ταλαιπώρους φύλακας ὡς δούλους. Ὁ τόπος, ἔλεγον, εἶναι ἡμέτερος καὶ ὅ,τι φέρετε ἐνταῦθα εἶναι διὰ τοῦτο ἡμέτερον. Ἐνῷ δὲ ἀνεχώρουν, μετρήσαντες τὰ δένδρα καὶ εὑρόντες αὐτὰ τεσσαράκοντα δύο, παρήγγειλαν νὰ μὴ κόψωσιν αὐτὰ εἰπόντες ὅτι ἠρέσκοντο νὰ τὰ βλέπωσιν ὀρθά. Καὶ μετὰ ταῦτα δακτυλοδεικτήσαντες σωρὸν χόρτων συναχθέντα διὰ τὰ ζῶα, «ὅσον διὰ χόρτον, εἶπον, κόψετε, κόψετε πολύν· θὰ χρησιμεύσῃ εἰς πυρκαϊάν.» Εἰς ταῦτα δὲ προσέθετο ὁ ἀρχηγὸς τὰ ἑξῆς: «Μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας καλῶς νὰ μᾶς δεχθῆτε· ἐὰν εἶσθε ἀναχωρημένοι, καλά· ἐὰν ὅμως ὄχι . . . Οὐγ!» Καὶ τὴν ἀπειλὴν ταύτην συνώδευσε διὰ τρομερᾶς χειρονομίας σημαινούσης φλόγας.

Εἰς δὲ Cheyenne Wells εἴδομεν ἄλλην σκηνὴν οἰκιακήν. Πρὶν ἢ φθάσωμεν εἰς τὸν σταθμὸν τοῦτον καὶ ἀμαξηλάται καὶ ὁδηγοὶ περιέγραψαν εἰς ἡμᾶς τὸν φύλακα τοῦ σταθμοῦ Ἰάκωβον Δούμβαρ, ὡς ἄλλον λυσσαλέον δαίμονα τῆς Κολοράδο, ἕνα τῶν ἡρώων τοῦ Sand-Creek, ὅς τις εἶχε φονεύσει τὴν Λευκὴν Ἀντιλόπην. Ἠλπίζομεν λοιπὸν ὅτι ἠθέλομεν εὕρει ἄνδρα μὴ πτοούμενον τοὺς Ἐρυθροδέρμους· ἀλλ' ὅτε εἰσήλθομεν εἰς τὴν αὐλὴν ἀπωλέσαμεν τὴν ἐλπίδα.

Ὁ Δούμβαρ ἔχει παρ' ἑαυτῷ τὴν γυναῖκά του, καὶ ἐπειδὴ οἱ Ἰνδοὶ γινώσκουσιν ὅτι ἦτο καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ Sand-Creek, φοβεῖται μὴ γίνῃ αὕτη πρῶτον θῦμα τοῦ ἐπικειμένου πολέμου. Μόλις ἐπιθεωρήσας τὸ διαβατήριον τῆς ἁμάξης, ἐπείσθη ὅτι τὸ φορτίον της ἦτο πολὺ, καὶ ὅτι ἕνεκα ἐλλείψεως χώρου κατέλιπε τοὺς ὁδοιπόρους οἵτινες εἶχον μάλιστα πληρώσει καὶ ἑκατοντάδας ταλλήρων. Ἀλλ' ἐπειδὴ πρόκειται περὶ τῆς ζωῆς ἢ τοῦ θανάτου γυναικὸς, ἦλθε πρὸς ἡμᾶς μὲ γυμνὴν κεφαλὴν, καθικέτεύων νὰ παραλάβωμεν τὴν γυναῖκά του χάριν ἀσφαλείας. Καὶ αὐτὸς μὲν εἶχε τὴν ἀπόφασιν νὰ μείνῃ καὶ νὰ ὑπερασπίσῃ ἑαυτὸν καὶ τὰς ἡμιόνους του μέχρι τελευταίας ἀναπνοῆς· ἡ σύζυγός του ὅμως πρὸς τί ἤθελε χρησιμεύσει, ἤ τις ἐὰν ἔπιπτε πρὸ αὐτῆς ὁ ἀνήρ της, ἤθελε πάθει παρὰ τῶν ἀγρίων ὅσα καὶ ν' ἀκούσῃ φρίττει ὁ ἄνθρωπος.

Πῶς λοιπὸν ν' ἀρνηθῶμεν; Καὶ ἰδοὺ ταχυποιοῦμεν ἐκ νέου τοὺς σάκκους, ἅμα δὲ καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς, καὶ κατορθόνομεν ν' ἀνοίξωμεν τρύπαν εἰς τὴν ὁποίαν εἰσάγομεν τὸ κεχαριτωμένον καὶ ἀσθενὲς ἥμισυ τοῦ ἡμετέρου ἥρωος. Προσκέφαλον τέθεν ὑπὸ τὴν κεφαλὴν τῆς γυναικὸς προφυλάττει αὐτὴν ἀπὸ τῶν σκιρτημάτων τῆς ἁμάξης. Καὶ ὅμως ὅτε μετὰ τριάκοντα ὥρας ἐβοηθήσαμεν αὐτὴν νὰ καταβῇ, ἠγνοοῦμεν ἂν ἦτο ζῶσα ἢ νεκρά.

Τὴν δὲ νύκτα, ἐπειδὴ ἡμεθα εὐρωστότεροι τῆς συντρόφου ἡμῶν, ἀνέβημεν εἰς τὴν στέγην τῆς ἁμάξης ὅπως ἀναπαυθῶμεν ὀλίγον. Ἐκεῖ ἀνεπνεύσαμεν

δροσερὸν ἀέρα, καὶ ἐξερμάναμεν τοὺς πόδας ὑπὸ τὴν ἀμαράν· διότι τὴν μὲν ἡμέραν ὁ καύσων εἶναι τρομερός· μόλις ὅμως ἀρχίσῃ ὁ ἥλιος νὰ κλίνῃ πρὸς τὴν δύσιν, ὁ ἀὴρ γίνεται ζωηρὸς καὶ δροσίζει τό τε σῶμα καὶ τοὺς πνεύμονας. Νομίζομεν ὅτι νέα ζωὴ εἰσδύει εἰς τὰς φλέβας ἡμῶν. Ὁ σφυγμὸς κινεῖται ταχύτερον, τὸ στῆθος πλατύνεται καὶ τὰ μέλη ὅλ μῶν ζωογονοῦνται. Ἡ πένθιμος καὶ ἀγρία ἐρημία τῆς πεδιάδος μεταδίδει μελαγχολίαν εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν· μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀναφαίνονται εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἀστέρες, καὶ ἡ ἡμισέληνος ἀνεβαίνουσα εἰς τὸν ὁρίζοντα περιλούει διὰ γλυκέος φωτὸς τὸν χόρτον, ὃς τις κυματίζεται ὡς ἄλλος ἀχανὴς ὠκεανός. Τοιαύτη δὲ ἡ ὑψίστη καὶ μεγαλοπρεπὴς καλλονὴ τῆς φύσεως, ὥστε αἰσθανόμεθα ἡμᾶς αὐτοὺς κυριευθέντας ὑπὸ γενικῆς τινος συμπαθείας· καὶ ἐὰν τις ἐνδὸς παρουσιάζετο τὴν ὥραν ἐκείνην ἐνώπιον ἡμῶν, ἠθέλομεν σπεύσει νὰ τὸν ἀγαπήσωμεν ὡς ἀδελφὸν, ἐκτὸς μόνον ἂν ἠσθανόμεθα τὴν μάχαιραν αὐτοῦ περισκυθίζουσαν τὰ ταλαίπωρα ἡμῶν κρανία.

(*Ἀκολουθεῖ.*)

ΒΟΗΘΕΙ ΣΑΥΤΟΝ.

Ὁ ἐπισκεπτόμενος τὴν Ἀγγλίαν τέρπεται βλέπων πρὸς μεσημβρίαν τοῦ δάσους Blakheath, μεταξὺ ἀνθηρῶν κήπων, κομψοτάτην ἔπαυλιν οὐ πρὸ πολλοῦ οἰκοδομηθεῖσαν, ἐπ' αὐτῆς δὲ καὶ ἐπιγραφὴν λέγουσαν ὅτι ἀνηγέρθη ὑπὸ τοῦ Σαμουὴλ Smiles διὰ τῶν χρημάτων ὅσα ἐκέρδησεν ἐκδοὺς τὸ πόνημα τὸ ἐπικαλούμενον Self-help, ἤτοι *Βοήθει σαυτόν*. Διότι τοσαύτην δημοτικότητα ἀπέκτησε μόλις δημοσιευθὲν τὸ βιβλίον τοῦτο, ὥστε νέοι καὶ γέροντες, βιομήχανοι καὶ ἐργαστηριακοὶ, χωρικοὶ καὶ ἀριστοκράται, πάντες ἑνὶ λόγῳ πάσης τάξεως ἄνθρωποι, ἔσπευσαν ν' ἀποκτήσωσι καὶ ἀναγνώσωσι πολλάκις αὐτό.

Ὁ συγγραφεὺς δοξάζει, ὅπως ἐδόξαζον καὶ οἱ ἐμπειρότεροι τῶν ἡμετέρων προγόνων οἷοι Ἀριστοτέλης καὶ Πλάτων, καὶ ὅπως δοξάζουσιν οἱ ἐπιστατικώτερον μελετήσαντες τὰ τῶν κοινωνιῶν, ὅτι οὔτε τὰ συντάγματα, οὔτε οἱ νόμοι, οὔτε τὰ σχολεῖα, οὔτε τὰ πανεπιστήμια, οὔτε τὰ βιβλία ἰσχύουσι νὰ ἀναπτύξωσιν ἐπὶ τὸ βέλτιον τὰς κοινωνίας, ἄνευ τῆς ἐλευθέρας προσωπικῆς συνδρομῆς ἑκάστου πολίτου· καὶ ὅτι τότε μόνον τὰ πράγματα ἔρχονται εἰς βοήθειαν τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν πρῶτος αὐτὸς βοηθῇ ἑαυτόν· διότι, ποῖον σύνταγμα, ποῖος νόμος ἢ ποία ἐξωτερικὴ δύναμις ἔχει τὴν ἰσχὺν νὰ μεταβάλῃ τὸν ἀκνηρὸν, φέρ' εἰπεῖν, εἰς ἐπιμελῆ καὶ φιλόπονον; Μωροὶ δὲ ὅσοι ἀνατείνοντες ἀδιακόπως τὰ βλέμματα πρὸς τὴν κυβέρνησιν ἀξιοῦσι παρ' αὐτῆς εὐεξίαν καὶ ἀποκατάστασιν, ἐνῷ αὐτὴ ἐξ ἐναντίας ἔχει ἀνάγκην τῆς προσωπικῆς ἐκείνων συνδρομῆς. Ἡ περὶ τῆς εὐδαιμονίας τῶν ἐθνῶν πρόνοια δὲν ἐμφωλεύει εἰς τοὺς κυβερνῶντας, ἀλλὰ εἰς τὴν θέλησιν ἑκάστου τῶν κυβερνωμένων· διὰ τοῦτο μεταξὺ πάντων τῶν πολιτικῶν θεσμῶν προτιμότεροι ὁμολογοῦνται οἱ ἐλεύθεροι, ὡς ἐπιτρέποντες ὁλόκληρον τὴν ἀνάπτυξιν τῆς πρωτοβουλίας τῆς προσωπικῆς ἐνεργείας καὶ τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, τῶν κυριωτάτων τούτων τῆς προόδου στοιχείων.

Τῶν δ' ἐπιστημῶν, τῶν τεχνῶν καὶ τῆς φιλολογίας τὴν ἀκμὴν ἀποδίδει ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς εἰς τοὺς προσωπικοὺς τοῦ ἀνθρώπου ἀγῶνας, εἰς τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν φιλοπονίαν ἑκάστου. Ναὶ μὲν δὲν ἀρνεῖται τὴν ἐμφύτου κλίσιν, ὁπαδὸς ὅμως τοῦ ἀρχαίου ἐκείνου τοῦ εἰπόντος, «ἐκ μελέτης πλείους ἢ φύσεως ἀγαθοί,» ἀξιοῖ ὅτι ἄνευ συνεχοῦς καὶ καρτερικῆς ἐργασίας τὸ προπέρημα τοῦτο μένει ἄγονον, ἐνῷ καὶ μὴ ὑπάρχον δύναται νὰ γεννήσῃ ἡ τοιαύτη ἐργασία.

Ἕκαστος, λέγει, φέρει ἐν ἑαυτῷ τὸν ἴδιον ἀστέρα, οὗ τινος αὐτὸς διευθύνει τὴν κεκρυμμένην ἐπιρροὴν διὰ τῆς ὑπομονῆς. Τὸ ἱερὸν πῦρ ἀναφλέγει τὸν διατηροῦντα αὐτό· καὶ πρὸς ἀπόδειξιν ἐπικαλεῖται τὴν μαρτυρίαν ἐκείνων, οἵ τινες περιέγραψαν τὰς ἐπιπόνους τοῦ βίου αὐτῶν ἀρχὰς, τοὺς διηνεκεῖς μόχθους καὶ τὰς συμφορὰς εἰς ἃς πολλάκις ὑπέπεσον· ἐκ δὲ τῶν πραγμάτων, τῆς τε ἱστορίας καὶ τῶν βιογραφιῶν ἐξάγει τὴν θριαμβικὴν ταύτην ἀλήθειαν, ὅτι «ἕκαστος τῆς ἑαυτοῦ τύχης δημιουργός ἐστι.»

Καὶ ἴσως μὲν τὸ ἀξίωμα τοῦτο δὲν ἀποδείκνυται πάντοτε ἀληθές· ἀναντίρρητον ὅμως ὅτι ἄνευ καρτερίας καὶ ἀνενδότου θελήσεως, καὶ τὰ λαμπρότατα τῶν φυσικῶν προτερημάτων μαραίνονται. Ἐὰν ἡ ἐπιτυχία ἀπόκειται εἰς τοὺς ἰσχυροὺς, ἡ ἠθικὴ ἰσχὺς, κατὰ τὸν ἡμέτερον συγγραφέα, εἶναι καὶ αὐτὴ δύναμις αὐξανομένη καὶ κραταιουμένη διὰ τῆς ἀσκήσεως.

Τὰ ἐν τῷ ἀνὰ χεῖρας βιβλίῳ παραγγέλματα εἰσὶν αὐστηρά τε καὶ ἐνθαρρυντικὰ· ἐν ταὐτῷ πρὸς δὲ τοὺς νέους τοὺς τόσαν εὐκόλως μεμψιμοιρούντας καὶ δεινολογουμένους κατὰ τῆς ἀδικίας τῆς τύχης ἢ τῶν ἀνθρώπων, ὁ συγγραφεὺς ἐπαναλαμβάνει συνεχῶς ὑποστηρίζων καὶ διὰ πραγμάτων τὰ προτρεπτικὰ ταῦτα· «Ἐργάζεσθε, μοχθῆτε, καρτερεῖτε, θαρρεῖτε ἐφ' ὑμᾶς αὐτούς· καὶ πολλοὶ ἄλλοι διέβησαν πρὸ ἡμῶν διὰ τῆς αὐτῆς στενῆς καὶ τριβλιμμένης ὁδοῦ, ἀλλ' ἐνίκησαν ἐπὶ τέλους.»

«*Πάντ' ἐστὶν ἐξευρεῖν, ἐὰν μὴ τὸν πόνον*
φεύγῃς τις, ἃς πρόσεστι τοῖς ζητουμένοις.»

Τὰ παραγγέλματα ταῦτα ἐφαρμόζονται κατὰ μείζονα λόγον εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν ἐμπορίαν· ὁ συγγραφεὺς μάλιστα φρονεῖ ὅτι ἡ εὐφυΐα εἶναι κοινὴ εἰς πάντα τὰ ἐπαγγέλματα· ἀρκεῖ, κατ' αὐτὸν, ὁ ἄνθρωπος νὰ κατεβάλῃ ὅλην τὴν θέλησιν καὶ ὅλην τὴν δύναμιν τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ, καὶ ἀδιάφορον τὸ ἐπάγγελμα. «Πλανῶνται, προστίθησι, διτεῶς οἱ φρονοῦντες ὅτι οἱ τυχόντες ἐξαιρέτου νοητικῆς ἀναπτύξεως εἰσὶν ἀνεπιτήδειοι περὶ τὴν διαχείρισιν τῶν ἐμπορικῶν ἢ βιομηχανικῶν πραγμάτων, καὶ ὅτι οἱ ταῦτα διαχειριζόμενοι καθίστανται ἀνεπιτήδειοι περὶ τὰ διανοητικά.» Ἀποδεικνύει δὲ τοῦτο διὰ τῶν παραδειγμάτων τοῦ Μίλτωνος, τοῦ Σεκσπὴρ, τοῦ Οὐάλτερ Σκὼτ καὶ πολλῶν ἄλλων, ἃ τινα εὑρίσκει ὁ ἀναγνώστης εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον τοῦ συγγράμματος. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς ἐκτελεῖ χρέη γραμματέως παρά τινι ἑταιρίᾳ σιδηροδρόμων, καὶ ἀπὸ τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτοῦ ἠρύσθη τὰς γνώσεις, αἵ τινες ἐχρησίμευσαν εἰς τὴν σύνταξιν τούτου καὶ ἑτέρου τινὸς ἀξιολόγου πονήματος.

Ἀνὰ πᾶσαν σχεδὸν σελίδα τοῦ «*Βοήθει σαυτόν*,» διδασκόμεθα τὴν φιλοσοφίαν τῶν μικρῶν πραγμάτων, τὰ πλεονεκτήματα τῆς οἰκονομίας καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ χρόνου. Τί ἀγνοεῖ τὸ τῶν Ἀγγλων «Time is money» (ὁ χρόνος εἶναι νόμισμα), τὸ ἑρμηνεῦον ἐμφαντικώτατα τὸ «*φείδου χρόνου*» τῶν ἀρχαίων; Ὁ ἡμέτερος μάλιστα συγγραφεὺς καὶ τῶν νομισμάτων πολυτιμότερον ὁμολογεῖ τὸν χρόνον, θεωρῶν αὐτὸν ἀναπόφευκτον πρὸς τὴν καλλιέργειαν, τήν τε βελτίωσιν καὶ τὴν μόρφωσιν τοῦ χαρακτῆρος διὰ τῶν ἐπιτηδευμάτων. «Τὰ δ' ἐπιτηδεύματα πλάσσει καὶ κηροχυτεῖ τὰν ψυχὰν, φυσίωσιν ἐμποιεῦντα διὰ τῆς συνεχοῦς ἐνεργείας.»

Τὸν πλοῦτον δὲν καταφρονεῖ ὁ συγγραφεὺς, ἀλλὰ καὶ δὲν παραδέχεται ὡς τὸν μόνον σκοπὸν τῆς ζωῆς· παραδεύει δὲ καὶ αὐτὸς τὸ τοῦ Swift εἰπόντος, ὅτι «εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ οὐχὶ εἰς τὴν καρδίαν πρέπει νὰ ἔχωμεν τὰ χρήματα.» Τότε μόνον ἔχει ἀληθῆ ἀξίαν ὁ πλοῦτος, ὅταν συνδέεται μετὰ εὐγενοῦς τινος ἰδέας καὶ μετὰ εὐγενῶν αἰσθημάτων. «Τὸ καθ' ἡμᾶς, λέγει, τὸ σπουδαιότατον πάντων τῶν ζητημάτων ἐν τῷ παρόντι βίῳ εἶναι ἡ μόρφωσις ἀνδρικοῦ χαρακτῆρος, καὶ ἡ ὑπερτάτη ἀνάπτυξις τοῦ σώματος, τοῦ νοὸς καὶ τῆς συνειδήσεως· οὗτος εἶναι ὁ σκοπὸς· τὰ δὲ λοιπὰ πάντα θεωρητέα ὡς μέσα.»

«*Ψυχὴν ἔχειν δεῖ πλουσίαν· τὰ δὲ χρήματα*
ταῦτ' ἐστὶν ὄψις, παραπέτασμα τοῦ βίου.»

Ὡς θέλει παρατηρήσει ὁ ἀναγνώστης ὁ συγγραφεὺς ἐνασμενίζει ἐξαιρέτως εἰς τὰς βιογραφίας τῶν ἐφευρετῶν, οὓς θαυμάζει ὡς εὐεργέτας τῆς ἀνθρωπότητος. Λέγει δὲ αὐτοὺς εὐεργέτας οὐ μόνον διὰ τὴν ἐφεύρεσιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ παράδειγμα. Ναὶ μὲν ὁ βίος εἶναι σχολεῖον, τὰ προτερήματα ὅμως τῶν ἀνθρώπων ἀναπτύσσει καὶ ἀναδεικνύει ἡ δυστυχία, ἡ πάλη, ἡ ἐγκατάλειψις εἰς μόνας τὰς ἰδίας δυνάμεις, ὥστε καὶ ἡ ἐλαχίστη ἀφορμὴ δύναται ν' ἀνάψῃ τὸν ἐν τῇ καρδίᾳ σπινθῆρα. «Ἓν φίλημα τῆς μητρός μου, ἔλεγεν ὁ Οὐέστ, μὲ ἀνέδειξε ζωγράφον.»

Ἀλλὰ καὶ ἕτερόν τι περιέχει τὸ βιβλίον, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὑποδεικνυόμενον, διδακτικώτατον μάλιστα πρὸς τοὺς ἀπογόνους ἐκείνους τῶν ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἀγῶνι διαπρεψάντων, οἵ τινες μόνην ἀρετὴν προτείνοντες τὰς πατραγαθίας, αὐτοὶ δὲ παντὸς ἀγαθοῦ προσόντος ἀπεψιλωμένοι,

«. . . *καταφεύγουσιν εἰς τὰ μνήματα*
»*καὶ τὸ γένος ἀριθμοῦσιν τε τοὺς πάππους ὅσοι,*»

ἵνα λάβωσι βαθμοὺς, σταυροὺς, ὑπουργεῖα, προσδείας καὶ ἄλλας τιμάς. Οἱ τοιοῦτοι ὅμως καὶ τὴν πατρίδα βλάπτουσιν ὡς ἀνίκανοι περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν δημοσίων καθηκόντων, καὶ ἑαυτοὺς καταισχύνουσιν ὡς ἀνάξια τῶν πατέρων ἐπιτηδεύοντες.

Τὸ πολύτιμον τοῦτο πόνημα τὸ τοσοῦτῳ δημοτικὸν καταστὰν ἐν Ἀγγλίᾳ, μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ πρωτοτύπου φιλομαθὴς κυρία, ἐπ' ἐλπίδι ὅτι θέλομεν καὶ ἡμεῖς ὠφεληθῆ ἐκ τῆς ἀναγνώσεως. Ἀλλὰ θέλομεν ἀναγνώσει αὐτό; Ἰδοὺ τὸ ζήτημα. Φοβούμεθα μὴ ὑπὲρ τὸ δέον πεποιθότες εἰς τὰ ὄφρα ἅ τινα δαψιλεύεται ἡ προνομιοῦχος τῆς Ἑλλάδος φύσις πρὸς τοὺς ἐν αὐτῇ γεννωμένους, εἰς τὴν εὐφυΐαν, λέγομεν, τὸ πνεῦμα, τὴν ταχεῖαν ἀντίληψιν, ἀμελῶμεν νὰ καλλιεργήσωμεν αὐτὰ, καὶ μήπως ὁρμῶντες πρὸς στάδιον βίου, ὁμαλώτερον μὲν τὸ φαινόμενον, ἀληθῶς ὅμως δύστηνον καὶ ἐλεεινὸν, ἀποφεύγωμεν πᾶν ὅ,τι καθοδηγεῖ ἡμᾶς εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν βελτίωσιν. Ἀλλ' ὁ φόβος οὗτος δὲν ἀπεθάρρυνε τὴν μεταφράσασαν. Ἡμεῖς δὲ συντρέχοντες εἰς τὸν εὐγενῆ αὐτῆς σκοπὸν, ἐσπεύσαμεν μὲν νὰ προσφέρωμεν ὅ,τι ἔχομεν, τὰς στήλας τῆς *Πανδώρας*, δὲν ἀγνοοῦμεν ὅμως ὅτι ἡ ὠφέλεια ἔσται μετρία, διά τε τὴν ἐξ ἀνάγκης διακοπὴν καὶ τὴν βραδύτητα τῆς ἐκδόσεως. Εὐκταῖον δὲ εἴτις ἐλάχιστα θυσιάζων ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ, δημοσιεύσει τὸ πολύτιμον τοῦτο σύγγραμμα ἰδιαιτέρως, ὡς ἔπραξαν οἱ φιλογενεῖς Μ. Σπάρταλης καὶ Αὐγερινὸς ὑπὲρ τοῦ *Ἐγκολπίου τοῦ ἐργατικοῦ λαοῦ*.

ΒΟΗΘΕΙ ΣΑΥΤΟΝ.

Κεφ. Α'.

ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ.

« Τῷ πονοῦντι καὶ Θεὸς συλλαμβάνει. »
[Εὐρίπ. Ἱππ.]

Τὸ σοφὸν τοῦτο ἀξίωμα ἑρμηνεύει ἐν συντόμῳ τὸ

ἐξαγόμενον τῆς ἀνθρωπίνης πείρας. Τὸ πνεῦμα τῆς αὐτοβοηθείας εἶναι πηγὴ πάσης ἀληθοῦς προσωπικῆς προόδου, ὅταν δὲ ἐνυπάρχῃ εἰς πολλοὺς γίνεται αἴτιον ἐθνικῆς ἰσχύος καὶ ἐθνικοῦ μεγαλείου. Ἡ μὲν ἐξωτερικὴ βοήθεια πολλάκις ἐξασθενίζει, ἡ δὲ ἐσωτερικὴ πάντοτε ἐνισχύει. Ὅ,τι δήποτε πράττεται ὑπὲρ προσώπων ἢ τάξεων, ἀμβλύνει τὸ πρὸς τὴν ἐργασίαν κέντρον, καὶ ψυχραίνει τὸ αἴσθημα τῆς ἀνάγκης νὰ ἐργασθῇ ἕκαστος ὑπὲρ ἑαυτοῦ· διὸ ὅπου ἡ κηδεμονία τῆς ἐξουσίας εἶναι ὑπερβολικὴ, ἐκεῖ ἡ δραστηριότης τῶν ἀνθρώπων χαλαροῦται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ ἐπὶ τέλους ἐπέρχεται ἀδυναμία.

Καὶ οἱ ἄριστοι τῶν νόμων οὐδεμίαν ἰσχυρὰν συνδρομὴν προσφέρουσιν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἐκτὸς μόνον ἂν ἐπιτρέπωσι τὴν ἐλευθερίαν τῆς οἴκοθεν ἀναπτύξεως ἑκάστου καὶ τῆς βελτιώσεως τῆς ἰδίας αὐτοῦ καταστάσεως. Ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι ἀνέκκαθεν ῥέπουσι πρὸς τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ εὐτυχία καὶ ἡ εὐζωΐα αὐτῶν ἐξαρτῶνται μᾶλλον ἐκ τῶν νόμων ἢ ἐκ τῆς προσωπικῆς αὐτῶν διαγωγῆς· καὶ ἰδοὺ διατί ἡ ἀξία τῆς νομοθεσίας θεωρηθείσης ὡς τοῦ κυριωτάτου ὀργάνου τῆς ἀνθρωπίνης προόδου, ἐξυμνήθη ὑπὲρ τὸ δέον. Διότι βεβαίως γινόμενός τις τὸ πολλοστημόριον τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας διὰ τῆς ὑπὲρ ἑνὸς ἢ δύο βουλευτῶν ἅπαξ διδομένης ψήφου ἐν διαστήματι τεσσάρων ἢ πέντε ἐτῶν, ἐξασκεῖ, ὅσον εὐσυνειδήτως καὶ ἂν ἀναπληροῖ τὸ καθῆκον τοῦτο, ἐλαχίστην ἐπίῤῥοην ἐπὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἀνθρώπου. Πλὴν τούτου καθ' ἑκάστην σαφέστερον ἀποδεικνύεται ὅτι τὸ ἔργον τῆς κυβερνήσεως μᾶλλον ἀναχαιτίζει ἢ ἀναπτύσσει τὴν ἐνέργειαν, διότι σκοπὸν κύριον ἔχει τὴν προστασίαν τῆς ζωῆς, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰδιοκτησίας. Ναὶ μὲν οἱ νόμοι φρονίμως ἐφαρμοζόμενοι ἐξασφαλίζουσιν, ἀντὶ μικρᾶς προσωπικῆς θυσίας, τὴν ἀπόλαυσιν τῶν διὰ τῆς ἐργασίας ἀποκτηθέντων ὑλικῶν ἢ ἠθικῶν ἀγαθῶν, οὐδεὶς ὅμως νόμος, ἔστω καὶ αὐστηρὸς, ἔχει τὴν δύναμιν νὰ μεταβάλῃ τὸν νωθρὸν εἰς ἐργατικὸν, τὸν πολυδάπανον εἰς οἰκονόμον, τὸν φιλοπότην εἰς ἐγκρατῆ. Τοιαῦται ἐπανορθώσεις γίνονται μόνον διὰ προσωπικῆς ἐνεργείας, οἰκονομίας καὶ αὐταπαρνησίας· γίνονται διὰ καλλιτέρων ἠθῶν καὶ οὐχὶ διὰ μεγαλειτέρων πολιτικῶν δικαιωμάτων.

Ἡ κυβέρνησις ἑνὸς ἔθνους εἶναι ἀντανάκλασις τοῦ χαρακτῆρος τῶν συγκροτούντων αὐτό. Ἐὰν μὲν προπορεύεται τοῦ λαοῦ, καταβιβάζεται ἐξ ἀνάγκης εἰς τὴν θέσιν εἰς ἣν οὗτος εὑρίσκεται· ἐὰν δὲ ὀπισθοδρομῇ, ἀναβιβάζεται προτόντος τοῦ χρόνου μέχρις αὐτοῦ.

Ἡ φύσις ἀπαιτεῖ ὅπως οἱ νόμοι καὶ ἡ κυβέρνησις ἔθνους τινὸς ἁρμόζωνται πρὸς τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ, καθὼς καὶ τὸ ὕδωρ εὑρίσκει τὴν ἰδίαν ἰσοσταθμίαν. Οἱ μὲν εὐγενεῖς λαοὶ κυβερνῶνται πάντοτε εὐγενῶς, οἱ δὲ ἀμαθεῖς καὶ διεφθαρμένοι ἀγενῶς. Ἡ δὲ πεῖρα ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἀξία καὶ ἡ ἰσχὺς κράτους τινὸς ἐξαρτῶνται μᾶλλον ἐκ τοῦ χαρακτῆρος τῶν πολιτῶν ἢ ἐκ τοῦ εἴδους τῶν νόμων· διότι τὸ μὲν ἔθνος συγκεῖται ἐξ ὁμάδων ἀνθρώπων, ὁ δὲ πολιτισμὸς ἄλλην ἀξίαν δὲν ἔχει εἰμὴ τὴν τῆς προσωπικῆς καταστάσεως ἑκάστου τῶν ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παίδων οἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν κοινωνίαν.

Ἡ ἐθνικὴ πρόοδος προέρχεται ἐκ τῆς προσωπικῆς ἑκάστου ἐργασίας, ἐνεργείας καὶ τιμιότητος, καθὼς καὶ ἡ ἐθνικὴ παρακμὴ πηγάζει ἐκ τῆς νωθρότητος, τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τῆς πονηρίας ἑκάστου. Ὅ,τι συνειθίζομεν νὰ περιγράφωμεν ὡς μεγάλας κοινωνικὰς πληγὰς, εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁ κακοήθης τοῦ ἀνθρώπου βίος· διὸ ἐὰν μόνον διὰ τοῦ νόμου προσπαθήσωμεν νὰ ἐκριζώσωμεν τὰς κακίας, θέλουσιν ἀναφανῇ ἐκ νέου καὶ ἀκμάσῃ ὑπ' ἄλλην μορφὴν, ἐκτὸς ἂν ἐπέλθῃ ῥιζικὴ μεταβολὴ εἰς τὸν βίον καὶ τὸν χαρακτῆρα τῶν ἀνθρώπων. Ἐὰν ὁ τρόπος οὗτος τοῦ σκέπτεσθαι ἔχῃ ὀρθῶς, ἕπεται ὅτι ἡ ὑπερτάτη φιλοπατρία καὶ ἡ ὑπερτάτη φιλανθρωπία συνίστανται οὐχὶ τόσον εἰς τὴν μεταῤῥύθμισιν τῆς νομοθεσίας, ὅσον εἰς τὴν βοήθειαν καὶ τὴν προτροπὴν τῶν ἀνθρώπων, ἵνα ἀνυψωθῶσι καὶ βελτιωθῶσι διὰ τῆς ἀνεξαρτήτου θελήσεως καὶ τῆς ἐλευθέρας προσωπικῆς ἐνεργείας. Ἡ ἐξωτερικὴ διοίκησις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι σχετικῶς ἀσυντελὴς, διότι τὸ πᾶν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ διοικήσεως. Ὁ χειρότερος δοῦλος δὲν εἶναι ὁ ὑποτασσόμενος εἰς δεσπότην, ἀλλ' ὁ ὑποκείμενος εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀμάθειαν, τὸν ἴδιον ἐγωϊσμὸν καὶ τὴν ἰδίαν πονηρίαν. Τὰ ἔθνη τὰ συγκροτούμενα ὑπὸ τοιούτων ἀνελευθέρων καὶ κακῶς ἀνατεθραμμένων πολιτῶν δὲν ἀπελευθεροῦνται μόνον διὰ τῆς ἀλλαγῆς δεσποτῶν καὶ νόμων· ἐνόσῳ δὲ ἐπικρατεῖ ἡ ὀλεθρία πλάνη, ὅτι ἡ ἐλευθερία ἀποκτᾶται διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς κυβερνήσεως, εἶναι ἀναντίῤῥητον ὅτι αἱ τοιαῦται μεταβολαὶ (ἀδιάφορον δὲ ἀντὶ πόσων θυσιῶν ἐξηγοράσθησαν), θέλουσιν ἀποβῇ ἀνωφελεῖς καὶ ἐφήμεροι, καὶ ὅτι θέλουσιν ἐξαφανισθῇ ὅπως καὶ τὰ ἀλληλοδιαδόχως ἀναφαινόμενα εἰς τοὺς μαγικοὺς τῶν παίδων φανούς. Τὰ θεμέλια τῆς ἐλευθερίας ἀνάγκη πᾶσα νὰ ῥιζίζωνται ἐπὶ τοῦ προσωπικοῦ χαρακτῆρος, ὅς τις εἶναι ἡ μόνη βεβαία ἐγγύησις τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς ἐθνικῆς προόδου. Ὁ Ἰωάννης Στουάρτος Μὶλ παρατηρεῖ ὅτι· «καὶ αὐτὸς ὁ δεσποτισμὸς δὲν παράγει τὰ χείριστα αὐτοῦ ἀποτελέσματα ἐνόσῳ ὑπάρχει προσωπικὴ πρωτοβουλία· πᾶσαν δὲ δύναμιν καταβάλλουσαν τὴν προσωπικὴν ταύτην ἐνέργειαν καλῶ δεσποτισμὸν, οἱονδήποτε ἕτερον ὄνομα καὶ ἂν φέρει.»

Καθ' ἑκάστην ἀνανεοῦνται παλαιὰ σοφίσματα ὡς

πρὸς τὴν τοῦ ἀνθρώπου πρόοδον. Καὶ τινὲς μὲν ποθοῦσι τοὺς Καίσαρας, τινὲς δὲ τὰς ἐθνικότητας καὶ ἕτεροι τὰς ἀποφάσεις τοῦ Κοινοβουλίου. «Πρέπει, λέγουσί τινες, νὰ περιμένωμεν τοὺς Καίσαρας καὶ ὅταν ἔρχωνται, μακάριος ὁ ἀναγνωρίζων καὶ ἀκολουθῶν αὐτοὺς λαός» (*). Τοῦ δόγματος τούτου ἡ ἑρμηνεία εἶναι ἐν συντόμῳ ἡ ἑξῆς· πάντα ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, οὐδὲν δὲ δι' αὐτοῦ,— δόγμα ὅπερ λαμβανόμενον ὡς ὁδηγὸς, ἐξολοθρεύει τὴν ἐλευθέραν συνείδησιν, καὶ ταχέως προετοιμάζει τὴν ὁδὸν πρὸς πᾶν εἶδος δεσποτισμοῦ.

Ὁ Καισαρισμὸς εἶναι ἡ χειρίστη μορφὴ τῆς ἀνθρωπίνης λατρείας, ἡ ἁπλῆ λατρεία τῆς ἰσχύος, τοσοῦτον ἐξευτελιστικὴ περὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς, ὅσον ἡ ἁπλῆ λατρεία τοῦ πλούτου. Ὑγιέστερον πολὺ δόγμα ὅπερ ἔπρεπε νὰ ἐγχαραχθῇ εἰς τὸν νοῦν τῶν ἐθνῶν, εἶναι τὸ τῆς προσωπικῆς ἐνεργείας, διότι ἅμα ἐννοηθὲν ἐφαρμοσθῇ καλῶς ἀπόλλυται καὶ ὁ Καισαρισμός. Αἱ δύο ἀρχαὶ εὑρίσκονται εἰς ἄμεσον ἀνταγωνισμὸν, ἐφαρμόζεται δὲ εἰς αὐτὰς τὸ ὑπὸ τοῦ Βίκτωρος Οὐγὼ ῥηθὲν διὰ τὸν κάλαμον καὶ τὸ ξίφος ὅτι· «Τοῦτο καταβληθήσεται ὑπ' ἐκείνου.»

Καὶ ἕτεραι δὲ ἐπικρατοῦσι προλήψεις, ἡ τῶν ἐθνικοτήτων καὶ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Κοινοβουλίου. Καταλλήλως δυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα τὰ ὑπὸ τοῦ Γουλλιέλμου Δάργαν, ἑνὸς τῶν ἀκραιφνεστέρων πατριωτῶν τῆς Ἰρλανδίας, λεχθέντα κατὰ τὴν λῆξιν τῆς πρώτης βιομηχανικῆς Ἐκθέσεως τοῦ Δουβλίνου. «Μὰ τὴν ἀλήθειαν, ἔλεγε, ποτὲ δὲν ἤκουσα τὴν λέξιν ἀνεξαρτησίαν χωρὶς νὰ ἐνθυμηθῶ τὴν πατρίδα καὶ τοὺς συμπολίτας μου. Πολλὰ ἤκουσα περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας, ἣν προέκειτο νὰ λάβωμεν ἐκ τούτου, ἐκείνου ἢ τοῦ ἑτέρου, καὶ περὶ τῶν μεγάλων προσδοκιῶν ἃς ἔπρεπε νὰ ἔχωμεν ἐκ τῆς πρὸς ἡμᾶς ἐπιμιξίας ἀλλοεθνῶν προσώπων. Ἐν ᾧ δὲ ἐκτιμῶ ὅπως πᾶς ἄλλος τὰς μεγάλας ὠφελείας ἃς θέλομεν ἀποκτήσει ἐκ τῆς κοινωνίας ταύτης, εἶχον πάντοτε τὴν βαθεῖαν πεποίθησιν ὅτι ἡ βιομηχανικὴ ἡμῶν ἀνεξαρτησία δὲν κρέμαται εἰμὴ ἐξ ἡμῶν. Πέπεισμαι ὅτι οὐδέποτε δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν καλλιτέραν εὐκαιρίαν καὶ νὰ ἔχωμεν μεγαλειτέρας ἐλπίδας εἰμὴ εἰς τὸν παρόντα καιρὸν, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐργαζώμεθα καλῶς καὶ νὰ μεταχειριζώμεθα μετ' ἀκριβείας καὶ προσοχῆς τὰς δυνάμεις ἡμῶν. Ἐγένετο μὲν τὸ πρῶτον βῆμα, ἀλλ' ἡ ἐπιμονὴ εἶναι τὸ σπουδαιότερον μέσον τῆς ἐπιτυχίας· διὸ ἐὰν ἐπιμένωμεν μετὰ ζήλου ἔχω τὴν σταθερὰν πεποίθησιν ὅτι θέλομεν ἀπολαύσει ταχέως ἴσον πλοῦτον, ἴσην εὐτυχίαν καὶ ἴσην ἐλευθερίαν πρὸς οἱονδήποτε ἔθνος.»

Τὰ ἔθνη πάντα προώδευσαν διὰ τῆς φρονήσεως καὶ τῆς ἐργασίας πολλῶν γενεῶν. Ὑπομονητικοὶ καὶ ἐπίμονοι ἐργάται πάσης τάξεως καὶ πάσης καταστάσεως, γεωργοὶ καὶ μεταλλουργοὶ, ἐφευρεταὶ καὶ σκαφεῖς, ἐργοστασιάρχαι, μηχανικοὶ καὶ τεχνῖται, ποιηταὶ, φιλόσοφοι καὶ πολιτικοὶ, ἅπαντες πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν συνετέλεσαν· ἑκάστη γενεὰ οἰκοδομοῦσα ἐπὶ τῆς ἐργασίας τῆς παρελθούσης ἀνύψωσι αὐτήν. Ἡ ἐπαλληλία αὕτη εὐγενῶν ἐργατῶν, τῶν τεχνιτῶν τοῦ πολιτισμοῦ, ἐδημιούργησεν ἐκ τοῦ χάους τὴν τάξιν ἐν τῇ βιομηχανίᾳ, ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ ἐν τῇ τέχνῃ· ἡ δὲ ζῶσα φυλὴ γίνεται οὕτω κατὰ φυσικὸν λόγον κληρονόμος τοῦ πλουσίου κτήματος τοῦ ἀποκτηθέντος ὑπὸ τῶν προγενεστέρων διὰ τῆς ἀγχινοίας καὶ τῆς ἐργασίας, καὶ ἀνατεθέντος εἰς ἡμᾶς ἵνα καλλιεργήσαντες μεταδώσωμεν αὐτὸ οὐ μόνον ἀβλαβὲς ἀλλὰ καὶ βελτιωμένον εἰς τοὺς διαδόχους.

Τὸ πνεῦμα τῆς πρωτοβουλίας ἐκδηλούμενον διὰ τῆς ἐνεργητικότητος ἑκάστου, ὑπῆρξεν ἀείποτε εὐδιάκριτον σημεῖον τοῦ ἀγγλικοῦ χαρακτῆρος, καὶ ἀποδεικνύει τὴν ἀληθινὴν ἀξίαν τῆς δυνάμεως τοῦ ἔθνους ἡμῶν. Καὶ πάντοτε μὲν διεκρίθη ὑπερέχουσα τοῦ πλήθους σειρὰ ἀνδρῶν, οἵτινες εἵλκυσαν εἰς ἑαυτοὺς τὸ σέβας τοῦ κοινοῦ· ἀλλ' ἡ πρόοδος ἡμῶν ὀφείλεται καὶ εἰς μέγαν ἀριθμὸν κατωτέρας τάξεως καὶ ἧττον ἐπιφανῶν ἀνθρώπων. Μόνον τὸ ὄνομα τῶν στρατηγῶν μνημονεύεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν μεγάλων ἐκστρατειῶν, καὶ ὅμως ἡ γενναιότης καὶ ὁ ἡρωϊσμὸς τῶν ἁπλῶν στρατιωτῶν μεγάλως συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῆς νίκης. Καὶ αὐτὸς ὁ ἀνθρώπινος βίος ὑπάρχει τρόπον τινὰ «μάχη στρατιωτῶν,» διότι πολλοὶ τῶν ἐν ταῖς τάξεσι διεκρίθησαν ἐν παντὶ χρόνῳ μεταξὺ τῶν ἐπιμονωτέρων ἐργατῶν. Πολλοὶ βίοι ἔμειναν ἀνιστόρητοι καὶ τοι ἐπέδρασαν ἐπίσης ἰσχυρῶς εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν πρόοδον, ὅσον καὶ οἱ εὐτυχέστεροι ἡγήτορες, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα ἀναφέρονται εἰς τὰς βιογραφίας. Καὶ αὐτὸς ὁ ἁπλούστερος ἄνθρωπος ὅταν παρέχῃ εἰς τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ παράδειγμα φιλοπονίας, ἐγκρατείας καὶ τιμίας προαιρέσεως, ἐπιδρᾷ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἐπὶ τῶν τυχῶν τῆς πατρίδος· ὁ βίος καὶ ὁ χαρακτὴρ αὐτοῦ ἀκουσίως μεταδίδονται εἰς τὸν βίον ἑτέρων, καὶ πολλαπλασιάζονται τὰ καλὰ παραδείγματα πρὸς χρῆσιν τῶν ἐπερχομένων γενεῶν.

Ἡ καθημερινὴ πεῖρα ἀποδεικνύει ὅτι ὁ βίος, αἱ πράξεις, τὸ παράδειγμα ἐπιδρῶντα ἐπὶ τὴν κοινωνίαν ἀποτελοῦσι τὴν ἀρίστην πρακτικὴν ἀνατροφὴν, πολὺ ἀνωτέραν καὶ πολὺ προτιμοτέραν τῆς ἐν τοῖς σχολείοις, τοῖς πανεπιστημίοις καὶ τοῖς γυμνασίοις διδασκαλίας· διότι ταῦτα ἁπλουστάτας μόνον ἀρχὰς διανοητικῆς καλλιεργείας διδάσκουσι. Διὸ πολὺ ὑπερέχει ἡ ζῶσα ἀνατροφὴ, ἡ καθ' ἑκάστην γινομένη κατ' οἶκον καὶ καθ' ὁδὸν μεταξὺ τῶν τεχνιτῶν καὶ εἰς τὸ

(*) Ναπολ. Γ'. Βίος τοῦ Καίσαρος.

ἐργαστήριον, πλησίον τῆς ὑφαντικῆς μηχανῆς καὶ παρὰ τὸ ἄροτρον, παρὰ τῷ ἐμπόρῳ καὶ παρὰ τῷ ἐργοχασιάρχῃ, καὶ πανταχοῦ ὅπου δραστηρίως ἀσχολοῦνται οἱ ἄνθρωποι. Αὕτη εἶναι ἡ τελεία παίδευσις ἥτις πρέπει νὰ δοθῇ εἰς πᾶν μέλος τῆς κοινωνίας, καὶ ἣν ὠνόμαζεν ὁ Σίλλερ «ἀνατροφὴν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.» Περιέχονται δ' ἐν αὐτῇ ἡ ἐνέργεια, ἡ διαγωγή, τὸ αὐτοδίδακτον καὶ πᾶν ὅ,τι φέρει ἀληθῶς τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὴν τακτικὴν διάταξιν τῶν ἰδίων δυνάμεων, καὶ προετοιμάζει πρὸς τὴν προσήκουσαν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων καὶ τῶν ἀσχολιῶν τοῦ βίου, πρὸς διδασκαλίαν δηλαδὴ ἣν ἀδύνατον νὰ εὕρωμεν ἐν τοῖς βιβλίοις ἢ ἀπολαύσωμεν καὶ δι' αὐτῶν τῶν σπουδαιοτάτων φιλολογικῶν μελετῶν. Ὁ Βάκων παρατηρεῖ μετὰ τῆς συνήθους αὐτοῦ βαθυνοίας, ὅτι «Αἱ σπουδαὶ δὲν διδάσκουσι τὸν τρόπον τῆς χρήσεως αὐτῶν, ἀλλ' ἑτέρα τις σοφία ἐκτὸς αὐτῶν καὶ ὑπεράνω αὐτῶν οὖσα, ἣν ἀποκτᾷ τις διὰ μόνης τῆς παρατηρήσεως.» Ἡ σκέψις αὕτη ἐφαρμόζεται ἐπίσης ἀληθῶς εἰς τὸν πραγματικὸν βίον ὡς καὶ εἰς τὴν διανοητικὴν μόρφωσιν. Διότι ἡ πεῖρα καθ' ἑκάστην ἐνισχύει τὸ λεγόμενον, ὅτι ὁ ἄνθρωπος τελειοποιεῖται μᾶλλον διὰ τῆς ἐργασίας ἢ διὰ τῆς φιλολογίας, ὅτι ἡ ζωὴ μᾶλλον ἢ ἡ φιλολογία, ἡ ἐνέργεια μᾶλλον ἢ ἡ σπουδὴ καὶ ὁ χαρακτὴρ μᾶλλον ἢ ἡ βιογραφία, αἰωνίως τείνουσι πρὸς τὴν ἀνανέωσιν τῆς ἀνθρωπότητος.

Αἱ βιογραφίαι ὅμως τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, καὶ μάλιστα αἱ τῶν ἀγαθῶν, εἶναι διδακτικώταται καὶ ὠφελιμώταται, ὡς βοηθοὶ, ὁδηγοὶ καὶ παραδείγματα πρὸς τοὺς ἄλλους. Τινὲς τῶν καλλιτέρων ἰσοδυναμοῦσι σχεδὸν πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον, διότι διδάσκουσιν ἐνάρετον βίον, ὑψηλὰς ἀκέψεις καὶ λαμπρὰς πράξεις πρὸς ὠφέλειαν τοῦ κόσμου καὶ τῶν πραττόντων αὐτάς. Τὰ πολύτιμα παραδείγματα περὶ τῆς δυνάμεως τῆς προσωπικῆς ἐνεργείας, τῆς ἐπιμονῆς πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ, τῆς θαρραλέας ἐργασίας, καὶ σταθερᾶς τιμιότητος ἅτινα ἀποτελοῦσιν ἀληθῶς εὐγενῆ καὶ ἀνδρικὸν χαρακτῆρα, ἀποδεικνύουσιν ἀναντιρρήτως πᾶν ὅ,τι δύναται ἕκαστος νὰ πράττῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καὶ εὐγλώττως παριστάνουσι τὴν ἰσχὺν τῆς εἰς ἑαυτὸν πίστεως καὶ τοῦ σεβασμοῦ, διότι δι' αὐτῶν δύναται καὶ ὁ ἐλάχιστος ν' ἀποκτήσῃ περιουσίαν καὶ τιμήν.

Διακεκριμένοι ἐπιστήμονες, φιλολόγοι καὶ τεχνῖται, ἀπόστολοι μεγάλων ἰδεῶν καὶ κάτοχοι γενναίων αἰσθημάτων, δὲν ἀνήκουσιν εἰς ἐξαιρετικήν τινα ἐν τῷ κόσμῳ τάξιν ἢ θέσιν. Προῆλθον καὶ αὐτοὶ ἐκ τῶν σχολείων, τῶν ἐργαστηρίων, τῶν χωρίων, τῶν καλυβῶν ἢ τῶν μεγαλοπρεπῶν οἰκιῶν. Τινὲς ἐκ τῶν μεγαλειτέρων ἀποστόλων προῆλθον ἐκ τοῦ πλήθους, καὶ οἱ πτωχότεροι πολλάκις ἔλαβον ἀνωτάτας θέσεις, καὶ αἱ μᾶλλον ἀνυπέρβλητοι, κατὰ τὸ φαινόμενον, δυσκολίαι, κατ' οὐδὲν ἐκώλυσαν τὴν πρόοδον αὐτῶν. Καὶ αὗται αἱ δυσκολίαι, κατὰ διαφόρους περιστάσεις, ἐφάνησαν οἱ κάλλιστοι αὐτῶν βοηθοὶ, διότι παρώτρυνον τὰς δυνάμεις πρὸς τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν καρτερίαν, καὶ ἐγέννησαν προτερήματα, ἅτινα ἄλλως ἤθελον μένει κεκοιμημένα καὶ ἄγνωστα. Ὑπάρχουσι τόσα παραδείγματα κωλυμάτων οὕτω καταβληθέντων καὶ θριάμβων οὕτω ἀποκτηθέντων, ὥστε πληροῦται τὸ ῥηθὲν ὅτι· «Τὸ πᾶν κατορθοῦται διὰ τῆς θελήσεως.» Δυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν, παραδείγματος χάριν, τὴν ἀξιοπαρατήρητον περίστασιν τοῦ Ἱερεμίου Ταίλορ, ὅς τις ἐκ κουρέως ἐγένετο ὁ ποιητικώτατος τῶν Ἱερέων, τοῦ Σὶρ Ρίχάρδου Ἀρκράϊτ, τοῦ ἐφευρετοῦ τῆς κλωστικῆς μηχανῆς (spinning-jenny) καὶ ἱδρυτοῦ τῆς βαμβακουργίας, τοῦ λόρδου Τέντερδεν, ὅς τις ἔγινεν εἷς τῶν περιφημοτέρων λόρδων μεγάλων δικαστῶν, καὶ τοῦ Τύρνερ, τοῦ ἀνωτάτου μεταξὺ τῶν ζωγράφων τῆς φύσεως.

Οὐδεὶς γνωρίζει ἀκριβῶς τί ἦτο ὁ Σαικσπῆρος· ἀλλ' οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι κατήγετο ἐξ εὐτελοῦς τάξεως. Ὁ πατήρ του ἦτο κρεωπώλης καὶ συγχρόνως λαχανοπώλης, ὁ δὲ Σαικσπῆρος φαίνεται ὅτι ἦτο ἐν τῇ νεαρᾷ ἡλικίᾳ ἐριουργός· τινὲς δὲ διαβεβαιοῦσιν ὅτι ἦτο κλητὴρ σχολείου, καὶ μετὰ ταῦτα γραμματεὺς συμβολαιογράφου. Ἀληθῶς δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἦτο· «ἐπιτομὴ οὐχὶ μιᾶς, ἀλλ' ἁπασῶν τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων.» Διότι ἡ ἀκρίβεια τῶν ναυτικῶν ἐκφράσεών του εἶναι τοιαύτη, ὥστε ναυτικός τις συγγραφεὺς διαβεβαιοῖ ὅτι ἐξ ἅπαντος ἐγίνωσκε τὴν τέχνην, ἐν ᾧ κληρικός τις συμπεραίνει ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, ὅτι διέτρεξε τὸ κληρικὸν στάδιον, καὶ ἕτερός τις καταγινόμενος περὶ τὰ τῶν ἵππων διισχυρίζεται ὅτι ὁ Σαικσπῆρος ἦτο ἱππέμπορος. ἐχρημάτισεν ἀναμφιβόλως ὑποκριτής, καὶ ἐπὶ ζωῆς του ἐπολλὰ πρόσωπα παρέστησε, ἢ συλλέγων ταυτοχρόνως τὰς θαυμαστὰς ἐκείνας γνώσεις ἐν τῷ ἐκτεταμένῳ σταδίῳ τῆς πείρας καὶ τῆς παρατηρήσεως. Ὁπωσδήποτε, ἐπιμελῶς ἐσπούδασε καὶ δραστηρίως ἐργάσθη, καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἔτι καὶ νῦν ἐπιδρῶσιν ἰσχυρῶς εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ ἀγγλικοῦ χαρακτῆρος.

Ἡ κοινὴ τάξις τῶν ὁμερομίσθων ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὸν μηχανικὸν Βρίνδλεῦ, τὸν περιηγητὴν Κοὺκ καὶ τὸν ποιητὴν Βύρνς. Οἱ κτίσται καὶ οἱ μεραμεῖς δύνανται δικαίως νὰ καυχῶνται διὰ τὸν Βενιαμὶν Ἰόνσον, ὅς τις εἰργάσθη εἰς διάφορα κτίρια κρατῶν τὸ μυστήριον καὶ τὸ βιβλίον διὰ τοὺς μηχανικοὺς Ἐδουαρς καὶ Τέλφορδ, τὸν γεωλόγον Οὔγον Μίλλερ, καὶ τὸν Ἄλλαν Κύννινχαμ, συγγραφέα καὶ γλύπτην. Μεταξὺ δὲ τῶν ξυλουργῶν εὑρίσκομεν γνωστὰ ὀνόματα τοῦ Ἰνίγο Ἴονες ἀρχιτέκτονος, τοῦ Ἀρρισσον, χρονομετροποιοῦ, τοῦ Ἰωάννου Χούντερ φυσιολόγου, τῶν ζωγράφων Ρόμνεῦ καὶ Ὄπιε, τοῦ εἰδικοῦ περὶ τὰς

Ἀνατολικὰς γλώσσας Λέε καὶ τοῦ γλύπτου Ἰωάννου Γίβσον.

Ἐκ τῆς τῶν ὑφαντῶν τάξεως ἐξῆλθον ὁ μαθηματικὸς Σίμσον, ὁ γλύπτης Βάκων, οἱ δύο Μίλνερς, ὁ Ἄδαμ Οὐάλκερ, ὁ Ἰωάννης Φώστερ, ὁ ὀρνιθολόγος Οὐίλσον, ὁ ἱεραπόστολος καὶ περιηγητὴς Δόκτωρ Λίβιγγστον καὶ ὁ ποιητὴς Τάνναχιλλ. Οἱ ὑποδηματοποιοὶ ἔδωκαν ἡμῖν τὸν μεγάλον Ναύαρχον Σὶρ Κλαουδέσλεῦ Σόβελ, τὸν χημικὸν Στούρζων, τοὺς συγγραφεῖς Σαμουὴλ Δρεῦ καὶ Γίφφορδ, τὸν ποιητὴν Βλούμφιλδ καὶ τὸν ἱεραπόστολον Γουλλιέλμον Καρεῦ· ὁ δὲ Μόρρισον, ἕτερος διακεκριμένος ἱεραπόστολος, κατεσκεύαζε καλαπόδια. Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ὑποδηματοποιός τις ἐν Βάνφ, ὀνομαζόμενος Θωμᾶς Ἐδουαρδς, ἀπεδείχθη σπουδαῖος φυσιοδίφης· οὗτος διατηρούμενος διὰ τῆς τέχνης, ἀφιέρωσε τὰς ὥρας τῆς σχολῆς εἰς τὴν μελέτην τῆς φυσικῆς ἐπιστήμης καὶ ἀπάντων τῶν κλάδων αὐτῆς. Αἱ δὲ ἔρευναι αὐτοῦ, περὶ τῶν μικροτέρων μαλακοστράκων ἀντημείφθησαν διὰ τῆς ἀνακαλύψεως ἀγνώστου εἴδους, ὅπερ ὠνομάσθη παρὰ τῶν φυσιοδίφων, «Ἐδουάρδιον.»

Οὐδ' οἱ ῥάπται ἔμειναν ἄσημοι. Ὁ ἱστοριογράφος Ἰωάννης Στὼ ἐχρημάτισέ ποτε ῥάπτης. Ὁ Ἴκκων, νεανίας ὤν, ἔρραπτεν ἐνδύματα, ὁ δὲ γενναῖος Σὶρ Ἰωάννης Χαύξουδ, ὅστις τοσοῦτον διεκρίθη κατὰ τὴν μάχην τοῦ Πουατιὲ καὶ ἔλαβε τὸ ἀξίωμα τοῦ ἱππότου παρὰ τοῦ Ἐδουάρδου III διὰ τὴν ἀνδρείαν του, ὑπῆρξε βοηθὸς ῥάπτου ἐν Λονδίνῳ. Ὁ Ναύαρχος Χόβσον, ὅστις ἔθραυσε τὸν ἰσπὸν ἐν Βίγῳ κατὰ τὸ 1702 ἔτος, τὸ αὐτὸ ἐπιτήδευμα ἐξήσκει. Εἰργάζετο ὡς μαθητὴς παρὰ ῥάπτῃ ἐν τῇ νήσῳ Οὐάϊτ, ὅτε ἔφθασεν ἡ εἴδησις ὅτι μοῖρα πολεμικῶν πλοίων ἡτοιμάζετο ν' ἀποπλεύσῃ. Ἐξορμήσας τοῦ ἐργαστηρίου ἔτρεξε μετὰ τῶν συναδέλφων αὐτοῦ πρὸς τὴν παραλίαν ἵνα ἴδῃ τὸ θέαμα. Ὁ νεανίας κατελήφθη ἀίφνιδίως ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τῆς ναυτικῆς ζωῆς, καὶ πηδήσας ἐντὸς λέμβου, κατώρθωσε νὰ πλησιάσῃ τὴν ναυαρχίδα καὶ νὰ γείνῃ δεκτὸς ὡς ἐθελοντής. Πολλὰ μετὰ ταῦτα ἔτη ἐπέστρεψεν εἰς τὸ πατρικὸν χωρίον πλήρης τιμῶν, καὶ ἐν τῷ αὐτῷ οἰκίσκῳ, ὅπου ἄλλοτε εἰργάζετο ὡς ῥάπτης, ἐγευμάτισε διὰ στέατος καὶ ὠῶν. Ἀλλ' ὁ ἐξοχώτερος μεταξὺ τῶν ῥαπτῶν εἶναι ἀναντιρρήτως ὁ Ἀνδρέας Ἰόνσων, ὁ νῦν Πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἀνὴρ ἐκτάκτου ἰσχυρᾶς θελήσεως καὶ διανοητικῆς δυνάμεως. Ὁμιλῶν περὶ ἑαυτοῦ ἐν τῷ εἰς Οὐάσιγκτὼν ἐκφωνηθέντι μεγάλῳ λόγῳ, λέγει ὅτι διέτρεξεν ὅλους τοὺς κλάδους τοῦ πολιτικοῦ σταδίου, ἀρχίσας ἀπὸ ἀστυνομικοῦ κλητῆρος. Ἐν ᾧ δὲ ἔλεγε τοῦτο ἔκραζέ τις ἐκ τοῦ πλήθους «ἤρχισες ἀπὸ τὴν θέσιν ῥάπτου!» Καὶ ὁ Ἰόνσων χωρὶς διόλου νὰ ὀργισθῇ διὰ τὴν ὕβριν, μετεχειρίσθη ἐξ ἐναντίας αὐτὴν πρὸς ἴδιον ὄφελος εἰπὼν τάδε· «Κύριός τις λέγει ὅτι ἐχρημάτισα ῥάπτης· τοῦτο οὐδόλως με δυσαρεστεῖ διότι ἐπὶ μὴν ῥάπτης εἶχον καλὴν φήμην καὶ τὰ ἐνδύματά ἦσαν εὔμορφα· ἐτήρουν πάντοτε τὸν λόγον μου πρὸς τοὺς πελάτας καὶ πάντοτε εἰργαζόμην ἐπιμελῶς.»

Ὁ Καρδινάλιος Οὐόλσεῦ, ὁ Δὲ Φοὲ, ὁ Ἀκενσάϊδ καὶ ὁ Κὶρκ Οὐάϊτ ἦσαν υἱοὶ κρεωπώλων, ὁ Βήνιαν Χέβητοποιὸς καὶ ὁ Ἰωσὴφ Ἀλαγκάστερ κανιστροποιός. Μεταξὺ τῶν ἀρίστων ὀνομάτων ἅτινα συνδέονται μετὰ τῆς ἐφευρέσεως τῆς ἀτμομηχανῆς εὑρίσκονται τὰ τοῦ Νεύκομεν, τοῦ Οὐέττ καὶ Στέφενσον· ὁ πρῶτος ὑπῆρξε σιδηρουργός, ὁ δεύτερος κατεσκεύαζε μαθηματικὰ ἐργαλεῖα, καὶ ὁ τρίτος ἁπλοῦς θερμαστής. Ὁ Ἐρσελ διετέλεσεν αὐλητὴς εἰς στρατιωτικὴν μουσικήν. Ὁ Μιχαὴλ Φαράδεῦ, υἱὸς σιδηρουργοῦ, ἐχρημάτισε βοηθὸς βιβλιοδέτου καὶ ἐξήσκησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ δευτέρου ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτοῦ· νῦν δὲ εἶναι ὁ ἐξοχώτερος μεταξὺ τῶν φιλοσόφων, ὑπερέχων καὶ τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ, τοῦ Σὶρ Δαίβυς, κατὰ τὴν σαφήνειαν τῆς ἑρμηνείας τῶν δυσκολωτέρων ζητημάτων τῆς φυσικῆς ἐπιστήμης.

Μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων οἵτινες συνετέλεσαν τὰ πλεῖστα εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἀρίστης τῶν ἐπιστημῶν τῆς ἀστρονομίας, διέπρεψαν ὁ Κοπέρνικός υἱὸς Πολωνοῦ ἀρτοποιοῦ, ὁ Κέπλερ υἱὸς Γερμανοῦ ξενοδόχου καὶ χρηματίσας ὑπηρέτης ἐν τῷ ξενοδοχείῳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· ὁ δ' Ἀλεμπὲρτ, ἔκθετον τέκνον εὑρεθὲν κατὰ χειμερινήν τινα νύκτα ὑπὸ ὑαλοπώλιδος ἐπὶ τῶν βαθμίδων τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου ἐν Παρισίοις, ὁ Νεύτων καὶ ὁ Λαπλὰς, ὁ μὲν υἱὸς γεωργοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ, ὁ δὲ πτωχοῦ χωρικοῦ τῆς Γαλλίας. Οἱ διακεκριμένοι οὗτοι ἄνδρες κατώρθωσαν ἐναντίον τῶν δυσχερειῶν τοῦ βίου, νὰ ἀποκτήσωσι φήμην ἀλόνητον καὶ αἰωνίαν διὰ τῆς μεγαλοφυΐας ἣν ὁλόκληρον ὁ πλοῦτος τοῦ κόσμου ἀδυνατεῖ νὰ παράσχῃ. Καὶ ὁ πλοῦτος ἤθελεν ἴσως φανῇ μεγαλείτερον πρόσκομμα δι' αὐτοὺς ἢ τὰ πενιχρὰ αὐτῶν μέσα. Ὁ πατὴρ τοῦ Λαγράνζ, τοῦ ἀστρονόμου καὶ μαθηματικοῦ ἦτο ταμίας τοῦ ὑπουργείου τῶν στρατιωτικῶν ἐν Τουρίνῳ· ἀλλ', πτωχεύσας ἕνεκα διαφόρων ἐπιχειρήσεων, ἀφῆκε τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ εἰς ἀπορίαν. Ὁ δὲ Λαγράνζ συνεβούλευε μετὰ ταῦτα νὰ ἀποδίδῃ χάριν εἰς τὴν ἀπορίαν ἐκείνην διὰ τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐτυχίαν ἃς ἀπέκτησεν. «Ἐὰν ἤμην πλούσιος, ἔλεγε, πιθανῶς δὲν ἤθελον γείνῃ μαθηματικός.»

Ἐξαιρέτως διεκρίθησαν ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν οἱ υἱοὶ τῶν ἱερέων καὶ ἐν γένει τῶν κληρικῶν· μεταξὺ αὐτῶν εὑρίσκομεν τὰ ὀνόματα τοῦ Δροῖκ καὶ τοῦ Νέλσονος, γνωζῶν διὰ τὸν κατὰ θάλασσαν ἡρωϊσμόν. Υἱοὶ εἰσαγγελέων ἦσαν ὁ Σκότ καὶ ὁ Οὐωρδσουόρθ. Ὁ Λαϊάρδης, ὁ ἀνακαλύψας τὰ μνημεῖα τῆς Νινευῆς, ἦτο γραμματίδιον δικηγόρου, καὶ ὁ Σὶρ Γουλ-

λιέλμος Ἀμστρογ, ὁ ἐφευρετὴς τῆς ὑδραυλικῆς μηχανῆς καὶ τοῦ ἐπωνύμου κανονίου, ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἐχρημάτισε δικηγόρος ἐπί τινα καιρόν. Ὁ Δαίβυς ἔλεγε περὶ ἑαυτοῦ· «Ὅ,τι εἶμαι, αὐτομάτως ἔγεινα· λέγω δὲ τοῦτο χωρὶς νὰ καυχηθῶ καὶ ἐν ἀγνότητι ψυχῆς.» Ὁ Ρὶχάρδος Ὄβεν, τὸ δαιμόνιον πνεῦμα τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας, ἤρχισε τὸ στάδιον αὐτοῦ ὡς ναυτίλος καὶ ἦτο σχετικῶς προβεβηκὼς τὴν ἡλικίαν ὅτε ἀφιερώθη εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς ἐρεύνας, ἐξ ὧν ἐδοξάσθη. Ἀπέκτησεν ἐν μέρει τὰς ἐκτεταμένας αὐτοῦ γνώσεις ἐν ᾧ ἔγραψε τὸν κατάλογον τοῦ ὑπὸ Ἰωάννου Χοῦντερ συνταχθέντος ἐξαισίου μουσείου, εἰς ὃν εἰργάσθη ὅλην τὴν δεκαετίαν ἐν τῷ χειρουργικῷ σχολείῳ.

Ἡ ξένη βιογραφία, οὐχ ἧττον τῆς ἀγγλικῆς, γέμει ὀνομάτων ἀνδρῶν, οἵτινες ἐδόξασαν τὴν πενίαν διὰ τῶν ἔργων καὶ τῆς εὐφυΐας. Ἐτίμησαν τὴν τέχνην ὁ Κλαύδιος υἱὸς Ζαχαροπλάστου, ὁ Γέεφς, υἱὸς ἀρτοπώλου, ὁ Λεοπόλδος Ῥοβὲρτ υἱὸς ὡρολογοποιοῦ ὁ Χάϋδεν υἱὸς ἁμαξοποιοῦ. Ὁ πατὴρ τοῦ Γρηγορίου III ἦτο ξυλουργός, τοῦ Σίξστου V ποιμὴν καὶ τοῦ Ἀδριανοῦ VI πτωχὸς πορθμεύς. Παῖς ὤν, ὁ Ἀδριανὸς μὴ δυνάμενος νὰ προμηθευθῇ τὸ ἀναγκαῖον πρὸς μελέτην φῶς, συνείθιζε νὰ προετοιμάζῃ τὰ μαθήματα αὐτοῦ πλησίον τῶν κατὰ τὰς ὁδοὺς καὶ περὶ τὰς ἐκκλησίας εὑρισκομένων φανῶν, ἀποδεικνύων οὕτω βαθμὸν ὁμοιοῦς καὶ ἐπιμελείας προμηνύοντα τὴν μέλλουσαν μεγαλοψυχίαν τοῦ ἀνδρός. Ἐκ ταπεινοῦ ἐπίσης γένους ἦσαν ὁ ὀρυκτολόγος Χωῦ, υἱὸς ὑφαντοῦ, ὁ μηχανικὸς Χωτφέϊλ, υἱὸς ἀρτοπώλου, ὁ μαθηματικὸς Ἰωσὴφ Φουριέρος, υἱὸς ῥάπτου, καὶ ὁ φυσιοδίφης Γέσνερ, υἱὸς σκυτοτόμου. Οὗτος ἤρχισε τὸ στάδιον μεταξὺ δεινῶν περιστάσεων, προερχομένων ἐκ πενίας, ἐξ ἀσθενείας καὶ ἐξ οἰκιακῶν δυστυχημάτων· ἀλλ' ὅμως οὐδεμία ἐξ αὐτῶν ἀπεθάρρυνεν αὐτήν. Ὁ βίος αὐτοῦ ὑπῆρξε βεβαίως τρανωτάτη ἀπόδειξις τῆς ἀληθείας τῶν λεγομένων, ὅτι καὶ οἱ πολυάσχολοι ὅταν ἐπιθυμῶσι νὰ ἐργασθῶσιν εὑρίσκουσι καιρόν. Τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα ἔδειξε καὶ ἕτερος ἀνὴρ Πέτρος Ἐκμὺς ἐκ Πικαρδίας. Οἱ γονεῖς αὐτοῦ ἦσαν πτωχοὶ καὶ ὁ Πέτρος ἐφύλαττε τὰ πρόβατα, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν εὐχαριστεῖτο, ἐδραπέτευσεν εἰς Παρισίους, καὶ μετὰ πολλὰ παθήματα κατώρθωσε νὰ εἰσέλθῃ ὡς ὑπηρέτης εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Ναβάρας. Ἡ θέσις, ἂν καὶ ταπεινή, ἔφερεν αὐτὸν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς παιδείας καὶ ταχέως ἔγεινεν εἷς τῶν πλέον διακεκριμένων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ἐλ. Μ.

(*Ἀκολουθεῖ.*)

Ἡ ΧΑΡΑ ΠΡΟΞΕΝΕΙ ΤΡΟΜΟΝ.

(Τέλος. Ἴδε φυλλ. 818.)

ΣΚΗΝΗ ΔΕΚΑΤΗ ΕΒΔΟΜΗ.

ΠΕΤΡΟΣ, ΛΕΥΚΗ, ΟΚΤΑΒΙΟΣ.

ΛΕΥΚΗ. (*ἰδοῦσα ἐρχόμενον τὸν Ὀκτάβιον, κατ' ἰδίαν*) Ἀ! δὲν εἶν' αὐτή.

ΠΕΤΡΟΣ. (*κατ' ἰδίαν.*) Καὶ πάλιν ἀναβολή.

ΟΚΤΑΒΙΟΣ. Κυρία Λευκή . . .

ΛΕΥΚΗ. (*κατ' ἰδίαν.*) Τί φόβος!

ΠΕΤΡΟΣ. (*κατ' ἰδίαν*) Τρέμω.

ΟΚΤΑΒΙΟΣ. Σᾶς ἐνοχλῶ . . . Συμπάθειον! ἀναχωρῶ . . .

ΛΕΥΚΗ. Ὄχι, ὄχι, ἐξ ἐναντίας, μείνετε . . . Ἐνομίσαμεν ὅτι ἦτον ἡ μαμμά μου· καὶ νὰ σᾶς ἴδωμεν...

ΠΕΤΡΟΣ. Μᾶς ἐφάνη παράδοξον.

ΟΚΤΑΒΙΟΣ. (*ἐκστατικὸς*) Τί τρέχει;

ΛΕΥΚΗ. Ἐμάθαμεν νέον τὸ ὁποῖον θὰ . . .

ΠΕΤΡΟΣ. (*πρὸς τὴν Λευκὴν ἰδίως.*) Μὴν ἀρχίσετε τὰς περιφράσεις σας καὶ μὲ αὐτόν . . . Μήπως εἶναι γυναῖκα καὶ αὐτὸς νὰ λειποθυμήσῃ;

ΟΚΤΑΒΙΟΣ. (*κατ' ἰδίαν*) Τί ἔχουν λοιπόν; φαίνεται ὅτι συνεννοοῦνται.

ΛΕΥΚΗ. (*πρὸς τὸν Πέτρον ἰδίως*) Θὰ λυπηθῇ, διότι δὲν τὸν πολυευχαριστεῖ ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ φίλου του . . .

ΠΕΤΡΟΣ. (*πρὸς ταύτην ἰδίως.*) Ἀ! τὸν συγχωρῶ. (*καθ' ἑαυτὸν*) Ποσάκις εἶπα διὰ τί νὰ μὴν εἶναι αὐτός;

ΟΚΤΑΒΙΟΣ. Λοιπὸν τί νέον;

ΛΕΥΚΗ. Εὐτύχημα, μέγα εὐτύχημα δι' ἡμᾶς.

ΟΚΤΑΒΙΟΣ. Εὐτύχημα καὶ ποῖον;

ΛΕΥΚΗ. Καὶ διὰ σᾶς ὁμοίως . . . Τόσον τὸν ἠγαπᾶτε! . . . Ἠσυμμερίσθητε τὴν λύπην μας . . . Σήμερον πρέπει νὰ συμμερισθῆτε καὶ τὴν χαράν μας.

ΟΚΤΑΒΙΟΣ. Τὴν χαράν σας! . . . Μήπως ὁ Ἀδριανός; . . .

ΛΕΥΚΗ. Δὲν ἀπέθανεν.

ΟΚΤΑΒΙΟΣ. Ἀ! . . . φίλτατέ μου Ἀδριανέ! . . .

ΛΕΥΚΗ. (*ἰδίως πρὸς τὸν Πέτρον*) Βλέπεις; χαίρεται.

ΠΕΤΡΟΣ. Καὶ μὲ ὅλην του τὴν καρδίαν.

ΟΚΤΑΒΙΟΣ. (*πρὸς τὴν Λευκὴν*) Τί θαῦμα! καὶ ἡ μαμμά σου;

ΛΕΥΚΗ. Δὲν ὑπάρχει πλέον φόβος, διότι τώρα ὅλοι τὸ ἔμαθαν.

ΟΚΤΑΒΙΟΣ. Ὅλοι; . . . Καὶ ἡ Ματθίλδη;

ΛΕΥΚΗ. Εἶδε τὸν Ἀδριανόν, καὶ δὲν τρέχει πλέον κίνδυνον.

ΟΚΤΑΒΙΟΣ. (*μετὰ πικρίας*) Ἀ! . . . Ἐνθυμήθηκά! . . .

ΛΕΥΚΗ. (*ἰδίως πρὸς τὸν Πέτρον*) Ἰδοὺ ἀναγεννᾶται ἡ ζηλοτυπία καὶ θὰ μᾶς χαλάσῃ τὰ πράγματα.

ΠΕΤΡΟΣ. (*ὁμοίως*) Ἡσυχάσετε . . . τὰ ἀδύνατα τὰ διορθόνουν.

ΟΚΤΑΒΙΟΣ. (*ἐταραγμένος*) Λευκή, σ' ἐμπιστεύομαι, εἶσαι εὐγενὴς νέα . . . μὴν εἰπῇς εἰς κανένα ὅτι ἀναχωρῶ ἀπ' ἐδῶ· ἐγνώριζα τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Ἀδριανοῦ . . . Ἔχω λόγους τοὺς ὁποίους δὲν εἰμπορῶ νὰ φανερώσω.

ΛΕΥΚΗ. Δὲν σ' ἐρωτῶ τὸ μυστικόν σου διότι τὸ ἠξεύρω.

ΟΚΤΑΒΙΟΣ. Τὸ μυστικόν μου! . . .

ΛΕΥΚΗ. Εἶναι τόσον ἐπικίνδυνον νὰ βλέπῃ τις τὸν ἄλλον ν' ἀγαπᾷ.

ΟΚΤΑΒΙΟΣ. Λευκή!

ΠΕΤΡΟΣ. (*πρὸς τὸ βάθος*) Ἀκούω τὴν μαμμά σου . . .

ΟΚΤΑΒΙΟΣ. Ἔχε ὑγείαν.

ΛΕΥΚΗ. Μὴ μὲ ἀφίσῃς . . . Θὰ εἰπῶ τὴν εἴδησιν εἰς τὴν μαμμάν μου καὶ ἔχω ἀνάγκην βοηθείας . . . Βοήθησέ με.

ΟΚΤΑΒΙΟΣ. Καλήτερον. . .

ΛΕΥΚΗ. Σὲ παρακαλῶ . . .

ΣΚΗΝΗ ΔΕΚΑΤΗ ΟΓΔΟΗ.

ΛΕΥΚΗ, ΠΕΤΡΟΣ, ΚΥΡ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ, ΟΚΤΑΒΙΟΣ.

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. (*παρατηροῦσα τὴν Λευκὴν καὶ τὸν Ὀκτάβιον ἀκινήτους. Ἔρχεται πρὸς δεξιὰ καὶ λέγει κατ' ἰδίαν*) Διὰ τί νὰ μὲ εἰπῇ ψεύματα ἡ Λευκή! . . . αὐτὴ ἡ τόσον φιλαλήθης; . . . Εἶναι ἀδύνατον! Δὲν θέλω νὰ ἐλπίσω . . . φοβοῦμαι. (*μεγαλοφώνως*) Πέτρε, ἄφες μας μόνους. (*Ὁ Πέτρος ἐξέρχεται.*)

ΣΚΗΝΗ ΔΕΚΑΤΗ ΕΝΝΑΤΗ.

ΛΕΥΚΗ, ΟΚΤΑΒΙΟΣ (*ὀλίγον πρὸς τὸ βάθος*), ΚΥΡΙΑ ΔΕΖΩΒΙΕΡ.

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ (*πρὸς τὴν Λευκὴν.*) Θ' ἀνησύχησες ἴσως δι' ἐμὲ, Λευκή, ἕνεκα τῆς μακρᾶς μου ἀπουσίας . . . Σὲ εἶχα εἰπεῖ ὅτι ὑπήγαινα εἰς τῆς Ματθίλδης· ἀλλὰ καταβαίνουσα ἐσυλλογίσθην νὰ ὑπάγω νὰ εὕρω τὴν Ἀναστασίαν, ἡ ὁποία, ὡς μὲ εἶπες, ἦτον τόσον χαρούμενη, ἐγὼ ὅμως τὴν τώρα ὑπὲρ ποτὲ λυπημένην.

ΛΕΥΚΗ. Τὴν Ἀναστασίαν!

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. Δὲν ἔλαβε καμμίαν εἴδησιν τοῦ υἱοῦ της . . . Θὰ ἦτον μέγα εὐτύχημα, τὸ ὁποῖον δὲν ἔρχεται εἰς κανένα! . . . Νὰ κλαίῃς τὸν υἱόν σου καὶ νὰ τὸν ἴδῃς ἀίφνης ἔμπροσθέν σου ζωντανόν! . . . Ν' ἀκούσῃς τὴν φωνήν του τὴν ὁποίαν ἐνόμιζες σβυσμένην διὰ παντός . . . Νὰ τὸν ἐναγκαλισθῇς σφιγκτὰ, σφιγκτά! . . . διὰ νὰ μὴ σὲ φύγῃ πλέον . . . (*ἐξημμένη*). Ὦ! τοιαύτην χαρὰν τίς εἶναι δυνατὸν ν' ἀπολαύσῃ;

ΛΕΥΚΗ. (*ἰδίως πρὸς τὸν Ὀκτάβιον*) Ἰδέ τὴν πῶς ἐξήφθη.

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. (*κατ' ἰδίαν*) Ἐξάπτομαι πολὺ, δὲν ἔχουν νὰ μὲ εἰποῦν τίποτε (*κάθηται ἐκ δεξιῶν*).

ΛΕΥΚΗ. (*ἰδίᾳ πρὸς τὸν Ὀκτάβιον*) Ἐννοεῖς λοιπὸν πόση φρόνησις ἀπαιτεῖται;

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. Ποῖος, κόρη μου, σὲ εἶπεν ἐκεῖνο τὸ παραμύθι;

ΛΕΥΚΗ. Ὁ Πέτρος, μαμμά μου. Μὲ εἶπεν ὅτι ἕνας χωρικὸς τὸ ἐβεβαίωσε σήμερον τὸ πρωΐ.

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. Καὶ ὁ χωρικὸς αὐτὸς ἔδιδε λεπτομερείας; ὠνόμασε τὴν Ἀναστασίαν;

ΛΕΥΚΗ. Δὲν ἠξεύρω ἂν τὴν ὠνόμασε . . . (*ἡ Κ. Δεζωβιὲρ ἀνασηκόνεται*)

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. Ἀ! ἄ!

ΟΚΤΑΒΙΟΣ. (*ἰδίως πρὸς τὴν Λευκὴν*) Προσοχή!

ΛΕΥΚΗ. Ἠξεύρω μόνον ὅτι ἀπὸ τὴν διήγησιν ὁ Πέτρος ὑπέθεσεν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τῆς Ἀναστασίας.

ΟΚΤΑΒΙΟΣ. Ἐπιστρέφω ἀπόψε εἰς Ἄβρ, κυρία, καὶ ἂν ἀγαπᾶτε, σᾶς πληροφορῶ ἀμέσως.

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. (*ἐντόνως*) Ἀναχωρεῖς, Ὀκτάβιε; (*κατ' ἰδίαν*) πόσον εἶναι λυπημένος! . . . (*μεγαλοφώνως*) Δὲν ὑπεσχέθης εἰς τὸν Κ. Περσιβὰλ νὰ συνοδεύσῃς τὴν κόρην του;

ΟΚΤΑΒΙΟΣ. Ναί, κυρία, πλὴν . . .

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. Ἐπέτυχες; . . . συγκατανεύεις; . . .

ΟΚΤΑΒΙΟΣ. Ὄχι, κυρία, ἐπιμένει νὰ μὴν ἀναχωρήσῃ.

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. Καὶ σὺ ἀναχωρεῖς;

ΟΚΤΑΒΙΟΣ. Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς ἀποχαιρετίσω . . . Ἴγιαίνετε ὅλοι.

ΛΕΥΚΗ. (*κατ' ἰδίαν*) Ἀναχωρεῖ . . . Θὰ ἦτον μεγάλη ἡ εὐτυχία μου. (*κάθηται εἰς τὸ πρὸς τὸ βάθος ἀνάκλιντρον ἐξ ἀριστερῶν καὶ κλαίει.*)

ΣΚΗΝΗ ΕΙΚΟΣΤΗ.

ΚΥΡΙΑ ΔΕΖΩΒΙΕΡ, ΛΕΥΚΗ.

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. (*καθ' ἑαυτὴν χαίρουσα*) Πῶς ἐντρέπεται ἔμπροσθέν μου! . . . Φαίνεται ὡς νὰ ἤθελε νὰ μὲ ζητήσῃ συγχώρησιν. Μόνη ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ ἀντεραστοῦ του εἶναι ἱκανὴ νὰ τὸν μεταβάλῃ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Ναί, αὐτὸ θὰ εἶναι. Ἐκεῖνος μὲ κρύπτει τὴν λύπην του, καὶ αὐτοὶ μὲ κρύπτουν τὴν χαράν των! Πλὴν θὰ τὰ μάθω ὅλα! . . . Ἠμπορῶ ν' ἀκούσω ἀκινδύνως τὴν εὐτυχίαν μου, ἀλλὰ δὲν ἠμπορῶ πλέον νὰ τρέφω μωρὰν ἐλπίδα . . . τὴν χαράν των θέλω . . . (*ἰδοῦσα τὴν Λευκὴν σπογ-*

γίζουσαν τὰ δάκρυά της.) Πῶς κλαίει... ἡ ταλαίπωρος! Ἀπατήθην. (*πίπτει ἐπὶ ἀκαλίντρου ἐκ δεξιῶν.*)

ΛΕΥΚΗ. (*σπεύδουσα πρὸς τὴν μητέρα*) Μαμμά μου, τί ἔχεις; ἄ! τί ψυχρὰ χέρια! Τί θέλεις;...

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. (*παραφερομένη*) Διὰ τί κλαίεις, Λευκή;

ΛΕΥΚΗ. (*ἐντρομος*) Ἀφοῦ... ἀνεχώρησεν ὁ ἀδελφός μου, δὲν ἠμπορῶ πλέον ν' ἀποχαιρετίσω κανένα χωρὶς νὰ κλαύσω.

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. (*βλέπουσα τὸ πένθιμον αὐτῆς ἔνδυμα*) Πόσον εἶμαι τρελή! Ἐρωτῶ διὰ τί κλαίει;... Ἀλλὰ ποῖον ἀπεχαιρέτισες;

ΛΕΥΚΗ. (*μετὰ συστολῆς*) Τὸν Ὀκτάβιον.

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ (*κατ' ἰδίαν.*) Ἔχει δίκαιον... εἶχα λησμονήσει ὅτι τὸν ἀγαπᾷ!.. Ἡ ταλαίπωρος!... ἐκεῖνος ἀναχωρεῖ... αὐτὴ κλαίει... (*μετὰ χαρᾶς.*) Ἀλλὰ δι' αὐτό, δι' αὐτὸ μόνον θὰ κλαίη!.. (*μεγαλοφώνως*) Λευκή! ὄχι. (*κατ' ἰδίαν.*) Τὴν ἐτρόμαξα καὶ δὲν θὰ εἰπῇ τίποτε... Θέλω μόνη... (*ἐγείρεται.*) Θέλω τὴν τρομερὰν ἐκείνην ἔκθεσιν, ναί, νὰ τὴν ἀναγνώσω ἐκ νέου. (*πλησιάζει πρὸς τὴν ἐξ ἀριστερῶν τράπεζαν καὶ παρατηρεῖ ἐντὸς τοῦ σύρτου. — Μεγαλοφώνως.*) Ποῦ εἶναι τὸ κλειδίον τοῦ δωματίου τούτου;... τὸ εἶχα βάλει ἐδῶ. Σὺ τὸ ἐπῆρες;

ΛΕΥΚΗ. Ποῖον, μαμμά;

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. Τὸ κλειδίον τοῦ δωματίου τούτου,... τοῦ ἀδελφοῦ σου.

ΛΕΥΚΗ. Τὸ κλειδίον... τὸ ἔχεις πάντοτε εἰς τὸ γραφεῖόν σου... Δὲν τὸ ἔχω ἐγώ!

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. Τί ἔχεις λοιπόν; φαίνεσαι ὡς νὰ θέλης νὰ δικαιολογηθῆς.

ΛΕΥΚΗ. Νὰ δικαιολογηθῶ!

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. (*κατ' ἰδίαν*) Αὐτὴ τὸ ἐπῆρε!... Διατί ὅμως; Ἔκαμα κακὰ εἰποῦσα εἰς τὸν Πέτρον νὰ ἀναχωρήσῃ. Πλὴν καὶ ὁ Πέτρος θὰ ψευσθῇ. Θὰ ἐννοήσω. (*μεγαλοφώνως*) Τὸ θέλω τὸ κλειδίον. Λευκή, ὕπαγε νὰ τὸ ζητήσῃς ἀπὸ τὸν Πέτρον. (*κατ' ἰδίαν*) Ὄχι, θὰ τὸν προειδοποιήσῃ. (*κράζει*) Πέτρε! Πέτρε!

ΛΕΥΚΗ. Ὑπάγω νὰ τὸν φωνάξω.

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. Περιττόν, μὲ ἤκουσε. (*κατ' ἰδίαν*) Ἤθελε νὰ τὸν προειδοποιήσῃ (*Πρὸς τὴν Λευκὴν μεγαλοφώνως.*) Προσπάθησε, κόρη μου, νὰ ἐμποδίσῃς ὀλίγον τὸν Ὀκτάβιον· ἔχω κἄτι νὰ τὸν παραγγείλω.... Ναί, φρόντισε νὰ μὴν ἀναχωρήσῃ παρὰ αὔριον· ἐπιθυμῶ πολὺ νὰ μείνῃ σήμερον.

ΛΕΥΚΗ. Πολλὰ καλά, μαμμά μου.

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. Ὕπαγε, κόρη μου, ὕπαγε. (*κατ' ἰδίαν.*) Ἂν ὀλίγον ἠμπορέσω νὰ κρατηθῶ, θὰ τὰ μάθω ὅλα.

ΛΕΥΚΗ. (*ἰδίᾳ πρὸς τὸν εἰσερχόμενον Πέτρον.*) Δὲν εἶπα τίποτε, ἀκόμη καὶ πρόσεχε... (*ἐξέρχεται.*)

ΣΚΗΝΗ ΕΙΚΟΣΤΗ ΠΡΩΤΗ.

ΠΕΤΡΟΣ, Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ.

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. Κλεῖσε τὴν θύραν, Πέτρε. Ἔλαβες λοιπὸν εἴδησιν τοῦ υἱοῦ μου;

ΠΕΤΡΟΣ. (*ἀπόρων.*) Ποῖος σᾶς τὸ εἶπε τοῦτο τὸ πρᾶγμα, κυρία;

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. Ἡ Λευκή.

ΠΕΤΡΟΣ. Ἡ Κ. Λευκὴ ἔκαμε κακὰ νὰ σᾶς εἰπῇ παρόμοιον πρᾶγμα.... Ἴσως εἶναι ψεῦμα, τὸ ὁποῖον θὰ σᾶς κάμῃ νὰ λυπηθῆτε μετὰ ταῦτα.

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. Πῶς;

ΠΕΤΡΟΣ. Ναί, κάτι θὰ τρέχῃ... (*ἡ Κ. Δεζωβιὲρ κλονεῖται καὶ ὁ Πέτρος καθίζει αὐτὴν εἰς τὸ πρὸς δεξιὰ ἀνάκλιντρον.*) Ἐὰν ἦσθε ἥσυχος, καὶ ἐὰν ἠμπορῆτε νὰ μὴ ταραχθῆτε, σᾶς τὰ λέγω ὅλα.

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. Καὶ δὲν βλέπεις πόσον εἶμαι ἀτάραχος!

ΠΕΤΡΟΣ. Δὲν φαίνεται τόσον πολύ. Ἅμα σᾶς εἰπῶ τὴν πρώτην λέξιν θὰ λειποθυμήσετε.

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. Σὲ παρακαλῶ θερμῶς, θερμότατα... Ναὶ μὲν ἡ εὐτυχία αὐτὴ εἶναι ἀδύνατος, πλὴν ἀφοῦ πρὸ μιᾶς ὥρας ἡ Λευκὴ μὲ ἔδωκε τοιαύτην ἐλπίδα, τὴν παρεδέχθην καὶ τὴν ἐνόησα... σύ...

ΠΕΤΡΟΣ (*ὑποκρινόμενος ἀφέλειαν.*) Λοιπὸν ἠμπορῶ νὰ σᾶς εἰπῶ ὅλην τὴν ἀλήθειαν.

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. Ναί, καλέ μου Πέτρε, παλαιέ μου φίλε... ὅλην τὴν ἀλήθειαν... Λοιπόν;

ΠΕΤΡΟΣ. Ἰδοὺ τί ἔτρεξεν· ἕνας ταξειδιώτης ἔφθασε σήμερον τὸ πρωὶ εἰς Ἄβρ, καὶ διηγήθη, κατὰ τύχην, ὅτι περιοδεύων ἀπήντησεν ἕνα νέον... μὲ τὸν ὁποῖον συνεταξείδευσε... καὶ ὅτι ὁ νέος αὐτὸς ὠνομάζετο Ἀδριανὸς Δεζωβιέρ... Τότε τῷ εἶπαν ὅτι ἐμάθαμεν τὸν θάνατόν του, ὅτι ἐχάθη εἰς... δὲν ἠξεύρω ποῦ... αὐτὸς ὅμως ἀπεκρίθη, «ὄχι· διότι ὕστερον ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὑπόθεσιν συνεταξειδεύσαμεν καὶ οἱ δύο, καὶ πρὸ δεκαπέντε ἡμερῶν τὸν ἀφῆκα ὁλοζώντανον καὶ ὑγιέστατον.»

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ, (*σκιρτῶσα ὑπὸ χαρᾶς.*) Ποῦ τὸν ἀφῆκε;

ΠΕΤΡΟΣ. Ποῦ;

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. Ναί, ποῦ;

ΠΕΤΡΟΣ. Εἰς... (*Κατ' ἰδίαν, ποῦ νὰ εἰπῶ;*)

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ, (*ἔξω φρενῶν.*) Ποῦ λοιπόν, Πέτρε, ποῦ τὸν ἀφῆκε;

ΠΕΤΡΟΣ, (*ἐντρομος.*) εἰς τὴν Περσίαν.

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ, (*ὠργισμένη ἐγείρεται καὶ πορεύεται πρὸς ἀριστερά.*) Δὲν ἠξεύρεις τί λέγεις... εἰς τὴν Περσίαν... καὶ πρὸ δεκαπέντε ἡμερῶν... Ἀδύνατον!

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ, (*ὀργισθεῖσα καὶ μεταβαίνουσα πρὸς ἀριστερά.*) Δὲν ἠξεύρεις τί λέγεις, Πέτρε... πρὸ δεκαπέντε ἡμερῶν... εἰς τὴν Περσίαν... εἶναι ἀδύνατον.

ΠΕΤΡΟΣ. Ναί, ἀλλὰ καὶ σεῖς σφάλλετε... Μὲ μαλλόνετε, κυρία.... Μαντεύετε περισσότερα τοῦ δέοντος, καὶ μὲ ζαλίζετε.

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. Πέτρε!.. Θεέ μου... τί ἰδέα! ὦ ἀθλία μου καρδία! ἂν ἦτον ἀληθινόν... τὸν περιμένουν;

ΠΕΤΡΟΣ. Ὄχι, κυρία, ὄχι εἰς τὴν τιμήν μου δὲν τὸν περιμένουν.

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. Λοιπὸν μὲ ἔγραψεν;

ΠΕΤΡΟΣ. Ὄχι, δὲν σᾶς ἔγραψε.

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. Ἔγραψεν εἰς σέ;

ΠΕΤΡΟΣ. Ὄχι, κυρία, ὄχι αὐτός... Μὲ εἶναι ἀδύνατον νὰ σᾶς ἐμπιστευθῶ τὸ γράμμα.

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. Καὶ διὰ τί;

ΠΕΤΡΟΣ. Διότι δὲν τὸ ἔλαβα.

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ (*ἐξημμένη*) Μὲ φονεύεις, Πέτρε... ἀπὸ εὐσπλαγχνίαν μὲ βασανίζεις κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον... Ταλαίπωρε! ἔχεις δίκαιον· ἡ χαρὰ μὲ θανατώνει.

(*Πίπτει καταβεβλημένη εἰς τὸ ἀνάκλιντρον.*)

ΠΕΤΡΟΣ. Κυρία.

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. Ἄφες με... ἄφες με.

ΠΕΤΡΟΣ (*κατ' ἰδίαν.*) Τί νὰ κάμω; νὰ τοὺς φωνάξω; (*ὑπάγει εἰς τὸ παράθυρον.*)

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ (*ἐγειρομένη.*) Ἀλλ' ἂν τοὺς ἠπάτησαν... ἂν χάσω τὴν ἐλπίδα! Ὄχι, ἡ Λευκὴ δὲν θὰ μὲ τὴν ἔδιδεν... ἡ εἴδησις εἶναι βεβαία. Ὦ! ναί, πιστεύω τὴν χαράν μου... ἡ μεγάλη αὐτὴ χαρά; ἡ ὁποία μ' ἐνθουσιάζει, εἶναι προαίσθημα, εἶναι ἀπόδειξις!.. Ὁ Θεὸς δὲν θὰ ἐπέτρεπε τόσην χαρὰν εἰς μητέρα, τῆς ὁποίας τὸ τέκνον θὰ ἦτον μέσα εἰς τὸν τάφον... Ἀφοῦ τὴν δοκιμάζω θὰ εἰπῇ ὅτι ὁ υἱός μου ζῇ... Ναί ζῇ, τὸ ἠξεύρω, τὸ αἰσθάνομαι.

ΣΚΗΝΗ ΕΙΚΟΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ, ΜΑΤΘΙΛΔΗ, ΠΕΤΡΟΣ.

(*Ἡ Ματθιλδὴ εἰσέρχεται μεθ' ὁρμῆς ἀλλὰ ἀνακόπτεται.*)

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. (*Κατ' ἰδίαν.*) Ἡ Ματθιλδή! αὐτὴ θὰ προδοθῇ... ἤλλαξε τὸ κτένισμα τῆς κεφαλῆς, καὶ ἔκαμεν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἤρεσκεν εἰς τὸν Ἀδριανόν. Τὸν περιμένει. (*Ὑπάγει πρὸς τὴν Ματθιλδὴν καὶ λέγει.*) Ματθιλδή!

ΜΑΤΘΙΛΔΗ (*μὴ τολμῶσα νὰ τὴν ἴδῃ*). Ἡ γλυκεῖα ἐλπίς σᾶς παράτπει... ἡσυχάσετε. Τὸ κατ' ἐμέ, δὲν τολμῶ νὰ πιστεύσω τί λέγουν... ἴσως εἶναι...

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. Διὰ τί στρέφεις τὰ βλέμματα;

ΜΑΤΘΙΛΔΗ. Σᾶς βλέπω καὶ λυποῦμαι... καὶ τόσον ζωηρὰ συγκίνησις...

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. Εἶμαι ἰσχυροτέρα ἀφ' ὅσον νομίζεις, Ματθιλδή; ἰδοὺ εἶμαι ἕτοιμη νὰ μάθω τὴν εὐτυχίαν μου. — Περιμένεις τὸν Ἀδριανόν;

ΜΑΤΘΙΛΔΗ. Τὸν περιμένω!... Ὄχι ἀκόμη.

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. (*ἐντόνως*) Ἡ εὐτυχία εἶναι ζωγραφισμένη εἰς τὸ πρόσωπόν σου... Τὰ μάτιά σου σπινθηροβολοῦν. Ὁ Ἀδριανὸς βεβαίως θὰ σὲ εἶδεν... εἶναι ἐδῶ!

ΜΑΤΘΙΛΔΗ. Ἡσυχάσετε... ὄχι... ὄχι.

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. Ψεύδεσαι.

ΜΑΤΘΙΛΔΗ. Ὁρκίζομαι...

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. Ψεύδεσαι... τὸν εἶδες.

ΜΑΤΘΙΛΔΗ. Πόθεν τὸ συμπεραίνετε...

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. Ἠξεύρεις πόσον ἔγειναις εὐμορφη!

ΜΑΤΘΙΛΔΗ. Ἔστω, τὸν εἶδα· σεῖς ὅμως θὰ τὸν ἰδῆτε αὔριον.

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. Δὲν σὲ ἀκούω πλέον. (*ὁ Ὀκτάβιος καὶ ἡ Λευκὴ φαίνονται πρὸς τὸ βάθος, καὶ ἔρχονται νὰ τὴν καθησυχάσωσι*) Δὲν ἀκούω πλέον τίποτε... Ἀδριανέ, υἱέ μου... ἠξεύρω ὅτι εἶσαι ἐδῶ... Ἔλα πλησίον, ἔλα, Ἀδριανέ μου.

ΑΔΡΙΑΝΟΣ. (*σείων τὴν θύραν τοῦ δωματίου ἀλλὰ μὴ φαινόμενος*) Μαμμά μου.

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. Νά... ἡ φωνή του!... (*πίπτει εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν περὶ αὐτήν. Ὁ Ἀδριανὸς ἀνοίγει τὴν θύραν καὶ βλέπων τὴν μητέρα του ἀνακόπτεται.*)

ΣΚΗΝΗ ΕΙΚΟΣΤΗ ΤΡΙΤΗ.

ΑΔΡΙΑΝΟΣ, ΟΚΤΑΒΙΟΣ, ΚΥΡΙΑ ΔΕΖΩΒΙΕΡ, ΛΕΥΚΗ, ΜΑΤΘΙΛΔΗ, ΠΕΤΡΟΣ.

ΑΔΡΙΑΝΟΣ. Δὲν τολμῶ.

ΜΑΤΘΙΛΔΗ. (*ὑπάγουσα πρὸς τὸν Ἀδριανόν.*) Θάρρος!

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. Θεέ μου! (*ὁ Ἀδριανὸς ὁρμᾷ πρὸς τὴν μητέρα του, ἥτις ἀποβάλλει αὐτὸν διὰ χειρονομίας φιλοπαθεστάτης· καὶ αὐτὸς μὲν κλίνει γόνυ, ἐκείνη δὲ ἀτενίζουσα αὐτὸν καὶ παραφερομένη ὑπὸ χαρᾶς, ἐναγκαλίζεται τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ τὸν καταφιλῇ περιπαθέστατα*) Σὺ λοιπὸν εἶσαι, σὺ εἶσαι!... (*κλίνει καὶ αὐτὴ γόνυ*) Θεέ μου, Θεέ μου! χάρισέ με τοῦ!

ΛΕΥΚΗ. Μαμμά μου!

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. (*ἐναγκαλιζομένη καὶ αὐτὴν καὶ τὸν υἱὸν ἐνταῦθα.*) Ἰδοὺ καὶ τὰ δύο μου τέκνα!.. τὰ ἔχω πάλιν καὶ τὰ δύο!.. (*Τὴν ἀνεγείρουσιν, αὐτὴ δὲ τείνουσα τὴν δεξιὰν πρὸς τὴν Ματθιλδὴν λέγει*) Κόρη μου!

ΑΔΡΙΑΝΟΣ, (*τείνων τὴν δεξιὰν πρὸς τὸν Ὀκτάβιον.*) Φίλε, καὶ ἀδελφέ μου!

ΟΚΤΑΒΙΟΣ. (*πρὸς τὸν Πέτρον*) Τί χαρά! καὶ ἐγὼ ὅς τις ἐνόμιζα ὅτι δὲν θὰ ἶμαι εὐτυχής!

ΑΔΡΙΑΝΟΣ. Ματθίλθη, Ὀκτάβιε! τί ὡραία θὰ ζήσωμεν καὶ οἱ πέντε! (*ἰδὼν τὸν Πέτρον*) Καὶ σὺ ἔξ, καλέ μου Πέτρε!

ΠΕΤΡΟΣ. (*ἐλθὼν πρὸς τὴν ἄκραν, ἀριστερά*) Εὐχαριστῶ, τέκνον μου! δὲν ἔχετε ἀνάγκην νὰ μὲ δώσετε μέρος εἰς τὴν εὐτυχίαν σας· τὸ πέρνω μόνος· ἡ χαρὰ ὅμως αὐτὴ εἶναι μεγίστη . . .

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. Ἐγὼ ἀντέχω.

ΠΕΤΡΟΣ. Νὰ εὐχαριστήσετε ἡμᾶς. . . Ἐγὼ ὅμως προετοιμάζων τοὺς ἄλλους ἐξησθένησα . . . Ἀ! (*πίπτει εἰς ἕδραν.*)

ΛΕΥΚΗ. (*δραμοῦσα πρὸς αὐτόν*) Ἐλειποθύμησε.

ΠΕΤΡΟΣ. Ὄχι, ὄχι.

Κ. ΔΕΖΩΒΙΕΡ. Μὴ ταράττεσθε, τέκνα μου . . . Δὲν ἀποθνήσκει κανεὶς ἀπὸ χαρὰν, ὡς εἴδετε.

ΛΑΚΩΝΙΚΑ.

Α'. Δημώδη ἄσματα.

Ξαρθὴ κορὴ τραγούδαγε
σ' τὸ μαρμαρὸ βλοφύρι (1).
Ἀπο τὰ μοιρολόγια τὰ πολλὰ
Καὶ ἀπὸ τὸ χαβᾶ (2) τους
Τὸ βλοφύρι ράγησε
Κι' ὁ ποταμὸς ἐστάθη,
Καὶ τὸ θερὸ τοῦ ποταμοῦ
ἐστάθη κι' ἀφικριάσθη.
Ξαναμορφώθη καὶ τῆς λέει
μορφόνεται καὶ λέει·
Ἄλλαξαι, κόρη, τὸν χαβᾶ
Καὶ 'πὲς κι' ἄλλο τραγοῦδι.
Ἐκείνη τἀποκρίθηκε
γυρίζει καὶ τοῦ λέει·
Καὶ πῶς ν' ἀλλάζω τὸ χαβᾶ
νὰ 'πῶ ἄλλο τραγοῦδι;
Ὁποῦ εἶχα ν' ἄνδρα ἄρρωστον
Καὶ πάντα βαρυαρρώστα,
Μοῦ ζήνηξε λαγοῦ γυρὶ
Κι' ἀπ' ἄγριο 'γιδι γάλα.
Ὥστε ν' ἀναιβω σ' τὸ βουνὸ
νὰ καταιβῶ σ' τὸ κάμπο
Νὰ φτειάσω τσάρκο (3) τοῦ λαγοῦ
Καὶ στρούγγα (4) τ' ἄγριο γιδι,
Ἀρρώστησε, ξαρρώστησε
Κι' ἄλλη γυναῖκα 'πῆρε.

[1]) Μαρμαρίνη γίφυρα. [2]) Τουρκ. ἦχος.
[3]) Κυκλοτερὲς μάνδρα ἀρνίων.
[4]) Μάνδρα προβάτων καὶ αἰγῶν, ἐν Πελοπον. τὴν δὲ τῶν βοῶν ἐνομάζουσιν δόρδν.

Β'. Παροιμίαι.

Ἂν δὲν φᾶς ἀπὸ στοιχειὸ, δὲν στοιχειόνεις.
Ἡ παροιμία αὕτη λέγεται καὶ ἀλλέως·

Ἂν δὲν φᾶς ἀπὸ στοιχειὸ ποτὲ δὲν μεγαλόνεις.
ἤτοι, ἂν δὲν εὕρῃς ἢ ἂν δὲν ἁρπάξῃς χρήματα ἀπὸ πλούσιον, οὔτε μέγαν πλοῦτον ἀποκτᾷς οὔτε μέγας γίνεσαι.

Κάθε λαγκαδάκι μὲ τ' ἀέρι του,
ἤτοι ἕκαστος ἄνθρωπος ἔχει καὶ τὰ φυσικά του προτερήματα.

Πότ' ἐγίνης κολοκύθι, πότ' ἐμάκρυν' ὁ λαιμός σου;
Ἐν Ἠπείρῳ ἡ παροιμία αὕτη λέγεται ὡς ἐφεξῆς·

Ἀκόμη τὸ κολοκύθι δὲν ἔγινε, κι' ἐστράβωσ' ὁ λαιμός του.
Ἔχουσι δὲ καὶ αἱ δύο τὴν αὐτὴν ἔννοιαν λεγόμεναι ἐπὶ νεοπλούτων καὶ διὰ τοῦτο ὑπερηφάνων.

Ὅγιος μονάχος πολεμᾷ, ποτέ του δὲν ξεπεύτει,
ἤτοι ὁποιος μόνος κάμνει τὸ ἔργον του, ποτὲ δὲν ἐξευτελίζεται διὰ τοῦτο.

ΑΘΑΝ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Φυλλάδιον 513.

Σελὶς 211. στήλη ἀ. στίχ. ἀριστοκρατικῶν διαλέκτων, γρ. ἀριστοκρατικῶν διαλέκτων.

Φυλλάδιον 514.

Σελ.	στήλ.	στίχ.				
217.	ἀ.	19	ἀντὶ	ὁ νόμος	γράφε	νόμος
»	6'.	22	»	ἀπὸ	»	ἀπὸ τῆς
218.	ἀ.	1		πτηνῶν	»	κτηνῶν
»	»	7	»	μελετοῦμεν	»	μελετῶμεν
210.	6'.	4	»	ἀναλογῇ	»	ἀναλογεῖ
220.	ἀ.	40	»	πρῶτα	»	πρῶτα,
»	»	41	»	ἀκαλλῆ,	»	ἀκαλλῆ
223.	ἀ.	21	»	διεῖδόν τινες	»	διεῖδον τινὲς
»	6'.	24	»	ἰθίμων	»	ἰθίμων,
224.	ἀ.	30	»	ἀντελοῦς	»	ἀτελῶς
225.	ἀ.	2	»	φαίνεται	»	ἔφεσις
»	»	33	»	φρονοῦσί τινες	»	φρονοῦσι τινὲς
226.	ἀ.	6	»	τὰς	»	τὰς πρώτας
»	»	9	»	κοινωνιῶν	»	κοινωνιῶν,
227.	6'.	30	»	μόνον	»	μόνην
229.	ἀ.	21	»	γνήσιος,	»	,γνήσιος
»	6'.	5	»	Σύριος,	»	Σύριος'
231.	»	51	»	Βάκκων	»	Βάκχων
233.	»	26	»	ἀνάγονται	»	καὶ ἀτάγονται
»	»	49	»	οἰκοτοποιήθη	»	ὠκοτοποιήθη,
235.	ἀ.	29	»	ἀληθεύωσιν	»	ἀληθεύουσιν
236.	»	25	»	ὑπομένωμεν	»	ὑπομείνωμεν
»	6'.	16	»	τελειότητα	»	τελειότητα'
237.	»	11	»	χαλκώδη	»	χαλκώδη
238.	»	4	»	παραλείπω,	»	παραλίπω.
240.	ἀ.	41	»	Τριπολέμου	»	Τριπτολέμου.